

Riksdagens protokoll

1985/86:152

27 maj 1986

Protokoll
1985/86:152

Debatter m. m.

Tisdagen den 27 maj

Regionalpolitiken, m. m. (forts. från prot. 150)	3
Konsumentpolitiken	16
Upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m. m.	84
Sammanträdet fredagen den 30 maj	89
Viss uppdragsverksamhet hos rikspolisstyrelsen.	90
Viss grundläggande högskoleutbildning	93
Meddelande om frågor	
1985/86:597 av Mats O Karlsson (s) om förbud mot vissa kemikalietester	104
1985/86:598 av Oswald Söderqvist (vpk) om stöd åt den politiska oppositionen i Chile	105
1985/86:599 av Oswald Söderqvist (vpk) om planerna på viss vapenexport till Indonesien	105
1985/86:600 av Karl-Erik Persson (vpk) om upprättelse åt vissa under andra världskriget internerade personer	105
1985/86:601 av Pär Granstedt (c) om vapenexporten till Indonesien	105
1985/86:602 av Sten Andersson i Malmö (m) om polisens säkerhetskontroll	106
1985/86:603 av Ann-Cathrine Haglund (m) om behörigheten att utprova och ordinera synhjälpmedel	106
1985/86:604 av Wiggo Komstedt (m) om inskränkning i rätten att försälja handbojor	106
1985/86:605 av Mona Sahlin (s) om åtgärder mot användningen av vissa dopingpreparat	106
1985/86:606 av Bertil Måbrink (vpk) om åtgärder mot vissa nedskärningar inom sjukvården	106
1985/86:607 av Karl-Erik Persson (vpk) om förbättrade kommunikationer i Bergslagen	107
1985/86:608 av Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) om förekomsten av dödshjälp åt gravt handikappade barn	107
1985/86:609 av Alf Svensson (c) om förtroendet mellan lantbrukare och myndigheter	107

Prot.	1985/86:610 av Alf Svensson (c) om avgångsbetygen i grundskolan	108
1985/86	1985/86:611 av Marianne Andersson (c) om ökade medel till energiforskning	108
152	1985/86:612 av Göthe Knutson (m) om åtgärder mot användningen av fängsel vid brottslig verksamhet	108
	1985/86:613 av Elver Jonsson (fp) om beskattningen av förmån av tjänstebil	109

Avgjorda ärenden

Tisdagen den 27 maj

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1985/86:13 Regionalpolitiken	3
------------------------------	---

Näringsutskottets betänkande

1985/86:30 Regional inriktning av löntagarfondstyrelsernas placeringar	3
--	---

Konstitutionsutskottets betänkande

1985/86:27 Kungl. Djurgårdens förvaltning	16
---	----

Lagutskottets betänkanden

1985/86:34 Inriktningen av konsumentpolitiken	16
1985/86:32 Ändring i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m. m.	16
1985/86:33 Flygfraktförarens ansvar för passagerare och gods	89

Justitieutskottets betänkanden

1985/86:33 Anslag till polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m. m.	90
1985/86:34 Tjänsteansvaret m. m.	93

Kulturutskottets betänkande

1985/86:24 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	93
--	----

Tisdagen den 27 maj

Kl. 10.00

*Regionalpolitiken,
m. m.***1 §** Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1985/86:23 och 28

Skatteutskottets betänkande 1985/86:49

Utrikesutskottets betänkanden 1985/86:27–30

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1985/86:20 och 21

Näringsutskottets betänkanden 1985/86:29 och 32

2 § Regionalpolitiken, m. m. (forts. från prot. 150)

Fortsattes överläggningen om arbetsmarknadsutskottets betänkande 1985/86:13 och näringsutskottets betänkande 1985/86:30.

Anf. 1 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Blekinge – Sveriges trädgård – visar sig just nu i sin allra vackraste prakt. Genom värmeböljan vid valborgsmässotiden "explodera-de" växtligheten, så att alla blomster nu konkurrerar med varandra och med nyutslagna björkar och bokar om att pryda landskapet. Och i de blommande slånbarssnåren tävlar just nu näktergalarna med sin sång så intensivt att de ibland t. o. m. kan störa nattsömnerna, om man inte tillräckligt uppskattar dessa oförlikneliga sångkonstnärer.

Man tycker som bleking att detta landskap skulle vara mycket eftertraktat som bostadsort, och så är egentligen också fallet. Trots detta så minskar länets invånarantal för varje år. När ungdomarna slutat skolan är sysselsättningsmöjligheterna så dåliga att ungdomarna, mot sin vilja, tvingas resa till Stockholm eller någon annan större tätort för att få ett jobb. Ända sedan början av 1970-talet har Blekinge förlorat många av sina ungdomar, och invånarantalet har stadigt sjunkit. Utflyttningen från Blekinge har procentuellt sett de senaste tio åren varit större än något annat län, nämligen 2,4 %, vilket motsvarar 3 657 personer. Allt fler ungdomar tvingas flytta från länet för att få jobb eller utbildning. I åldersgruppen 20–25 år är 1 700 av 9 800 ungdomar arbetslösa eller beroende av samhällets insatser för sin sysselsättning, vilket betyder 17 % av ungdomarna i denna känsliga åldersgrupp.

Arbetsmarknadsutskottet konstaterar också att arbetslösheten i Blekinge är nästan en procentenhet högre än riksgenomsnittet och högst i södra Sverige, men man har inte ställt sig särskilt positiv till åtgärder för att råda bot på bekymren i Blekinge.

Tyvärr minskade befolkningsunderlaget i Blekinge även första kvartalet

1986 med inte mindre än 176 personer, dvs. den största minskningen något första kvartal sedan 1981. AB-län däremot har första kvartalet ökat med 3 346 personer och O-län med 1 017 personer.

Jämför vi folkmängdsförändringen mellan 1983 och första kvartalet 1986 har K-län minskat med 1 308, AB-län ökat med 37 191, O-län ökat med 6 907 och M-län ökat med 5 801 personer.

Har inte dessa siffror uppmärksamats av industriministern, måste man fråga sig.

De län som sedan det socialdemokratiska makttillträdet ökat sina invånarantal har gynnats med statliga satsningar som Uddevallapaketet och Malmöpaketet, medan Blekinge, som tillsammans med ett par Norrlandslän haft den ojämförligt största befolkningsminskningen, inte blivit föremål för några större omsorger.

Vi Blekingeriksdagsmän har i olika motioner pekat på olika insatser som skulle kunna förbättra läget för länet, men industriministern har inte reagerat. Vi har föreslagit upprustning av järnvägen Karlskrona–Kristianstad till elektrifieringsstandard. Det skulle ge arbetstillfällen i länet, och det skulle ge förbättrade järnvägsförbindelser till Malmö. De första åren på 1980-talet påbörjades en upprustning av banan, men sedan synes denna upprustning ha avstannat.

En förbättring av infrastrukturen är ett medel för att komma till rätta med länets problem. Järnvägsförbindelserna såväl mot Malmö som mot Göteborg och Stockholm har emellertid försämrats de senare åren. Nu planeras en nedläggning av vagnslastmottagningen i Johannishus.

Vi har föreslagit flera högskolekurser för att i någon mån kompensera bristen på en egen högskola, exempelvis i samband med en satsning på det biotekniska området för företag som AKO. Stärkelsen och Mörrums Bruk, men ännu har vi inte fått någon reaktion härpå. I ärlighetens namn skall jag nämna den verkstadstekniska kurs vi fått i Karlskrona och den datatekniska kursen i Svängsta, men det måste göras större satsningar, om vi skall kunna komma ur det besvärliga läge som Blekinge hamnat i.

Jämsides med satsningar på olika slags ny teknik är det angeläget att vi får en positiv satsning på basnäringarna i jord- och skogsbruk samt fiske. Dessa basnäringar ger många sysselsättning i förädlingsledet.

Men även basnäringarna måste ha bättre betingelser. Rovfisket i den "vita zonen" öster om Gotland och försämrad havsmiljö har nu resulterat i att torsken håller på att helt ta slut i Östersjön. Bättre åtgärder mot vattenföroreningar är nödvändiga. Skogsförurningen drabbar också Blekinge hårt. Åtgärder mot förurningen måste därför prioriteras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 61.

Anf. 2 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Statlig arbetsmarknads- och regionalpolitik är inte krisfenomen. I ett modernt välfärdssamhälle har de en permanent uppgift i att balansera de skevheter som en kapitalistisk marknadsekonomi ständigt nyskapar.

För att lyckas måste den statliga politiken mötas av regionala och lokala initiativ, av mobilisering av egna krafter, av självtillit och skaparlust. Målet

för ett regionalt arbete är dubbelt: dels att mobilisera regionens egna resurser, dels att analysera behovet av stöd.

På lång sikt är målet en balans med minskat beroende av yttre krafter. Regionen skall stå mera på egna ben.

På kort sikt gäller det omvända. Kraftfulla stödåtgärder behövs, både akuta sådana som kan hindra att vår region – Kopparbergs län – förblöder och sådana åtgärder som bygger upp det långsiktiga oberoendet.

Bergslagspaketet, som berör 23 kommuner, varav bara 4 finns i Dalarna, är avsett att tillgodose Bergslagens behov under en treårsperiod. Det är en fin satsning, som berör flera departementsområden och som vi ser som en vilja till samordnande av samhällets resurser för att stödja en utsatt region.

Något motsvarande paket för skogslänen finns inte. 11 av Dalarnas 15 kommuner har alltså bara det ordinarie regionala utvecklingsstödet att lita till. Vi anser att Bergslagspaketet bör kompletteras med ett Dalapakett på minst samma nivå och med ungefär samma profilering som Bergslagspaketet. Vi har pekat på detta i vår motion A458, som tyvärr avstyrkts med motiveringen att det görs en stor satsning på Bergslagsområdet.

Hela Dalarna behöver emellertid mer riskkapital och fler industrilokaler. Vi behöver materialteknisk forskning inom både stål- och träförädlingen. Ekonomiskt stöd till t. ex. Teknikdalen i Borlänge kan bli en tillgång för både små och stora företag, när de skall ge sig i kast med den nya tekniken inom näringslivet. Detta kan bli en stödjepunkt för hela länets näringsliv. Inplacering i stödområde för Gagnef och Hedemora vore en hjälp, åtminstone temporärt.

Förbättrade kommunikationer, som t. ex. järnvägen till Ludvika och Smedjebacken, är nödvändiga för att kunna behålla och utveckla den bygdens näringsliv. Bättre vägar och utbyggd järnväg i Västerdalarna är en nödvändighet för att kunna ta till vara den bygdens naturresurser och utveckla turistnäringen, som blir alltmer betydelsefull för länet.

Förbättrade telekommunikationer för att kunna fungera i datasamhället tillhör också länets krav och önskemål för den regionalpolitiska utvecklingen.

En utförligare redovisning av befolkningssituationen i länet och våra önskemål därvidlag utvecklades i den allmänpolitiska debatten, varför jag inte skall ta kammarens tid i anspråk med att upprepa detta.

Det är viktigt för en region i kris att den har möjlighet att ge sina ungdomar, och också äldre, som inte längre har någon plats på dagens arbetsmarknad, en utbildning som passar dagens näringsliv. Därför är gymnasieskolans och högskolans utbyggnad inom regionen så oerhört viktig. Den utbyggnad som nu påbörjats av Bergslagens tekniska högskola, eller samverkandehögskolan, som vi kallar den, måste betraktas som en första etapp på en framtida regional högskoleutbyggnad – ett centrum för utbildning och forskning, ett sätt att ta till vara mänskliga resurser för att bygga ett bra samhälle.

Skall vi mena allvar med att utbildning är viktig i dagens samhälle, måste vi också ta de ekonomiska konsekvenserna av detta tyckande. I dag har många människor inte ekonomiska möjligheter att studera vid en högskola.

Studiemedlen är inte tillräckliga, och bidragsdelen i studiemedelssystemet är för låg.

I synnerhet kvinnor, som ofta utbildar sig till låglöneyrken, kan efter avslutad utbildning ha en studieskuld på 150 000 kr. och en återbetalnings-skyldighet på 1 000 kr. per månad. Det är omöjligt att klara detta på en låg lön. Många avstår därför från utbildning och därmed från att kunna få ett arbete på hemorten. De – för det mesta ungdomar – flyttar från vår region till storstadsregionerna, som växer sig allt starkare.

Vi kan i den förträffliga statistik som utredningstjänsten försett riksdagen med läsa ut hur Stockholm, Halland, Uppsala, Göteborg och Malmö ökar sin befolkning starkt, medan Norrbotten, Kopparbergs och Blekinge län, för att ta några exempel, minskar sin befolkning drastiskt varje år. Denna omflyttning av människor är förmodligen bra för näringslivet och dess vinstintressen, men den är avgjort till nackdel för de utflyttningsdrabbade regionerna, som utarmas både personellt och ur näringslivssynpunkt. Men det är också till nackdel för storstadsregionerna och deras befolkning, med trängsel på områden som bostäder och social service som följd. På det här sättet blir också studiemedelssystemet en regionalpolitisk fråga.

En aktiv regionalpolitik – med ett av regeringen uppgjort program för utflyttning helt eller delvis av statliga verk liksom av statliga och halvstatliga företag – är nödvändig. Det vore också lämpligt med påtryckningar på privata företag, på organisationer och på banker så att de kan upptäcka de fördelar som är förknippade med en utlokalisering till skogslänen.

Bara i Kopparbergs län styrs tre fjärdedelar av industrin från kontor och planeringscentra som ligger utanför länet. Vi vill få "hem" dem! Bara i Kopparbergs län behöver vi 500 utlokaliseringsarbeten för att kunna uppehålla nuvarande sysselsättningsgrad i framtiden.

Industriministerns anförande här i riksdagen under torsdagens debatt vittnar om djup förståelse för vår regions problem och även om en vilja att lösa dem. Industriministerns initiativ till samtal med företagsledare inom Bergslagsregionen är ett steg i rätt riktning för att få till stånd det ansvarstagande och den vilja till nysatsning och omstrukturering inom regionen som är nödvändig.

Herr talman! Vi sätter stort hopp till det regionalpolitiska arbetet och tror på att ett samarbete mellan lokala, regionala och centrala myndigheter liksom samarbete med företag och andra resurser är den enda väg man kan gå för att lösa Kopparbergs läns svåra problem.

I detta anförande instämde Ove Karlsson (s).

Anf. 3 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag vill bara i korthet göra några konstateranden och reflexioner beträffande situationen i Värmlands län.

I går hade vi länsstyrelsesammanträde, och där diskuterade vi som vanligt den problematik som finns i Värmland. Den är svår, och en av tjänstemännen på länsstyrelsen i Värmlands län – en i dessa sammanhang mycket luttrad sådan – ville peka på följande tre förhållanden som gäller Värmland.

För det första är Värmland fortfarande att betrakta som ett Norrlandslän.

Vi upplever i vårt län nästan samma krissituation som man gör i Norrbotten, och vi har dess värre också näst Norrbotten den högsta arbetslösheten i landet.

För det andra har vi i Värmland också Bergslagsproblemen att brottas med. Vi konstaterar att en del av de värmländska företagen håller på att styckas upp i en strukturrationalisering, som ofta medför att det blir utländska ägare till en del av produktionen.

För det tredje utgör centralortens stagnation ett problem. Karlstad expanderar inte, vilket annars är vanligt för centralorter. Det kan naturligtvis bero på dåligt förutseende från kommunala förtroendevalda, men det sammanhänger förmodligen i stället med Värmlands problem i stort.

Vi har alltså drabbats hårt av lågkonjunkturen och av strukturrationaliseringar. Arbetslösheten har varit hög i Värmland ända sedan slutet av 1960-talet. Dess värre fortsätter dessa problem.

Någon säger naturligtvis: Nu svartmålar ni från Värmlandssidan återigen. Men jag vill understryka att optimismen och framtidstron i Värmland egentligen är osedvanligt stor, med tanke på kräftgången och de problem som vi har. Vi vill inte, allra minst vi moderater, se pessimistiskt och uppgivet på Värmlands framtid.

Det finns i länet åtskilliga goda exempel på högklassig industri, inom både processindustri och småindustri. Småföretagsamheten lever i Värmland, även om den inte på långt när är så omfattande som i Småland. Det är det enskilda näringslivet som har byggt upp välståndet också i Värmlands län – och det finns mycket där som är utvecklingsbart. Men där finns även de negativa faktorer som jag har påvisat.

Jag vill också peka på hur ungdomen i allt större utsträckning måste flytta från Värmland, därför att det saknas sysselsättning. Antalet arbetslösa ungdomar uppgår för närvarande till nästan 2 000. Det har skett en ökning på sistone. Vi har 1 400 ungdomar i ungdomslag. Även dessa saknar riktiga arbeten. Adderar vi dessa två tal, finner vi att det blir en ganska hiskelig ungdomsarbetslöshet i en befolkning på mindre än 280 000 människor.

Är det då något fel i att ungdomar söker sig anställning på andra håll i landet? Nej, det är det inte. Men i Värmland kan vi konstatera att en stor del, eller kanske merparten av den busslast ungdomar som varje vecka lämnar vårt län försvinner till regioner som har fått utomordentligt starkt stöd av den socialdemokratiska regeringen. Värmland är övergivet av regeringen, har landshövding Bengt Norling sagt vid ett par tillfällen.

I det inlägg av en socialdemokratisk ledamot av riksdagen från Värmlands län som jag lyssnade till i förra veckan gavs en i stort sett riktig beskrivning när han radade upp de problem som Värmland har. Det var en ganska förskräcklig bild han gav.

Man frågar sig då: Gick inte socialdemokraterna i valrörelserna 1982 och 1985, men framför allt 1982, ut och sade att arbetslösheten skulle försvinna, om socialdemokraterna fick regeringsmakten? Så hette det i Värmland.

Det var dess värre många som trodde på detta löfte. Men verkligheten blev icke den som socialdemokraterna utlovade i valrörelserna. I stället har arbetslösheten legat på rekordhöga nivåer, och ungdomarna tvingas flytta från Värmland.

Följden av detta blir naturligtvis en orimlig befolkningsstruktur. Pensionärerna och de äldre åldersgrupperna blir allt fler medan ungdomarna blir allt färre. I längden kan ett län, med den infrastruktur som har byggts upp, inte längre fungera.

Mitt uppe i allt detta har vi också jordbrukets problem, som redan har drabbat Värmland och som i än högre grad kommer att drabba länet. Jordbruket betyder väldigt mycket i vårt län. Det utgörs till stor del av småjordbruk. Enligt de bedömningar som nu görs av jordbrukets framtid finns det i större delen av Värmlands län knappast några större förutsättningar för att man skall kunna skapa bärkraftiga jordbruksenheter som ger försörjning åt en familj. Vad vi i det läget har att hoppas på är kombinations- sysselsättningar, där jordbruket är en bas som kan ge ägarna en del av deras utkomst. Men det krävs också möjligheter till en utkomst i annan sysselsättning, helst en heltidssysselsättning.

Jag vill, herr talman, peka på den motion som väckts från borgerligt håll i Värmland. Den har Bertil Jonasson som första namn och beteckningen A488. I motionen yrkar vi på flera konkreta åtgärder som skulle ge näringslivet stimulans och förbättra situationen i Värmland. Jag vill bl. a. nämna det stora behovet av bättre vägar och den möjlighet som ligger i att turistnäringen kan ge sysselsättning i Värmland. Personligen tror jag att det finns stora förutsättningar för turistnäringens utveckling, men då måste man i Värmland ges ökade möjligheter till sådant stöd som tillkommer de primära rekreationsområdena. Sannolikt skulle stödet behöva utvidgas.

Värmland behöver också goda flygförbindelser. Det är minst sagt anmärkningsvärt att ett län med så utpräglad exportindustri som Värmland är efter år skall behöva få nej till en direktförbindelse med flyg mellan Karlstad och Köpenhamn. Jag vill ta upp den frågan som avslutning.

Jag upprepar att det är minst sagt anmärkningsvärt att SAS-monopolet skall innebära ett absolut hinder för att människor i Värmland – bl. a. de som har till uppgift att sälja länets produkter – skall kunna få den snabbaste och rimligaste resmöjligheten till Köpenhamn. Jag hoppas att regeringen snarast möjligt tar sig an den här frågan och ser till att det blir en ändring. Goda kommunikationer är en förutsättning för att regionerna skall kunna fortleva.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till de moderata reservationerna i detta betänkande.

Anf. 4 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Det är nu tredje dagen vi debatterar regionalpolitiken. Denna långa debatt speglar å ena sidan ett centralt politiskt ämne och å andra sidan svårigheter som nu accentuerats. När nu några företrädare för andra partier har framfört synpunkter till dagens protokoll har jag anledning att kortfattat peka på ett par huvudområden som jag tycker speglar hela denna diskussion.

Det ena är industriverkets nyss utkomna rapport, som pekar på dystra fakta, nämligen att det har blivit ett olyckligt trendbrott och att, som man uttrycker det i rapporten, pendeln slår åt fel håll. I rapporten sägs vidare att stora delar av vårt land är på väg att utarmas. Det är en fara som vi har blivit uppmärksammade på också i den här debatten.

Det andra som vi pekat på är regeringens agerande eller, rättare sagt, brist på agerande. Enligt vår mening har regeringen här varit alltför oengagerad. Nu har industriministern insett nödvändigheten av att göra någonting konkret och mer positivt i regionalpolitiken, och jag tror faktiskt att han fått en del inspiration från de riksdagsmotioner som väckts i ämnet. Industriministerns besked att reformera och bredda det regionalpolitiska rådet är en halv reträtt från en tidigare negativ hållning. Det är ett steg i rätt riktning, men det är otillräckligt. Därför är vårt besked att den regionalpolitiska kommissionen behövs.

Jag lyssnade med intresse på den avslutande socialdemokratiska debattören som gjorde en attack på marknadsekonomin. Det var förmodligen riktat till finansministern, eftersom finansministern ofta talar om värdet av den. Men hon sade också att regionalpolitiken måste stå på egna ben. Det är naturligtvis ett riktigt påstående. Regionalpolitiken måste vidare vara övergripande, men den måste också se till att effekter från andra politikerområden inte får radera en väl uppbyggd regionalpolitik. Det är i fråga om detta som regeringen har missat så mycket. Regeringen har i detta sammanhang farit hårt fram. Det har varit förödande för bl. a. Bergslagen att regeringen för länstrafikens räkning vill dra ned 100 milj. kr. Det slår hårdast mot de svaga kommunerna som t. ex. i Dalarna.

Regeringen vill femdubbla skatten på gasol. Bergslagen är storförbrukare av gasol. Man förbrukar där tre fjärdedelar av all gasol som används i landet och skulle uppleva detta som en bedövande smocka mot Bergslagen.

Beträffande Norrlandsstödet vill regeringen hålla tillbaka insatser i 150-miljonersklassen. Nu har oppositionen visserligen tagit över denna fråga och kommer förmodligen att se till att riksdagen beslutar om en uppräknings.

På enbart dessa tre punkter har regeringen alltså hållit tillbaka regionalpolitiska insatser i halvmiljardklassen. Då behövs det naturligtvis särskilda och ytterligare paket, t. ex. för Dalarna.

Vad vi behöver göra i dag är att bygga vidare på allt som vi i så hög grad ändå är ense om. Regionalpolitiken har växt fram under 20 år och i stor utsträckning med gemensamma tag. Denna grund skall vi bygga vidare på. Men det finns illavarslande tecken.

Därför är det viktigt att samordningen blir bättre och att den vänstra handen inte raserar vad den högra försöker bygga upp. Därför behöver vi en regionalpolitisk kommission.

Länsanslaget behöver förstärkas. Därför är det angeläget att riksdagen stöder förslag som går i denna riktning.

Herr talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservationerna 7 och 68, som jag finner mest angelägna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 13

Mom. 1 (mål och riktlinjer för regionalpolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 34 för reservation 1 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson.

Mom. 2 (den regionala problembilden)

Först biträdades reservation 2 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson med 35 röster mot 17 för reservation 4 av Lars-Ove Hagberg. 262 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 3 av Anders G Högmark m. fl. med 71 röster mot 34 för reservation 2 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson. 208 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 194 röster mot 70 för reservation 3 av Anders G Högmark m. fl. 49 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (ny utredning om regionalpolitiken)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 34 för hemställan i reservation 5 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 6 av Anders G Högmark m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 4 (regionalpolitisk kommission)

Först biträdades reservation 7 av Elver Jonsson m. fl. med 150 röster mot 17 för reservation 8 av Lars-Ove Hagberg. 147 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 164 röster mot 149 för reservation 7 av Elver Jonsson m. fl.

Mom. 5 (utredning om koncentrationen till vissa orter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (samordning av regionalpolitiken på central nivå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (televerket och de regionalpolitiska målen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (fortsatt omlokalisering av statlig verksamhet)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 12 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot *dels* den i reservation 13 av Anders G Högmark m. fl. anförda motiveringen, *dels* den i reservation 14 av Elver Jonsson och Sigge Godin anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 18 (flyttning av ytterligare delar av statistiska centralbyrån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Elver Jonsson och Sigge Godin – bifölls med acklamation.

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

*Regionalpolitiken,
m. m.*

Mom. 20 (arbetsmarknadspolitiska åtgärder för långtidsarbetslösa i storstadsområdena)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (befolkningsmål för länen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (utvecklingsprogram för landsbygden)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 36 för hemställan i reservation 18 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 19 av Anders G Högmark m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 24 (de regionalpolitiska medlens allmänna utformning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 20 av Anders G Högmark m. fl., *dels* reservation 21 av Elver Jonsson och Sigge Godin – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (differentierad statsskatt som regionalpolitiskt medel)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 22 av Anders G Högmark m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (lokaliseringssamrådet)

Först biträdde reservation 23 av Anders G Högmark m. fl. med 77 röster mot 18 för reservation 24 av Lars-Ove Hagberg. 218 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Anders G Högmark m. fl. – genom uppresning.

Mom. 29 (ett system med riskgarantilån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Anders G Högmark m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (kreditgaranti i stället för lokaliseringslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Regionalpolitiken,
m. m.

Mom. 31 (avskaffande av offertstödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Elver Jonsson och Sigge Godin – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (slopande av nedsättning av socialavgifter i Norrbotten)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för hemställan i reservation 30 av Lars-Ove Hagberg.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 31 av Anders G Högmark m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 37 (geografisk och branschmässig avgränsning vid nedsättning av socialavgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 32 av Anders G Högmark m. fl., *dels* reservation 33 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion A472 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (översyn för mer omfattande differentieringar av socialavgifterna)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 46 för hemställan i reservation 34 av Elver Jonsson och Sigge Godin.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 35 av Anders G Högmark m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 40 (organiserad diskussion rörande glesbygdspolitikens mål och utformning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (högsta belopp för avskrivningslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (högsta belopp för IKS-bidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 82 för reservation 38 av Elver Jonsson m. fl.

Mom. 46 (äldre arbetslösas företrädesrätt till IKS)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 53 (inplacering i stödområde av Hällefors kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 24 för reservation 40 av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Regionalpolitiken,
m. m.*

Mom. 54 (inplacering i stödområde av Ljusnarsbergs kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 24 för reservation 40 av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del.

Mom. 56 (inplacering i stödområde av Gagnefs kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 22 för reservation 40 av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 57 (inplacering i stödområde av Hedemora kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 21 för reservation 40 av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 59 (inplacering i stödområde av Hallstahammars kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 20 för reservation 40 av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 60 (inplacering i stödområde av Fagersta, Norbergs och Skinnskattebergs kommuner)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 23 för reservation 40 av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 68–70, 72, 73, 75 och 77 (regionalpolitiska åtgärder i Norrland)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 41 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson i motsvarande del anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 71, 74, 76, 78 och 79 (stödinsatser vid servicecentralen SIGA i Gällivare, m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 16 för hemställan i reservation 42 av Lars-Ove Hagberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 41 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson i motsvarande del anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 80 (den allmänna inriktningen på insatserna i Bergslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 35 för reservation 43 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson.

*Mom. 81 (omfattningen på insatserna i Bergslagen)
Hemställen*

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 16 för hemställan i reservation 45 av Lars-Ove Hagberg. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 44 av Anders G Högmark m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 82 (Bergslagsdelegationens verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 46 av Anders G Högmark m. fl. *dels* reservation 47 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 83 (företagsutveckling i Bergslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Anders G Högmark m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 84 (insatser för forskning och utveckling samt utbildning i Bergslagen)

Först biträdde reservation 49 av Anders G Högmark m. fl. med 71 röster mot 35 för reservation 50 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson. 206 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 49 av Anders G Högmark m. fl. – genom uppresning.

Mom. 85 (elevantal i komvux-kurser i tekniska ämnen i kommuner inom Bergslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 51 av Anders G Högmark m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 87 och 88 (anslag till Arbetsmarknadsutbildning samt till Sysselsättningsgsskapande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 53 av Anders G Högmark m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 89 (insatser på kommunikationsområdet i Bergslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 21 för reservation 54 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 90 (insatser i övrigt i Bergslagen och Bergslagslän)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 55 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 91 (en samlad skärgårdspolitik m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 209 röster mot 103 för reservation 56 av Börje Hörnlund m. fl.

Mom. 92 (åtgärder mot befolkningskoncentration till Stockholmsregionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 57 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Prot. 1985/86:152

27 maj 1986

Regionalpolitiken,

m. m.

Mom. 93 (åtgärder mot inomregional obalans i Stockholms län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 58 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson, *dels* reservation 59 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 95–97 och 99 (utvecklingsinsatser i sydöstra Sverige)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 279 röster mot 34 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 61 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson i motsvarande del anförda motiveringen.

Mom. 98 (utvecklingsinsatser i Blekinge län)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 60 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 61 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson i motsvarande del anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 105 (åtgärdsprogram för Skåne)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 62 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 109 (anslag till Regionala utvecklingsinsatser)

Först biträdades reservation 69 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranledades av bifall till motion A472 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 68 av Elver Jonsson och Sigge Godin med 45 röster mot 33 för reservation 69 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson. 235 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 68 av Elver Jonsson och Sigge Godin med 77 röster mot 71 för reservation 67 av Anders G Högmark m. fl. 165 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 167 röster mot 80 för reservation 68 av Elver Jonsson och Sigge Godin. 66 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 110 (anslagsfördelningen på länsstyrelserna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 71 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 115 (anslag till Expertgruppen för forskning om regional utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 75 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 30

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för hemställan i reservation 2 av Jörn Svensson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 166 röster mot 147 för den i reservation 1 av Christer Eirefelt m. fl. anförda motiveringen.

3 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1985/86:27 Kungl. Djurgårdens förvaltning (prop. 1985/86:100 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Föredrogs

lagutskottets betänkanden

1985/86:34 om inriktningen av konsumentpolitiken (prop. 1985/86:100 delvis och 1985/86:121) samt

1985/86:32 om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m. m. (prop. 1985/86:79 och 1985/86:146).

Anf. 5 TALMANNEN:

Lagutskottets betänkanden 34 och 32 kommer att debatteras i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså lagutskottets betänkande 34 om inriktningen av konsumentpolitiken.

Konsumentpolitiken

Anf. 6 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Det är inte så ofta som lagutskottet tar kammarens tid i anspråk under någon längre tid. Jag hoppas att detta skall gälla även i dag, trots att det betänkande som vi nu går att behandla är både omfattande och reservationsrikt.

Lagutskottet har arbetat under stor tidspress för att få fram detta betänkande i tid, men jag vågar påstå att vi ändock sökt att med största omsorg behandla såväl den omfångsrika propositionen om inriktningen av

konsumentspolitiken som det stora antalet motioner. Vi har bl. a. hört företrädare för konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden.

Jag vill inledningsvis beröra det särskilda yttrande, nr 4, som vi moderater fogat till betänkandet. Det är mycket kort men ändå viktigt, och jag vill läsa in det till kammarens protokoll. Vi anför under rubriken Synpunkter på utskottets yttrande:

”Vi har i ett flertal reservationer och särskilda yttranden redovisat från utskottsmajoriteten avvikande meningar. Det har dock inte varit möjligt att på *varje* punkt där vi icke helt delar utskottets formuleringar markera detta genom reservationer. Betänkandet innehåller därför skrivningar som vi inte helt ställer oss bakom. Vi har funnit det angeläget att ge detta till känna.”

Detta är, herr talman, en markering av att vi tycker att det emellanåt använts allför många superlativer och berömmande ord om bl. a. den ekonomiska utvecklingen och den förda konsumentpolitiken. I sak står vi dock bakom de förslag där vi icke anmält reservation.

Utskottets majoritet framhåller, liksom propositionen, att den konsumentpolitik som förts sedan 1972 års konsumentpolitiska beslut i många avseenden varit framgångsrik, men att den ändå inte varit helt utan brister. Det var ju också mot denna bakgrund som den konsumentpolitiska kommittén tillsattes 1983.

Kommitténs betänkande Hushållning för välfärd rönt stark kritik vid remissbehandlingen. Tyvärr präglas också propositionen och utskottsmajoritetens acceptering av dess förslag av en brist på mera ingående analyser. Propositionens beskrivning av den ekonomiska utvecklingen sedan 1982 är dessutom en skönmålning, inte minst när det gäller beskrivningen av hushållens ekonomiska situation. Denna skönmålning står i bjärt kontrast till den ”nyfattigdom” som alltför många familjer hamnat i och som vi har haft anledning att diskutera vid ett flertal tillfällen här i kammaren.

Vi moderater i utskottet kan därför inte ställa oss bakom det avsnitt med rubriken Allmänna synpunkter som ingår i betänkandet. I vår reservation nr 1, till vilken jag yrkar bifall, beklagar vi att inte regeringen lagt fram ett förslag som är bättre underbyggt. Vi menar att ett långsiktigt beslut om konsumentpolitikens framtida inriktning borde ha grundats på ett underlag som haft en bredare förankring.

I propositionen förs ett resonemang om den effektiva konkurrensen som ett led i konsumentpolitiken. Mot detta har jag ingen erinran, tvärtom. En fri konkurrens är till fördel för konsumenterna. Men samtidigt förs också ett resonemang om marknadsekonomin brister. I detta instämmer näringsutskottets majoritet – näringsutskottet har nämligen beretts tillfälle att yttra sig över de delar i propositionen jämte motionerna som berör näringsutskottets kompetensområde.

Till lagutskottets betänkande har de borgerliga partierna på denna punkt anförut reservationer – icke gemensamma, men dock med samma grundsyn på marknadsekonomin och den fria konkurrensen. Vi moderater vill understryka att det är de många miljonerna konsumenterna som genom sin efterfrågan styr producenternas utbud av varor och att detta system är överlägset varje försök att styra konsumtionens inriktning genom lagar och påbud.

I en fri marknadsekonomi är det alltid den enskilde konsumenten som

avgör utbudet av varor och tjänster. Genom att olika säljare konkurrerar med sina produkter ges konsumenten möjlighet att välja. Om alltför få inte efterfrågar en vara blir det inte lönsamt att producera den, och varan försvinner ur marknaden. I ett sådant system blir konsumentpolitikens uppgift i första hand att hjälpa konsumenten att överblicka marknadens utbud av varor och tjänster, att kunna göra jämförelser. – Låt mig i det sammanhanget nämna att ett bra exempel på en sådan information var det program i televisionen i söndags där man informerade om utbudet av snorklar och av barnstolar i bilar.

Det måste sedan bli konsumentens sak att utifrån tillgänglig information avgöra sina inköp. Konsumenternas ställning förstärks bäst inom ramen för marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen samt genom branschvisa överenskommelser med näringsidkarnas organisationer.

Detta är synpunkter som vi moderater har framhållit i reservation 2, till vilken jag yrkar bifall.

Vi har från moderata samlingspartiet i år liksom tidigare föreslagit att konsumentverket och statens pris- och kartellnämnd skall slås samman till ett organ. Utskottets majoritet avvisar förslaget och uttrycker farhågor för effektivitetsförluster genom att mindre enheter slås samman till en större med en mångfald uppgifter och därmed en mera komplicerad organisation.

Ja, det är farhågor som är berättigade om man slår samman två stora enheter. Stordriften kan innebära att rationaliseringsvinsten vid en sammanslagning äts upp av ökade administrationskostnader. Varken konsumentverket eller SPK är av den storleksordningen att en sammanslagning skulle innebära något som kan liknas vid stordrift. Vi moderater anser att det vore naturligt att ha ett gemensamt organ för pris-, konkurrens- och konsumentfrågor.

Jag yrkar bifall till reservation 26 och i anslutning till det även till reservation 30, som avser ett oförändrat anslag till konsumentverket på 46 651 000 kr.

Vid en eventuell votering kommer vi i andra hand att stödja reservation 29 från centern och folkpartiet.

I övrigt avser jag inte att gå in på de till betänkandet fogade reservationerna. Andra kommer att göra det, och Ewy Möller kommer senare att utveckla de moderata synpunkterna i anslutning till reservationerna, som för övrigt i många fall är gemensamma för de borgerliga partierna.

Herr talman! Under den allmänna motionstiden i januari väcktes en socialdemokratisk motion med kritik mot marknadsföringen av s. k. personlighetskurser. Motionärerna menar att människor som anser sig ha behov av att förbättra sig själva i psykiskt avseende ofta förmås att betala betydande summor till organisationer för deltagande i kurser, vilka utlovas kunna leda till personlighetsförbättringar av olika slag. Motionärerna anser att det rimliga i vad som utlovas ofta kan ifrågasättas.

Motionärerna anser vidare att det har hänt att människor försatts i ekonomiskt beroende av den organisation som de sökt sig till och att det också hänt att minderåriga dragits in i skadligt beroende.

I motionen pekas på att myndigheterna i några fall fått anledning att granska verksamheter och kurser som är inriktade på personlighetsföränd-

ringar, och man hänvisar bl. a. till scientologkyrkans s. k. E-meter. Motionärerna yrkar att riksdagen hos regeringen skall begära en utredning om hur samhället skall möta utbudet av oseriösa s. k. personlighetskurser och annan likartad oseriös verksamhet.

Konsumentverket har inför utskottet vitsordat att marknadsföringen av s. k. personlighetskurser många gånger är oseriös och att människors själsliga nöd därvid utnyttjas på ett ofta otillbörligt sätt. Marknadsdomstolen har prövat påståenden i annonser om att man med hjälp av en s. k. E-meter skulle kunna mäta människors mentala tillstånd och förändringar av detta. Invändningen att marknadsdomstolen inte kunde pröva ärendet med hänsyn till grundlagsskyddet för religions- och tryckfriheten godtogs inte. Marknadsdomstolen ansåg att påståendena var uppenbart oriktiga och därför otillbörliga enligt marknadsföringslagen. Konsumentombudsmannen har i ett fall från år 1980 med stöd av marknadsföringslagen beslutat om förbuds föreläggande beträffande marknadsföring av en kurs benämnd "reningsgenomgången". I andra fall har marknadsföringen på frivillig väg korrigerats efter påpekanden från konsumentverket. Totalt har verket fått ett fyrtiotal anmälningar som rör marknadsföring av denna typ av kurser. Som exempel på anmälningar från de senaste åren kan nämnas anmälningar mot ett handelsbolag för direktreklam angående viss studieteknik ledande till "bättre betyg" för barn samt anmälningar om viss marknadsföring av studier vid "journalisthögskola". Det rättsliga skyddet för tryckfriheten medför att ingripanden mot marknadsföringen kan ske endast i begränsad utsträckning. Konsumentverket har uppgett att verket inte har möjlighet att avsätta särskilda resurser för granskning av marknadsföringen på detta område.

Utskottet har i sitt yttrande över motionen konstaterat att utbudet av kurser av det slag som tas upp i motionen ökat under senare år. Som belyses i motionen är det med hänsyn till verksamhetens inriktning på personlighets- och beteendepåverkan ofta förenat med svårigheter att kunna ingripa mot otillbörlig marknadsföring av verksamheten. Det kan också vara så att grundlagsskyddet för tryckfriheten och religionsfriheten hindrar ett ingripande med stöd av marknadsföringslagen.

Att marknadsföringsåtgärderna på detta område likväl ifrågasätts framgår av de anmälningar som inkommit till konsumentverket. Enligt utskottets mening förtjänar därför marknadsföringen av de s. k. personlighetskurserna och likartad verksamhet att uppmärksammas. Regeringen bör därför noga följa utvecklingen på området och vidta de åtgärder som kan visa sig vara nödvändiga. Utskottet föreslår att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionen.

Personlighetskurserna kan ju förefalla vara ett något udda inslag i debatten om den framtida konsumentpolitiken. Jag har emellertid, herr talman, funnit det angeläget att på detta sätt redovisa såväl motionen som utskottets skrivning. Det bör uppmärksammas att utskottet i sitt yttrande inte på något sätt pekar ut någon organisation som skäl för sitt ställningstagande. Jag vill understryka detta, och jag hoppas att detta understrykande skall uppmärksammas av såväl organisationer som vissa dagstidningar.

Anledningen till att jag betonar innehållet i lagutskottets yttrande är att många tidningar totalt har missuppfattat situationen. Lagutskottets redovis-

ning av motionsinnehållet har tolkats som lagutskottets förslag.

I en stor tidning finner jag till min häpnad en rubrik som täcker över fem spalter på förstasidan. Rubriken lyder: "Lagutskottet önskar stoppa scientologerna". I en annan tidning är ledarrubriken "Scientologin inför rätta". Jag skulle kunna fortsätta uppräknningen länge.

Det är beklagligt när missförstånd av denna art uppstår, inte minst inom ett så känsligt område som detta. Ett försök att stoppa en viss kyrklig rörelse skulle utan tvivel kunna betecknas som ett ingrepp i religionsfriheten, något som givetvis är lagutskottet helt främmande. Vårt uttalande är helt generellt och riktas icke mot någon speciell organisation.

Herr talman! Jag har funnit det nödvändigt att ägna en del av mitt anförande åt detta tillrättaläggande.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av andre vice talmannen.

Anf. 7 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Varje dag när vi köper en vara står vi inför ett val. Det gäller ju inte bara mängden – ett eller flera paket. Även kvalitet och förpackning spelar en roll när vi skall välja. Men priset är avgörande i de flesta fallen.

Om vi har gjort en felaktig bedömning av en vara – varan kanske inte uppfyller våra önskemål – vill vi ha möjlighet att ångra oss. Dessa värderingar ingår nära nog automatiskt i en rad av våra vardagliga rutiner och så obemärkt för de flesta av oss att vi inför ett köp inte registrerar de bakomliggande besluten.

Det är först när kapitalvaror kommer in i bilden som vi uppmärksammar de ekonomiska konsekvenser som ett felaktigt inköpsbeslut innebär. Köp av bilar, båtar och hus får inte ske oplanerat och utan ekonomiska kalkyler. Om så sker, spolieras i värsta fall familjers och enskilda konsumenters ekonomi. Därför är det viktigt att vi har en fungerande konsumentpolitik.

I dag skall vi fatta beslut om de konsumentpolitiska målen och konsekvenserna därav. För oss i folkpartiet är det då självklart att understryka vikten av konsumentens rätt till ett fritt val. Det beslut som vi i dag kommer att fatta är således viktigt för många konsumenter. Vi i folkpartiet anser därför att konsumentpolitikens framtida inriktning inte får ses som någonting som är isolerat från det rådande samhällssystemet och de övriga medel som samhället har till sitt förfogande för att tillvarata konsumenternas intressen. När det gäller konsumentpolitiken måste man således agera på flera plan. Beslutet i dag kommer mot den bakgrunden att ange färdriktningen i detta sammanhang.

En socialt inriktad marknadsekonomi är en av hörnpelarna i liberal politik. Den skall bygga på konkurrens, fritt konsumtionsval och fri prisbildning. I det ideala samhället är det konsumenten som genom sitt fria val på marknaden styr vad företagen skall producera. Men det förutsätter kunniga konsumenter som kritiskt kan granska utbudet. Därför är det både nödvändigt och önskvärt att stärka konsumentens ställning och, framför allt, att satsa på utbildning.

Herr talman! Här går en skiljelinje mellan en liberal konsumentpolitik och

den socialdemokratiska inriktningen. Inom socialdemokratins satsar man mer på statliga insatser med dirigerings-, reglerings- och konkurrensbegränsning, prisstopp och priskontroller. På något sätt misstror man konsumenten och vill vara storebror. Man gör försök att stoppa eller bromsa handelns utveckling genom regleringar av varierande slag, t. ex. ett obligatorium om särskilda varuförsörjningsplaner. Röster höjs nu inom t. ex. Handelsanställdas förbund om att se över affärstidslagen i avsikt att begränsa den. Här skall inte vara något söndagsöppet. Konsumenterna får allt rätta sig efter vad facket säger – det är det bud som vi får från de Handelsanställdas kongress i dagarna.

Folkpartiet bygger sin konsumentpolitik bl. a. på en systematisk samverkan mellan handel och konsumentintressen. Där ligger enligt vårt förmenande avgörandet om öppettider. Förståelse för och kunskap om konsumenternas föränderliga behov är också avgörande för handelns överlevnad, särskilt som svensk handel i så stor utsträckning bygger på småföretagsamhet.

Det var de svenska kvinnorna som initierade utbyggnaden av både den privata och den offentliga konsumentrörelsen. Behovet av hushållning upplevdes särskilt starkt under och efter andra världskriget. Det var då av stor betydelse för det svenska folkhushållet. Dels rådde det brist på varor, dels levde de flesta hushåll med relativt begränsade tillgångar.

I dag är det inte bristen på varor som behöver åtgärdas herr talman snarare tvärtom. Men hushållens knappa ekonomiska resurser avspeglas i förhållandet att cirka en halv miljon människor är beroende av socialbidrag – de kan inte leva på sin lön. Detta talar för att i det svenska välfärdssamhället råder obalans och att insatser för konsumenterna verkligen behövs. Och här skiljer sig också folkpartiet från den moderata synen på insatserna för att stödja konsumenterna.

Under 1970-talet påbörjades ett intensivt lagstiftningsarbete. Det var i många fall männen som startade det, och det fortsatte under 1980-talet och har inneburit ett förstärkt skydd för konsumenterna. Den 1 juli kommer nu den nya konsumenttjänstlagen att träda i kraft.

Den konsumentpolitiska proposition som vi i dag skall behandla innehåller en rad förslag, som folkpartiet ställer upp på och som vi t. o. m. anser oss ha tagit initiativ till. Jag återkommer senare med exempel. Men vi har också bifogat reservationer där vi inte anser att majoriteten tagit tillräckligt ansvar för konsumenten och där den socialistiska synen kraftigt slår igenom.

Vi har från folkpartiets sida gjort en arbetsfördelning beträffande uppgiften att försvara våra reservationer. Det jag inte tar upp här återkommer Bengt Harding Olson med i sitt anförande.

Den grundläggande inriktning som betänkandet anger är att stärka konsumenternas ställning och att stödja särskilt utsatta grupper. Detta instämmer vi i. Men det måste ske i balans med all utveckling i samhället. Decentralisering av verksamheten överensstämmer med folkpartiets konsumentpolitiska målinriktning och med att arbetet skall ske så nära konsumenterna som möjligt. Men vi anser också att de enskilda konsumenterna själva skall agera och ta initiativ.

Detta förutsätter utbildade konsumenter. Vi har särskilt i vår motion 405

tagit upp dessa problemställningar. Enligt grundskolans läroplan skall eleverna ges grundläggande kunskaper och färdigheter. Men all erfarenhet visar tyvärr att dagens skolor har bristande kunskaper om kostens betydelse för hälsan, om att laga mat och om andra praktiska vardagsfärdigheter. Detta kanske skall ses mot bakgrund av att hälso- och sjukvården höjt sin andel av bruttonationalprodukten från 4 % år 1960 till 10 % år 1983 – det visar att svenska folket inte har riktiga kost- och konsumtionsvanor.

Den nya läroplanen började tillämpas läsåret 1982/83. Ansvaret för läroplanens tillämpning och utformning åvilar den lokala skolstyrelsen. Folkpartiet vill starkt poängtera att om skolan satsar tidigt får vi medvetna konsumenter. Varje nu satsad krona ger mångfaldigt tillbaka i form av kunniga konsumenter.

Vissa projekt är nu i gång inom Örebro och på andra platser i samarbete med konsumentverket. Det gäller en försöksverksamhet för att höja elevernas kunskaper i konsumentfrågor. Skolöverstyrelsen har även utarbetat ett särskilt kommentarmaterial till stöd för hemkunskapsundervisningen. Folkpartiet förutsätter att man nyttjar de positiva erfarenheter som dessa åtgärder ger. Vi har därför enbart fogat ett särskilt yttrande till betänkandet – vi har inte funnit det angeläget att i dag reservera oss för vår motion. Men vi kommer med stort intresse att följa utvecklingen inom grundskolan.

Enligt folkpartiets synsätt, herr talman, är det väsentligt att ansträngningar görs för att skolan skall bli mer anpassad till elevernas önskemål. Och där anser vi att även elever som önskar utbildning i de praktiska vardagsfärdigheterna skall känna att skolan ger dem den stimulans och trygghet de efterfrågar. Vi tänker då särskilt på gymnasieskolan, där det råder allmän trängsel på skolschemat och där det kan vara svårt att tillgodose önskemålen.

Det är med förvåning som vi har tagit del av vad ÖGY säger. De bokstäverna står för arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala utbildningen. I utredningen föreslås en nedläggning av konsumtionslinjen.

ÖGY uttalar sig ytterst berömmande om de kunskaper som konsumtionslinjen ger. Linjen uppskattas av dem som genomgått den. Linjen ger, säger ÖGY, gedigna kunskaper om kost- och konsumentekonomi, kunskaper som är ytterst viktiga för vissa yrkesutövningar, liksom för samhället som helhet. ÖGY framhåller också att dessa kunskaper blir allt viktigare i samhället och återger vad andra offentliga utredningar påpekat, att landets ekonomi kan förbättras om medborgarna får större kunskaper om privat hushållning.

Men när nu ÖGY så starkt framhåller betydelsen av kost- och konsumentkunskap, återger vad dessa offentliga utredningar sagt – det gäller bl. a. Hushållning för välfärd, som ligger till grund för den proposition och det betänkande som vi i dag behandlar – och säger att dessa kunskaper borde delges alla elever i gymnasiet, då kunde man också vänta en kraftig uppföljning av dessa uppfattningar. Men så är inte fallet – ÖGY föreslår en nedläggning av konsumtionslinjen!

Vi i folkpartiet vänder oss med skärpa emot förslaget om att dra in konsumtionslinjen. Det visar bristande insikt om konsumentutbildningens betydelse. Konsumtionslinjens viktiga karaktärsämnen, som ger djupa praktiska kunskaper om mat, livsmedel, konsumentekonomi, boende- och miljöfrågor, textilkunskap m. m. måste tillsammans få utgöra grunden för

åtminstone en utbildningslinje i gymnasieskolan. Folkpartiet anser inte enbart att linjen skall bibehållas, utan vi går ett steg längre och föreslår att en försöksverksamhet skall starta med ytterligare ett tredje år som påbyggnad. Den blir då ett komplement för de elever som söker till olika konsumtionsutbildningar och till mer yrkesinriktad utbildning t. ex. inom den sociala hemtjänsten för vårdbiträden.

Jag yrkar därmed bifall till reservation 14.

Herr talman! Ett befängt förslag från utredningen Hushållning för välfärd återkommer i lagutskottets betänkande, nämligen att särskilda medel skall avsättas till studieförbunden för utbildning av de förtroendevalda – främst konsumentnämndsledamöter. Detta är en uppgift, anser jag, som kommunerna skall stå för på samma sätt som de gör när det gäller utbildning för nämndledamöter i andra sammanhang. Vi vill på intet sätt förneka värdet av utbildningen, tvärtom är den mycket angelägen, men förstår inte kopplingen till konsumentverket. Vi yrkar därför avslag till majoritetsskrivningen och bifall till reservation nr 15.

Folkpartiet har speciellt i motion 405 tagit upp betydelsen av varuprovningarna. Vi önskar bättre produkter, anpassade till konsumenternas behov. Resultaten av varuprovningarna efterfrågas i stor utsträckning av konsumenterna. Vi menar också att för att provningen skall vara tillfredsställande från konsumentens önskemål bör alla märkesvaror inom samma varugrupp provas tidigt. Det är viktigt att Sverige deltar i ett internationellt samarbete omkring provning av viktiga kapitalvaror.

Folkpartiet vill därför starkt understryka att den provningsverksamhet som nu bedrivs inom konsumentverket får prioriteras. Ökade intäkter för den uppdragsfinansierade verksamheten måste omsättas i upprustning av nuvarande maskinella och tekniska utrustningar. Vi tillstyrker utskottsmajoritetens skrivning och kommer att följa utvecklingen på provningsområdet.

Folkpartiet har tillsammans med de övriga borgerliga partierna reserverat sig angående avsättning av särskilda medel för att kontinuerligt följa reklamens utveckling, särskilt livsstilsreklamen. Socialdemokraterna vill initiera till en principiell debatt. Debatt skall självfallet stimuleras, men att särskilt öronmärka pengar för ändamålet är dock att gå för långt. Det ankommer på konsumentverket att följa all marknadsföring och reklam, inkl. s. k. livsstilsreklam, som kan anses otillbörlig.

Några enkla slutsatser går inte att fastställa om det utbud av reklam som finns i samhället. Folkpartiet anser att enda sättet att motverka en tendentiös reklam är att utbilda konsumenterna och få fram goda opinionsbildare.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 18.

Däremot stöder folkpartiet förslaget om att under några år följa och dokumentera den könsdiskriminerande reklamen, där den förekommer. Vi efterlyser även på detta område egenåtgärder från näringslivets sida. Särskilt bör uppmärksammas den rekommendation som näringslivets delegation för marknadsfrågor, NDM, lämnade 1976 och som är återgiven i betänkandet. Här skall samarbete ske med JämO, anser vi. Det vore en skamfläck för vårt svenska samhälle, om vi inte med upplysning och påverkan kunde stoppa den förnedrande könsdiskriminerande reklamen utan att behöva ta till lagstiftning.

Inledningsvis nämnde jag, herr talman, några områden där folkpartiet tidigare tagit initiativ och som nu tillgodoses i majoritetsskrivningen. Jag avser särskilt utvecklingen inom dataområdet.

Varuprovnskommittén med Lennart Rydberg, folkpartiet, som ordförande avlämnade för ett antal år sedan sitt betänkande, som bl. a. innehöll förslag om användning av datakommunikation inom konsumentinformationen. Den redovisning som konsumentverket nu har lämnat visar att verket har startat ett utvecklingsarbete i sju kommuner för att utveckla ett datoriserat system med hushållsekonomisk rådgivning, marknadsöversikter m. fl. användbara data och fakta.

Folkpartiet noterar med tillfredsställelse att intentionerna från Lennart Rydbergs utredning nu fullföljs. Även i år har vi lagt fram motioner om datautveckling, där vi anser att branschorganisationerna bör uppmanas att själva bygga ut konsumentdatabaser med produktfakta och jämförande varuöversikter. Vi har fått en mycket positiv skrivning i utskottsbetänkandet när det gäller våra förslag, och vi kommer noga att följa den vidare utvecklingen. Vi ansluter oss därför till utskottets ställningstagande.

En annan viktig konsumentfråga är att produktinformationen till den enskilde köparen/konsumenten förbättras. Nu sägs uttryckligen ifrån i betänkandet att man utgår från att konsumentverket tar erforderliga initiativ till att från näringslivet få fram bättre produktinformation. Vi hälsar det initiativet med tillfredsställelse.

Konsumenterna finns inte bara i storstäderna utan också ute i våra glesbygder. Där har de särskilda problem att brottas med. Det är långa avstånd till butikerna, och den enskilde handlaren har problem med ett alltför litet kundunderlag. Butikernas betydelse, inte minst ur social synpunkt som en mötesplats i en bygd med få och spridda tillfällen att få träffa sina medmänniskor, är välkänt. Många nedläggningshotade butiker i glesbygden har kunnat överleva tack vare det särskilda statliga stödet. Närmare 300 000 konsument, som bor kring de 750 butiker som hittills har fått glesbygdstöd, har därmed fått förbättrade serviceförhållanden och möjlighet att handla i sin närmaste butik.

Folkpartiet har med stark oro tagit del av konsumentpolitiska kommitténs förslag om en minskning av stödet. Denna oro har klart framkommit i en rad av de remissyttranden som avlämnades till kommittén. I folkpartiets motion nr 405 har vi framhållit betydelsen av att stödet bibehålls, något som vi vill ge regeringen till känna. Tyvärr är den socialdemokratiska trovärdigheten vad gäller insatser för glesbygden för närvarande ganska svag.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 23.

Slutligen vill jag, herr talman, särskilt och med tillfredsställelse notera att folkpartiets motion Ub840, som väcktes under allmänna motionstiden och som berör forskning och utveckling, nu givit resultat. Jag avser särskilt det avsnitt som berör den grundläggande forskningen inom det konsumenttekniska området vid Chalmers i Göteborg. Nu tillsätts en särskild utredning för en permanent finansiering av forskningen. Den har hittills varit finansierad via STU, ett åtagande som upphör den 1 juli 1987. Forskningen har visat sig mycket betydelsefull och givit viktiga resultat för många av våra konsument, inte minst bland fiskare och sjukvårdspersonal.

Herr talman! Jag yrkar med det anförda bifall till samtliga reservationer där folkpartiets företrädare finns med samt i övrigt till utskottets hemställan.

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Anf. 8 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Konsumenter är vi alla, oberoende av yrke och verksamhet. Konsumentpolitiken berör alltså alla människor. Konsumentpolitiken omfattar allt som rör oss konsumenter av varor och tjänster, oberoende av om det gäller privat eller offentlig konsumtion.

I centerns konsumentpolitiska program fastslår vi att den enskilde konsumenten skall ges en stark ställning med möjlighet att utifrån sin egen situation och med hjälp av kunskap och fortlöpande information medvetet och effektivt, sakligt och kritiskt kunna välja konsumtionsinriktning och konsumtionsnivå. Det är enligt vårt program även viktigt att den enskilde konsumenten på olika vägar skall ha möjlighet att påverka utbudet av varor och tjänster. Kunskaper är också vägen till en god privatekonomi och ger den enskilde del av välfärdssamhället, samtidigt som en god konsumentkunskap bidrar till den allmänna välfärden.

Samhället har ett totalt ansvar för att ge människor erforderliga kunskaper. Det är därför mycket viktigt att samhällets olika organ deltar i ett sådant arbete och att de lagar och regler som fastställs verkar i riktning mot att underlätta för de enskilda människorna att fatta rationella beslut som konsumenter. Som enskilda konsumenter skall vi även kunna bidra till att klara miljö- och resurshushållningsfrågorna bättre, om vi genom konsumentpolitiska insatser får kunskaper som kan leda till större ansvarstagande.

Den proposition vi nu behandlar bygger på konsumentpolitiska kommitténs betänkande, till vilket var fogade flera reservationer. Betänkandet utsattes för en hel del kritik under remissbehandlingen. I vårt utskottsbetänkande har vi kunnat konstatera att det ansvariga statsrådet uppenbarligen sökt nå bredare lösningar än utredningsförslaget innebar.

Enligt propositionen skall de centrala målen för konsumentpolitiken vara dels att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser, dels att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Även om detta uttrycks på olika sätt i olika motioner kan det sägas råda enighet om dessa mål för konsumentpolitiken. Detta hindrar inte att vi har olika uppfattningar om den närmare utformningen av vissa delar av konsumentpolitiken och insatserna för denna och om de samhällsförhållanden som är av avgörande betydelse för denna politik och för konsumenternas ställning och situation.

Inom centern väckte vi med anledning av propositionen en kommittémotion, nr 404, med Kersti Johansson som första namn, och i denna motion, liksom i de 14 reservationer som vi ensamma eller tillsammans med annat eller andra icke-socialistiska partier fogat till utskottsbetänkandet, redovisar vi våra synpunkter och krav.

Jag avser, herr talman, att ta upp synpunkter och krav som framförs i några av reservationerna, och senare i debatten kommer Kersti Johansson att behandla en del andra områden, t.ex. vikten av konsumentkunskapens ställning i våra skolor, utbyggnaden av den lokala konsumentverksamheten och ökat samhällsstöd till hushållningssällskapen för deras hemkonsulentverksamhet.

Av grundläggande betydelse för allas vår situation som konsumenter är vilket ekonomiskt system vi kommer att ha i vårt land. Det är därför naturligt att första delavsnittet i utskottets betänkande har rubriken Marknadsekonomi och konkurrenspolitik m. m.

Enligt centern är det värdefullt att regeringen i propositionen ansluter sig till marknadsekonomins principer. Dock är det i propositionen en alltför stark betoning av brister i det marknadsekonomiska systemet vilka skulle legitimera olika slags ingrepp, som är oförenliga med ett mer konsekvent marknadsekonomiskt synsätt.

En fungerande marknadsekonomi är av stor betydelse för konsumentpolitiken. Fri konkurrens, fri prisbildning och näringsfrihet – främst rätten att starta nya företag – utgör viktiga förutsättningar för ett fritt konsumtionsval, för hög produktkvalitet och för rimliga konsumentpriser och är därför av avgörande betydelse från konsumentpolitiska synpunkter.

Det svenska välståndet grundar sig i mycket hög grad på det marknadsekonomiska systemet. Detaljregleringar och centralstyrning kan vara utvecklingshämmande. Men även marknadsekonomin har vissa svagheter och brister – det skall vi inte blunda för. Skillnaderna i makt och inflytande kan skapa sociala klyftor och leda till koncentration både geografiskt och inflytandemässigt. Marknadsekonomin är heller inte alltid känslig för sociala faktorer och nödvändigheten av hänsynstagande till miljöförhållanden och behovet av resurshushållning.

Inom näringslivet har många mindre och medelstora företag slagits ut och storföretag bildats, bl. a. genom företagssammanslagningar. Utvecklingen mot allt större företag har lett till att multinationella företag behärskar stora delar av marknaden inom länderna och internationellt. Det ligger i konsumenternas intresse att utvecklingen mot allt större företag och koncernbildningar begränsas och att mindre och medelstora företag kan fortleva och konkurrera på sunda villkor. Härigenom kan man åstadkomma en decentraliserad produktion, vilket har flera fördelar. En decentraliserad produktion med företag över hela landet ökar nämligen möjligheterna för orter och kommuner att leva kvar och ge sina invånare god service. Mindre företag ger möjligheter till ökad insyn i och påverkan av dess produktion. Också av distributions- och transportekonomiska skäl är en decentralisering av tillverkningen betydelsefull från konsumentens synpunkt.

Det ekonomiska system som bäst främjar en fortsatt välståndspolitik i vid bemärkelse och därmed även en för alla grupper och över hela landet positiv konsumentpolitik är enligt centern ett marknadsekonomiskt system med olika typer av företag, som konkurrerar på lika villkor och som genom lagstiftning och samhällsorgans åtgärder och stöd verkar inom ramen för sociala, miljömässiga och regionalpolitiska hänsynstaganden.

Den inriktning av marknadsekonomi, konkurrenspolitik m. m. som vi anger i reservationerna 4 och 5 bör enligt centern utgöra en utgångspunkt för konsumentpolitiken.

Herr talman! Speciellt för landsbygden är en decentraliserad produktion, distribution och handel av största betydelse. Utvecklingen inom handeln har gått emot allt större butiker i eller i närheten av större orter, medan det blivit

allt färre dagligvaruaffärer på landsbygden och därmed allt längre mellan dem.

Denna utveckling – som är ett allvarligt hot mot den grundläggande servicen och därmed mot boende och verksamheter på landsbygden – har samhället försökt motverka, bl. a. genom statligt stöd till kommersiell service på landsbygden. Det var därför mycket förvånande, ja skrämmande, att konsumentpolitiska kommitténs majoritet föreslog begränsningar av detta glesbygdssöd för att finansiera reformer som inte alls var avsedda särskilt för landsbygden.

Dess bättre följde inte regeringen kommitténs förslag. Men eftersom framläggandet av ett sådant förslag från en statlig utredning visade på en synnerligen ringa förståelse för landsbygdens problem och för vikten av en fungerande infrastruktur på landsbygden, anser vi från centerns sida att riksdagen bör följa vår reservation 23 och göra ett uttalande, i vilket fastslås att stödet till kommersiell service i glesbygd måste bevaras på längre sikt. Genom ett sådant uttalande skulle både konsumenterna på landsbygden och de som sysslar med handel och distribution där kunna lita på att eventuella ytterligare attacker mot detta viktiga stöd kommer att avvisas.

Herr talman! Den offentliga sektorn betyder synnerligen mycket i vårt moderna samhälle och är därmed mycket betydelsefull även från konsumentpolitisk synpunkt. Det är därför en allvarlig brist att en stor del av den offentliga sektorns varu- och tjänsteproduktion faller utanför de konsumentpolitiska åtgärderna enligt propositionen och den socialdemokratiska utskottsmajoritetens ställningstaganden.

Som konsument bör man enligt vår uppfattning ha samma rättigheter och samma möjligheter och förutsättningar att ta till vara sina intressen, oberoende av om en vara eller en tjänst kommer från den privata eller den offentliga sektorn. För alla oss som enskilda människor är det viktigt att samma regler för exempelvis marknadsföring, reklamation och produktsäkerhet gäller för offentligt som för privat producerade och tillhandahållna varor och tjänster.

I reservation 7 fastslår vi tillsammans med övriga icke-socialistiska partier att offentlig verksamhet – förutom vissa verksamheter som exklusivt måste tillkomma det offentliga – i högre grad än för närvarande borde drivas i konkurrens med privat verksamhet och omfattas av samma konsumentpolitiska åtgärder och ingripanden som den privata marknaden.

I reservation 8, som också den är gemensam för de icke-socialistiska partierna, tar vi avstånd från propositionens och utskottsmajoritetens ensidiga skrivning om den offentliga sektorn, eftersom där inte nämns något om exempelvis privata eller kooperativa alternativ till den offentliga verksamheten.

Herr talman! Konsumentpolitiska kommittén föreslog att allmänna reklamnämnden skulle upphöra som fristående myndighet och i stället knytas till konsumentverket. Flertalet remissinstanser motsatte sig detta, och huvudskälet bland remissinstanserna var att de ansåg att allmänna reklamnämnden måste vara helt fri och oberoende från olika partsintressen om förtroendet för verksamheten skall kunna upprätthållas.

Regeringen avvisar i propositionen kommitténs förslag om nämndens

uppgående i konsumentverket. Däremot föreslås i propositionen att det till nämnden skall knytas ett partssammansatt råd. Mot bakgrund av remissinstansernas betonande av vikten av nämndens fria och oberoende ställning är regeringens förslag om ett partssammansatt råd något överraskande. Eftersom detta är ett rent regeringsförslag har det inte remissbehandlats. I propositionen har heller inte rådets uppgifter preciserats närmare.

Alla de tre icke-socialistiska partierna motsatte sig i motioner inrättandet av detta partssammansatta organ, och i reservation 27 vidhåller vi våra krav. Vi ifrågasätter allmänt behovet och lämpligheten av ett sådant råd med oklar kompetens. Vi finner att det skulle leda till onödig byråkrati och kostnader, som inte kommer att uppvägas av vinster för konsumenterna.

Delade meningar har rått och råder om anslaget till reklamationsnämnden. Mot bakgrund av beräknad ökad lokal reklamationshantering föreslås i propositionen en begränsning av reklamationsnämndens anslag med 700 000 kr., vilket för en så liten myndighet är ett rätt stort belopp.

Eftersom det nya budgetåret börjar om drygt en månad, kan man inte räkna med att riksdagens beslut om riktlinjer för konsumentpolitiken skall leda till ökad kommunal konsumentverksamhet redan från detta budgetårs början. Eftersom reklamationsnämnden dessutom har balanser, finns det inte, i varje fall för närvarande, utrymme för den nedskärning av anslaget som regeringen föreslår. Inte heller utskottets socialdemokrater har stött regeringsförslaget utan föreslår i förhållande till detta en uppräknings med 400 000 kr. Vi anser att reklamationsnämnden för det första budgetåret bör få anslag enligt det s. k. huvudalternativet, innebärande ett anslag på 700 000 kr. mer än regeringen föreslagit, för att nämnden skall kunna fullgöra sina viktiga uppgifter.

I kompletteringspropositionen anfördes att eventuella utgiftsökningar som ett utskott föreslår bör finansieras genom utskottets försorg. Med hänsyn till att vi motsatt oss att konsumentverket skall tillföras särskilda medel dels för granskning av livsstilsreklam, dels för stöd till utbildning av ledamöter i kommunala konsumentnämnder, föreslår vi att en besparing på 700 000 kr. görs i anslaget till konsumentverket, varigenom vårt förslag gällande reklamationsnämnden kompenseras. Till skillnad från socialdemokraterna, som motsätter sig denna besparing, ökar vi alltså inte statens kostnader inom lagutskottets beredningsområde.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga de 14 reservationer bakom vilka centerpartister står och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 9 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Vpk är inte representerat i lagutskottet och har därför inte kunnat påverka utskottsskrivningarna i tillräcklig omfattning och inte heller kunnat lämna några reservationer, varför jag i huvudsak skall argumentera för de motioner som vi har väckt och även några socialdemokratiska motioner som är värda att beakta. Jag skall också kommentera propositionen något.

Vi säger i vpk att propositionen är mångordig och att där naturligtvis behandlas en väldigt massa områden, men rent materiellt är den ganska begränsad. Den innehåller mycket av förhoppningar om utvecklingen av den

lokala konsumentverksamheten. På basis av den förväntade utvecklingen, som man hoppas på, görs en massa andra ställningstaganden.

Tanken om en decentralisering av konsumentpolitiken är naturligtvis helt riktig, eftersom det är mycket bra om konsumentstödet finns nära konsumenterna, när de i sin vardagssituation blir ansatta av de kommersiella krafterna, som ju har överlägsna resurser för sin marknadsföring i jämförelse med vad som finns tillgängligt för konsumentinformation.

Konsumenterna befinner sig i de allra flesta fall i ett rejält underläge när det gäller information om varan. Det är först genom dyrköpta erfarenheter av en varas funktionssätt, långt efter inköpstillfället och långt efter reklamations-tiders och garantitiders utgång, som de verkliga erfarenheterna av varan görs.

Skall konsumenterna få ett stöd så att de i förväg kan möta och förhindra dyra erfarenheter behövs det naturligtvis en lokal utbyggnad, en decentralisering, men det krävs också att resurser anvisas för hur en sådan decentralisering skall gå till.

Av den allmänna ekonomisk-politiska debatt som förs vet vi att de flesta kommuner – låt vara med litet olika styrka – har problem och att regeringen genom den ekonomiska politiken försöker begränsa tillväxten i kommunerna. I det läget är det inte särskilt lätt – som kommunalman har jag erfarenhet av det – att föra fram konsumentpolitiken till den punkt som man i propositionen hoppas att den skall nå, dvs. att det görs en prioritering och utbyggnad av resurserna.

Tvärtom för konsumentpolitiken många gånger en undanskymd tillvaro, med deltidsengagemang, inte särskilt centralt lokaliserad t. ex. vid köpcentra, utan undangömd på något kontor, och den har inte den aktiva roll som den borde ha. Jag tror att alla, både de som arbetar i kommunerna, de som har skrivit propositionen och utskottets ledamöter, anser att det vore mycket bra om det kunde göras en förbättring.

Vi tycker att åtgärder skall vidtas för att möjliggöra kommunernas utbyggnad av konsumentverksamheten. Vi tycker inte att det är en alltför orimlig slutsats av att det sägs att detta är oerhört viktigt. Men vi upplever att propositionen naturligtvis glider undan den frågan och att hoppet står till att det skall hända positiva saker ute i kommunerna. Vi har pekat på reklamskatten, som kan användas till att finansiera lämpliga åtgärder både vad gäller kommunernas utbyggnad och vad gäller finansieringen av t. ex. reklamationsnämnden.

Från utskottets sida har man då sagt att en sådan öronmärkning vill man inte veta av. Man stöder sig i det avseendet på ett yttrande från skatteutskottet. För min del är jag inte så orolig för öronmärkningen, eftersom det är mest i officiella papper, utskottsskrivningar och annat, som man säger att någon öronmärkning inte får ske. Alla som på något vis har varit inblandade i någon typ av förhandling med regeringen om reformers genomförande vet att det omedelbara kravet är finansiering. Man ställs alltså i ett hörn där man skall acceptera den ena eller andra inkomsten för att finansiera en utgift. Man ställs inför ständigt pågående förhandlingar och förslag om öronmärkning av pengar. Men när vi föreslår att reklamskatten vore lämplig att höja för att finansiera åtgärder på konsumentpolitikens område är det i officiella

dokument omöjligt. Sådan är verkligheten.

Nu säger utskottet att Kommunförbundet i sitt remissvar, i linje med vpk-motionen, framhåller att det är viktigt, särskilt för de mindre kommunerna, att hitta lämpliga former för att starta och bygga ut den lokala konsumentverksamheten. Man tycker att det är konsumentverkets sak att göra detta. Det är intressant att man tycker att det är riktigt och bra. Men vi efterlyser fortfarande resurserna. Utan ekonomisk grund kommer ingen verksamhet till stånd. Den materiella grunden för utveckling heter pengar. Handling utan resurser är illusionspolitik.

I övrigt får man lov att säga att propositionen, de motioner som lämnats av de borgerliga partierna och de anföranden som har hållits förut här i kammaren på den här punkten verkar innehålla liberalismens lov, en liberalismens höga visa. Marknadsekonomin skall alltså lösa problemen. marknadsekonomin är den enda effektiva, och finns det några problem är det s. k. ofullkomligheter, som det står i propositionen. De ofullkomligheterna är ändå sådana att man undan för undan har tvingats att lagstifta om konkurrensbegränsning och om marknadsföring. Vi har fått en konsumentköpslag och en konsumenttjänstlag. Vi känner också till monopoliseringens inneboende drivkraft i den kapitalistiska ekonomin, monopoliseringens nackdelar vad gäller marknadsuppdelningar, som vi blir utsatta för, och prisöverenskommelser.

Martin Olsson hade en rad förståndiga och förnuftiga insikter om problemen med storföretagens och monopoliseringens roll. Men sedan tog det slut. Han tyckte ändå att marknadsekonomin var överlägsen, trots att den föder fram alla de här problemen.

Folkpartiets företrädare talade om det offentliga och om de försiktiga förslag som finns i propositionen och i betänkandet som ett slags storebrorstänkande från samhällets sida. Gentemot den lille konsumenten och den lille konsumentens resurser, speciellt gentemot dem som betecknas som svaga konsumenter på olika sätt, är storebror de stora företagen med de stora resurserna för marknadsföring och skapande av konstlade behov och önskningar. Det är en rejäl debatt om vem som är storebror i vårt samhälle vi skulle behöva. Att skylla samhällets åtaganden, som är till stöd för den enskilde och den svage, för storebrorstänkande tycker jag verkligen är att ropa "Ta fast tjuven!"

Det finns en rad andra frågor som tas upp i motioner. Jag tänker bl. a. på frågan om prismärkning i butikerna. Om detta finns en motion från vänsterpartiet kommunisterna, men det finns också motioner från socialdemokrater. Jag tror de är tre stycken. De hävdar samma sak som vi säger, nämligen att det behövs en lagstiftning för att få till stånd en prismärkning i butikerna. Jag tycker att det är oehört viktigt med en prismärkning, inte minst mot bakgrund av vad vi har fått höra den senaste veckan om att datoriseringen medför en hel del felaktiga prismärkningar. Hur skall man kunna kontrollera vad varan egentligen kostar om det inte finns en prislapp på hyllan? För att verkligen kunna se om priset är rätt eller fel får man nu försöka följa med när varorna passerar genom datateknikens avläsning i kassan. Utskottet talar också om prismärkningen på ett som jag tycker litet illusoriskt sätt och menar att det nog skall ordna sig genom överenskommel-

ser och att utredningar pågår. Som det skrivs i en socialdemokratisk motion har man ju arbetat med denna fråga sedan 1979 men ännu inte lyckats få fram en rejäl, tydlig och genomgripande prismärkning i alla butiker. Man hoppas fortfarande på överläggningar. Jag tycker att det är lika bra att slå till med en lagstiftning, så att vi får en prismärkning i butikerna. Det är ingenting att tveka inför. En prismärkning är oerhört viktig, och det borde alla skriva under på. Det framhålls också i betänkandet.

Det finns en enskild vpk-motion om kommersialiseringen av julfirandet. I den sägs att det borde finnas en tidpunkt då julhandeln får starta. Jag tycker att detta är en viktig motion, och jag vill därför nämna några ord om den. "Julterroren" är ju svår för dem som inte har ekonomiska resurser eller som av ideologiska skäl – man har kanske en religiös övertygelse om vad julen egentligen innebär – inte alls vill utsätta sig för eller delta i den enorma kommersialismens karusell som julhandeln är. Med dessa ord vill jag ha sagt att den motionen är högst motiverad. Jag yrkar bifall till motion L204. Samtidigt vill jag yrka bifall till motionerna L225, L234, L250 och 409, som behandlar frågan om prismärkning.

Jag vill nu återgå litet grand till frågan om anslag till allmänna reklamationsnämnden och konsumentverket. Vi tror inte – vare sig den lokala konsumentpolitiska utvecklingen i kommunerna fortsätter att vara svag eller blir starkare – att trycket på allmänna reklamationsnämnden minskar särskilt mycket. Är den lokala konsumentverksamheten svag, kan man i många fall vända sig till allmänna reklamationsnämnden – det händer faktiskt att folk gör det. Blir utvecklingen stark i kommunerna, så att man får ännu mer information om de varor man köper eller har köpt, kommer frågorna till allmänna reklamationsnämnden naturligtvis också att öka – man blir ju varse att man har gjort ett felaktigt köp och vill ha rättelse. Vi har därför sagt att resurserna borde bevaras och att man inte skall minska anslaget. Utskottsmajoriteten har tagit fasta på det. Efter olika hearingar och överväganden när det gäller reklamationsnämndens utveckling, sägs att nämndens verksamhet skulle kunna klaras med ett ökat anslag om 400 000 kr. Det är alltså inte fullt lika mycket som vpk föreslår, men det är ändå ett steg i rätt riktning. Vi anser att vår motion därmed är besvarad. Jag är beredd att acceptera denna förstärkning av reklamationsnämnden. Det innebär naturligtvis en försvagning jämfört med nuvarande anslag, men en förstärkning i förhållande till vad som föreslås i propositionen.

Man skulle kunna tänka sig att här "hoppa tuva" och genom att stödja vissa borgerliga reservationer rösta fram anslag till reklamationsnämnden. Men dessa motioners mening är ju att anslaget till konsumentverket i stället skall minskas, och det är precis lika tokigt. Hur man än vänder sig har man ju ändå bak. Jag tycker att utskottets medelväg, där pengarna läggs på ett bibehållande av reklamationsnämndens verksamhet, är bra.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår viktigaste motion, nr 406, yrkandena 1 och 3, samt till de motioner jag tidigare har nämnt.

Anf. 10 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Om ett par timmar kommer vi att, efter snart 15 år, fatta ett nytt beslut om inriktningen av konsumentpolitiken för framtiden. Till grund för det beslutet ligger konsumentpolitiska kommitténs betänkande Hushållning för välfärd och den därefter utformade propositionen 1985/86:121.

Målet för konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Konsumentpolitiken skall också inriktas på de hushållsekonomiska frågorna och då framför allt på hushållens baskonsumtion. Detta kan ske genom en utveckling av den lokala verksamheten och genom att nya och gamla organisationer engagerar sig i den konsumentpolitiska verksamheten. Propositionen understryker också vikten av att konsumenterna, men även samhället, skaffar sig bättre kunskaper i för konsumenterna viktiga frågor. Vikten av näringslivets egenåtgärder understryks i propositionen. Samhället vare sig kan eller vill ta över näringslivets ansvar för de varor och tjänster som erbjuds på marknaden.

Det här sagda kan tyckas vara självklarheter, men till betänkandet har fogats inte mindre än 30 reservationer, varav moderaterna ensamma eller tillsammans med ett av eller båda de andra borgerliga partierna svarar för inte mindre än 21 stycken. Moderaterna har dessutom ett något märkligt särskilt yttrande, som Per-Olof Strindberg själv tog upp. Där anför, att det finns ytterligare skrivningar i betänkandet som de inte kan ställa sig bakom. Det måste vara något slags helgardering. Det framgår nämligen inte vilka frågor det gäller och det har heller inte framgått under utskottsbehandlingen.

Per-Olof Strindberg sade i sitt anförande att det förekommer alltför många superlativer, och vi kanske under debatten kan få ett klargörande besked om vad moderaterna egentligen menar.

Jag skall i mitt anförande något kommentera reservationerna 1–4, 7 och 8, 17–20, 24 samt 26–30. Bengt Kronblad kommer senare att kommentera de resterande reservationerna. Jag vill dock redan nu för säkerhets skull yrka avslag på samtliga reservationer som har fogats till betänkandet samt de motioner som i övrigt har behandlats i sammanhanget. Jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan i betänkande 1985/86:34, vilket också innebär bifall till propositionen med ett undantag, eftersom vi när det gäller anslaget till allmänna reklamationsnämnden gör ett avsteg från propositionens förslag. Jag återkommer senare till detta.

I reservation 1 angriper moderaterna underlaget för beslutet och siktar då in sig på konsumentpolitiska kommitténs betänkande. De bortser helt från att regeringen även har haft annat material att utgå från när propositionen skrevs. Jag kan påminna om vad Köpmannaförbundets styrelse och dess chefstjänstemän sade vid utskottets besök där. De menade nämligen att propositionen med de förändringar som statsrådet hade gjort vid propositionsskrivningen nu hade fått ett sådant innehåll att den borde kunna accepteras av alla. Det har alltså sagts av den näringslivsorganisation som finns närmast konsumenterna. De organisationer som i den svenska modellen företräder konsumentintressena hade redan tidigare uttalat sitt positiva stöd tillsammans med många andra intressegrupper. Jag menar alltså att

regeringen och utskottsmajoriteten står på en mycket stabil grund vad avser de nu framlagda förslagen.

Reservationerna 2, 3 och 4 visar på en intressant sak, nämligen att de borgerliga partierna inte heller i de konsumentpolitiska frågorna kan komma överens. Framför allt tycks det finnas en skillnad i tron på de fria marknadskrafternas förmåga och intresse att handskas med de problem som uppstår. Alla håller dock med propositionen och utskottsmajoriteten om att det finns brister i marknadsekonomins sätt att fungera. Men man tycker att det skrivs för negativt om dessa brister. Det går ju knappast att beskriva de konsumentpolitiska åtgärderna om man inte först har beskrivit de brister de skall avhjälpa. Låt mig få påpeka att det klart sägs ifrån att det är företagens förstahandsansvar att motverka och lösa de problem som uppstår. Om företagens egenåtgärder fungerar på ett tillfredsställande sätt, finns det ju ingen anledning för konsumentmyndigheterna att ingripa. Men vi vet alla att de inte fungerar bra.

Folkpartiets reservation är här mer omfattande än de övriga två borgerliga partiernas. Den börjar med att skjuta in sig på den s. k. svenska modellen och allt elände som den enligt folkpartiets mening medför. Det är nu inte första gången som den tesen framförs här i kammaren och förmodligen inte den sista! De fackliga organisationerna brukar få skulden för alla problem inom marknadsekonomi. Ulla Orring sade i sitt anförande att facket misstror konsumenterna, vilket skulle framgå av att Handels vågar sig på något för en facklig organisation så förskräckligt som att ställa krav för sina medlemmars räkning. Det måste väl vara möjligt för den fackliga organisationen att tala om vad den anser om sina medlemmars arbetstider utan att bli beskylld för att mistro konsumenterna.

Inom folkpartiet borde man väl var medveten om att enligt de flesta bedömningar, även utländska, har välfärden i vårt land byggts upp tack vare den svenska modellen för samverkan. Folkpartiet säger sig också se med oro på den utsvällning av regleringskomplexet, som skett inom exempelvis bostads-, transport- och jordbrukssektorerna. Jag förmodar att folkpartiet ställer upp på att vissa regleringar behöver finnas. Då tänker jag på regleringar ur exempelvis miljö-, beredskaps- och regionalpolitiska aspekter. Om ni i folkpartiet hade läst vad som står på s. 10 i propositionen, skulle ni ha funnit att långtidsutredningen fått i uppdrag att speciellt belysa konsekvenser av regleringssystem som är särskilt intressanta ur konsumentsynpunkt.

Det finns mer i den här reservationen som skulle vara värt extra uppmärksamhet, men med hänsyn till kammarens knappa tid skall jag nu gå över till att kommentera reservationerna 7 och 8, som behandlar den offentliga sektorn.

Redan 1972 fastställdes att konsumentpolitiken skall avse de problem som hänger samman med konsumenternas köp och användning av varor och tjänster, som bjuds ut på den privata marknaden eller på marknader som arbetar enligt likartade principer. Varken regeringen eller utskottsmajoriteten finner några skäl att ändra på denna avgränsning. Konsumentmyndigheternas arbetsområde och den marknadsrättsliga lagstiftningen omfattar även de statliga bolagen och de affärsdrivande verken samt i viss mån också andra delar av den offentliga sektorn. I övriga delar pågår ett omfattande arbete för

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Konsumentpolitiken

att ytterligare förstärka brukarnas inflytande. Detta beskrivs också mycket utförligt i propositionen.

Jag tycker det är anmärkningsvärt att de borgerliga ledamöterna i reservation 8 vill ta bort det stycke i utskottets text som sammanfattar detta. Betyder det att ni inte tycker att det arbetet skall fortsätta, eller tycker ni att det är besvärande att erkänna att det pågår? Enligt reservation 7 skall det arbetet ersättas med referensgrupper. Hur skall de utses och vad skall de göra? Skall de överta de politiskt valda styrelsernas och nämndernas roll?

I övrigt följer reservationen tesen: privatisera mera, så får konsumenterna det bra. Kan Martin Olsson ge mig några exempel på vilka offentliga tjänster som han tror skulle ge exempelvis glesbygdsbefolkningen, som ju centern påstår sig ömma särskilt mycket för, en bättre och mer konsumentvänlig service, om den bedrevs i privat regi?

Jag övergår nu till att kommentera reservationerna 17, 20 och 24, vilka var och en på sitt sätt berör produkters utformning och säkerhet.

Reservation 17 av moderaterna är en gammal bekant. Den går nämligen ut på att konsumentverkets varuprovning skall läggas över till statens provningsanstalt eller till andra lämpliga provningsinstitutioner.

Varuprovningarna, som utförs av konsumentverket, fyller i dag en mycket viktig funktion och behöver enligt vår mening i stället utökas. Enligt propositionens förslag skall detta också ske, och konsumentverket skall få möjlighet att göra en ekonomisk vinst på denna verksamhet för att kunna bygga ut den ytterligare.

Problemet är dock att provmetoder i dag inte finns utvecklade, och moderaternas andra lämpliga provningsinstitutioner finns helt enkelt inte att tillgå. Statens provningsanstalt utför inte de provningar det här är fråga om. Samarbete i de fall det går, både inom och utom landet, förekommer redan.

Förutom hushållskapitalvaror provar konsumentverket även säkerheten hos en mängd produkter, som framför allt används av barn och ungdomar. Som exempel kan jag nämna leksaker, ridhjälmars och skidbindningar där konsumentverkets provningsresultat har medfört att många skador och även förlust av människoliv har kunnat förhindras. Här har vi ett typexempel på de brister som finns i marknadsekonomin.

Hur går för resten den här reservationen ihop med en mening i en annan moderatreservation, nr 2? Där står nämligen: "Samhället bör ställa resurser till förfogande för att säkerställa att producenterna fyller sitt ansvar såvitt gäller produkters och varors säkerhet och lämplighet för det ändamål för vilket de erbjuds till marknaden."

Folkpartirepresentanterna har också dubbla budskap. De tycker nämligen att provningsverksamheten skall utökas men skriver samtidigt under reservation 24, som gäller brukarspekter på produktutformningen. Enligt den skall konsumentverket inte lägga sig i sådana frågor.

Skall det då inte finnas någon återkoppling mellan resultaten från provningarna och producenterna? Det är för oss självklart att konsumentverket skall kunna ta nödvändiga initiativ för att få fram mer brukaranpassade produkter, och det borde vara enbart positivt för näringslivet att få ta del av dessa initiativ.

En annan viktig del i denna utveckling utgörs av den forskning som bedrivs

vid våra högskolor och universitet. Där ställer också folkpartiet liksom centern upp på utskottsmajoritetens och regeringens förslag. Så har exempelvis den konsumenttekniska forskningen vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg arbetat fram lösningar på många brukarproblem som företagen sedan har kunnat tillgodogöra sig.

I det sammanhanget måste jag göra Ulla Orring besviken. Det är inte någonting som har med Ulla Orrings motion under allmänna motionstiden att göra, utan det är – och det vet Ulla Orring mycket väl – ett resultat av konsumentpolitiska kommitténs arbete. Det är en verksamhet som vi hoppas kan fortsätta, för det är faktiskt att anlägga brukaraspekter på produktutformningen.

Även när det gäller konsumentforskningen i övrigt instämmer utskottet i att det är viktigt att konsumentverket kan ta initiativ till och stödja forskningsprojekt av särskild betydelse för konsumenterna. På grund av sin speciella karaktär kommer den forskningen annars inte att genomföras.

I reservation 18 från samtliga borgerliga partier och reservation 19 från moderaterna motsätter man sig att konsumentverket får särskilda medel för att följa och granska livsstils- resp. könsdiskriminerande reklam. Skälet man anger är att det "ligger inom ramen för verkets allmänna uppgift att följa utvecklingen när det gäller reklam och annan marknadsföring". Det är glädjande att vi tydligen allesammans är ense om behovet. Från utskottsmajoritetens sida vill vi dock ytterligare understryka detta behov genom att avsätta särskilda medel för arbetet.

Hans Petersson i Hallstahammar tog upp en motion om julhandeln. Jag kan hålla med honom om att det inte är speciellt trivsamt att mötas av julkommersen redan i mitten av oktober eller början av november, men att gå så långt som att vi i riksdagen skulle lagreglera den typen av verksamhet tror jag inte att så värst många vill ställa upp på.

Reservation 26 från moderaterna är en gammal bekant. Där framförs förslag om sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd med konsumentverket. Med hänsyn till kammarens tid vill jag hänvisa till de debatter som tidigare har hållits här i kammaren i denna fråga och bara konstatera att inget nytt argument har tillförts som gett oss anledning att ändra standpunkt. Något skäl för den sammanslagningen kan utskottsmajoriteten alltså inte finna.

Reservation 27 från samtliga borgerliga partier rör det föreslagna rådet som skall knytas till allmänna reklamationsnämnden. I betänkandet finns beskrivet vad rådet kan tänkas arbeta med. Där finns också, liksom i propositionen, klart angivet vad rådet inte får lägga sig i, exempelvis nämndens behandling av enskilda tvister eller personal- och ekonomiadministrativa frågor.

De konsumentpolitiska skäl som anförts för inrättande av ett partssammansatt råd är enligt min uppfattning så starka att reservationen ter sig närmast obegriplig. Förslaget framstår för mig som en nödvändig kompromiss mellan den stora grupp som ansett att reklamationsnämnden skulle föras tillbaka till konsumentverket och den andra stora grupp som ansett att nämnden skall vara fristående. Med ett partssammansatt råd, knutet till

allmänna reklamationsnämnden, blir båda dessa gruppers motiv tillgodosedda.

Slutligen, herr talman, skall jag kommentera anslagsfrågorna. De borgerliga partierna har i reservation 28 framfört meningen att allmänna reklamationsnämnden inte kan spara någonting och vill därför ha ett belopp som med 700 000 kr. överstiger förslaget i propositionen.

Utskottsmajoriteten anser för sin del att det är tvivelaktigt om man genom detta sena beslut hinner spara så mycket som 700 000 kr. och beräknar för sin del en besparing på 300 000 kr. för budgetåret 1986/87. Vi anvisar därför ett anslag som med 400 000 kr. överstiger regeringens förslag. Med de få möjligheter som lagutskottet har att göra omfördelningar inom anslagsramen anser vi oss inte kunna följa de regler som gäller för finansieringen, utan vi föreslår alltså ett överskridande.

I reservation 29 vill folkpartiet och centern finansiera höjningen med motsvarande sänkning av anslaget till konsumentverket, medan moderaterna anser att konsumentverket skall kunna avveckla en del av de uppgifter som verket i dag utför och därför kan klara sig med ett anslag som är lika stort som det för innevarande budgetår, vilket innebär en minskning med 4 350 000 kr. Utskottsmajoriteten anser för sin del att det med de utökade arbetsuppgifter och den ökning av ambitionsnivån som det kommande beslutet om inriktningen av konsumentpolitiken innebär inte är möjligt att göra några ytterligare besparingar i konsumentverkets anslag. Vi tillstyrker alltså propositionens förslag om anslag.

Reklamskatten har framförts som en möjlig inkomstkälla för att kunna utöka verksamheten inom konsumentpolitiken. Lagutskottet har emellertid för sin del samma uppfattning som skatteutskottet anfört i dessa frågor, och vi anser alltså inte att denna möjlighet föreligger.

Herr talman! Dagens beslut innebär ett ytterligare steg i den pågående reformeringen av lagstiftningen till nytta för konsumenterna. Förra årets beslut om en konsumenttjänstlag och förändringar i marknadsföringslagen var steg på samma väg, och vi ser fram emot förslag om en ny köplag och konsumentköplag. I samtliga fall understryks vikten av att marknadsekonomi och konkurrensen måste fungera för konsumenternas bästa. Det innebär att vi avkräver näringslivet det ansvar det påstår sig vilja ta för att systemet skall fungera. Nu återstår att se om man vill leva upp till detta ansvar. Det är också en utmaning till de lokala politikerna och inte minst till alla intresseorganisationer att bygga upp en verksamhet som ger konsumenterna en möjlighet att göra sina röster hörda. Det är min övertygelse att vi går en mycket intressant tid till mötes. Svensk konsumentpolitik kommer även framdeles att vara framgångsrik.

Anf. 11 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Min avsikt är inte alls att polemisera mot Inga-Britt Johansson. Jag vill bara göra ett förtydligande, som jag i och för sig trodde var överflödigt.

Det gäller reservation 17 angående provningsverksamheten. Inga-Britt Johansson säger att den provningsverksamhet som här åsyftas inte förekommer vid statens provningsanstalt. Det är jag helt medveten om – det hade ju

varit märkligt om vi hade haft samma provningsverksamhet på två ställen. Vad vi säger i reservationen är att vi successivt vill överföra provningsverksamheten från konsumentverket till statens provningsanstalt.

Jag ville bara göra detta förtydligande, eftersom det tydligen var nödvändigt.

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Konsumentpolitiken

Anf. 12 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Inga-Britt Johansson har här gått in på *hela* det viktiga konsumtionsområdet. Jag tänker inte ta upp alla de angrepp hon riktade mot folkpartiet, eftersom Bengt Harding Olson senare kommer att ta upp frågan om marknadsekonomi och konkurrenspolitiken. Ett par frågor vill jag dock kommentera.

Först gäller det konsumenter av den offentliga sektorn. Vi från folkpartiets sida förordar ju konkurrens också inom den offentliga sektorn. Som glesbygdsho upplever jag ju själv hur det är att vara beroende av monopolföretag som SJ och postverket. T. ex. ett expressbrev kan ta upp till fyra dagar för att komma fram; då efterfrågar man verkligen konkurrens även inom den offentliga sektorn.

Inga-Britt Johansson tog också upp frågan om handeln och facket. Jag tycker att de handelsanställda skall känna att de är verksamma i serviceföretag. Samma krav som handelns personal ställer kan ju även sjukvårdens personal ställa – att man vill gå hem klockan fem – och då får de sjuka rätta sig efter detta förhållande.

Då det gäller reservationen om livsstilsreklamen har vi från borgerligt håll sagt att vi inte behöver avsätta särskilda medel för detta ändamål. Jag noterar socialdemokraternas negativa inställning till all reklam och marknadsföring samtidigt som jag – och Inga-Britt Johansson också – *väl* känner till den röda rosens utbredning överallt i det svenska samhället. I detta fall avstår man inte från att marknadsföra sitt eget parti.

I fråga om brukaraspekter på produkterna hade Inga-Britt Johansson svårt att inse skillnaden mellan vårt krav på provning och brukaraspekter. Provning sker av en redan befintlig vara, och provningen finansieras av det företag som vill ha varan provad. Då det handlar om att ta fram nya varor skall den fria konkurrensen råda. Sedan får man prova varan och ta reda på om den håller måttet.

Anf. 13 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Av Inga-Britt Johanssons anförande framgick att vi har något olika syn på frågor som finns under rubrikerna om marknadsekonomi och den offentliga sektorn samt konsumentpolitiken. Låt mig fastslå att centern hyllar marknadsekonomin principer. Som jag betonade här i mitt anförande liksom många gånger förut, så skall det dock vara en marknadsekonomi som arbetar under miljömässiga, sociala och regionalpolitiska hänsynstaganden. Vi anser detta vara den linje som bäst främjar en välförhållandeutveckling i vidaste bemärkelse. När vi nu har att se det ur konsumentpolitisk synpunkt, ser vi också att detta gynnar konsumentpolitiken och konsumenterna landet över.

Vi hävdar också att den offentliga sektorn så långt det är möjligt skall arbeta under samma betingelser som gäller för privat verksamhet. Därför bör

samma konsumentpolitiska regler. så långt detta är möjligt, gälla för såväl den offentliga sektorn som för den privata verksamheten. Detta har vi framhållit i reservationen nr 7, där vi tar upp dessa frågor. Vi anser att ett tillkännagivande borde ske i anledning av detta.

Regeringen föreslår att ett partssammansatt råd skall knytas till allmänna reklamationsnämnden. Kommittén ansåg däremot att nämnden skulle knytas till konsumentverket. Flertalet remissinstanser motsatte sig detta. Regeringen följde då majoriteten av remissinstanserna. Jag förstår emellertid av Inga-Britt Johanssons anförande att detta var en kompromiss mellan majoriteterna av remissinstanserna, som ville att reklamationsnämnden skulle vara helt fristående, och den minoritet som hade en annan uppfattning. Kompromissen blev det partssammansatta rådet. Eftersom vi inte har funnit att det finns ett reellt behov och då remissinstanserna genomgående har betonat nämndens fria och oberoende ställning, har vi inte kunnat övertygas av de skäl som finns för inrättande av ett sådant råd. Den kompromiss som regeringen har gjort har vi inte haft anledning att ställa upp bakom. Vi har därför yrkat avslag på förslaget om inrättande av ett sådant råd.

Anf. 14 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill påstå att det finns bra reklam. Det finns god reklam, som är informativ, som talar om en varas funktion, hur den är tänkt att fungera och vilka kvaliteter den har, var den finns att köpa och vilket pris den har. Sådan information som ett led i marknadsföringen, så att människor kan få tag i bra tjänster och produkter, är viktig – det är inte fråga om annat. Jag säger det här för att ingen skall tro att jag inte har funderat över reklam och dess funktion. Jag har själv jobbat en hel del med detta.

Men det finns avarter, och det är oftast avarterna vi får jobba med när det gäller lagstiftning. En gång i tiden fanns det "grundregler för god reklam", som alla försökte följa, men det räckte inte utan det blev marknadsföringslagar.

Så till julen. Det blir ju en "reklamvälling" som väller över folk. Årstider, högtider och olika andra anledningar för att vi såsom köpmännen vill skall konsumera olika produkter eller tjänster – gränserna suddas ut och allt vävs samman till en kommersiell smet, så att människor nästan inte längre har någon möjlighet att avgöra vilken årstid de lever i. Är det inte semlor så är det tomtar, det går i vartannat.

Även om utskottet inte är berett att lagstifta, måste jag säga att hade jag suttit i utskottet så skulle jag ha föreslagit ett uttalande om lämpligheten att göra reklam för julen vid jultid. Men det kan vi lämna därhän.

Så till reklamskatten. Det handlar om vilja och insikt när det gäller finansiering av olika åtgärder. Tycker man att en åtgärd är nödvändig, måste byggas ut och har stor betydelse för konsumenterna, brukar man också kunna hitta finansieringsformer.

Jag tycker inte att det är särskilt djärvt att föreslå att en höjning av reklamskatten skulle kunna medverka till att finansiera åtgärder på konsumentpolitikens område. Tvärtom är det mycket logiskt. Jag är beredd att stå för en sådan öronmärkning, särskilt som jag vet att inte minst vårt parti då

och då pressas av olika öronmärkningar vid förhandlingar med regeringspartiet. Då ställs det minsann krav på att man skall acceptera det ena för att få det andra. Det är nog som sagt mest officiellt man håller på linjen att inte öronmärka anslag.

När det gäller de samhällsekonomiska vinsterna genom utbyggd konsumentverksamhet i kommunerna säger utskottet, och även propositionen, att det finns så stora vinster att göra på detta område att om kommunerna bygger ut trots sin dåliga ekonomi så kan de minska anslagen till andra åtgärder, t. ex. sociala utgifter. Ja, det är klart att det har stor ekonomisk betydelse. Men eftersom det har stor ekonomisk betydelse och kommunerna upphör med denna verksamhet, därför att de inte har råd att fortsätta, skulle man ju vinna samma samhällsekonomiska effekter med ett rejält statsbidrag för utbyggnaden. Jag kan inte förstå varför man inte är beredd att ta hem vinsterna med hjälp av statliga initiativ.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 15 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Ulla Orring sade att det var konkurrensen med den offentliga sektorn som man ville åt med det konsumentpolitiska betänkandet och tog själv upp exemplet post och tele i glesbygd. Här blandar man ihop vilka frågor som berörs av den konsumentpolitiska lagstiftningen. De affärsdrivande verken omfattas ju av den konsumentpolitiska lagstiftningen. Det är alltså inte detta folkpartiet vill åt, utan man vill få en allmän diskussion om ytterligare privatisering. Det är faktiskt inte vad den här debatten är avsedd till, så det tänker jag inte ge mig in på. Jag vill bara säga att jag inte tror att något privat företag vill frakta post eller sköta telefonlinjerna och bara vända sig till glesbygden.

Handels krav på arbetstidsreglering kom upp igen. Jag hävdar fortfarande att varje facklig organisation har rätt att ställa krav för sina medlemmars räkning, exempelvis om hur de tycker att deras arbetstid skall se ut. Om de sedan får igenom kraven är en helt annan sak, men nog måste de ha rätt att diskutera dem!

Att socialdemokraterna skulle ha en negativ inställning till reklam är ett helt felaktigt påstående. Vi har en positiv inställning till reklam som är rätt utformad och informativ, men vi har en mycket negativ inställning till livsstilsreklam som vänder sig till värnlösa ungdomar och får dem att köpa vissa saker utan att de egentligen tänker efter varför de gör det. Detta är en mycket viktig fråga, eftersom ungdomen är en mycket utsatt grupp. Vi menar därför att det när det gäller detta område är minst lika viktigt som när det gäller den könsdiskriminerande reklamen att få till stånd specialinriktade motåtgärder.

Beträffande frågan om provningen och brukaraspekterna vill jag fortfarande fråga Ulla Orring: Skall provningsresultaten inte återföras till producenter, så att dessa får möjlighet att rätta till de negativa företeelser som man har hittat? Och är detta då inte en brukaraspekt på produktutvecklingen? Skall enligt Ulla Orrings mening konsumentverket inte ha möjlighet att

prova andra varor än dem som företagen lämnar in för provning? Skall verket inte få lov att ta några initiativ när det gäller provningsverksamheten?

Min repliktid är snart till ända, men jag vill till slut ändå bara säga några ord till Hans Petersson i Hallstahammar. Självfallet kan det vara frestande att ge en specialdestinerad summa till kommunerna, men man skall inte glömma bort att vi samtidigt arbetar för att ge kommunerna ansvaret för hela deras verksamhet, genom frikommunsförsöket och liknande åtgärder. Vi kan dessutom inte lagstifta om att en verksamhet skall var exakt likadan i exempelvis Åsele och Stockholms kommuner. Kommunernas förutsättningar är våldsamt olika, och jag tror att den nu aktuella verksamheten kommer i gång ändå.

Anf. 16 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Inga-Britt Johansson talade om den offentliga sektorn. Jag tror inte att hon har läst vår reservation, där det klart anges att vi menar att man skall se över konsumentinflytandet i de statliga affärsdrivande verken, även om dessa omfattas av konsumentpolitiken. Vad vi avser och vad jag syftar med mitt exempel är att det skall finnas företag att välja mellan, också privata företag, som kan förse konsumenterna med de nödvändiga tjänsterna. Jag vill särskilt framhålla att det är detta som saknas för närvarande, med de monopolföretag som nu finns.

Frågan om livsstilsreklam diskuteras ganska grundligt i den utredning som föregått det betänkande vi i dag behandlar. Det gäller här olika värderingar. Jag vill fråga Inga-Britt Johansson: Vill hon att vi skall ha en lag mot reklam? Det är ju fråga om en företeelse som finns i det moderna samhället, och reklam har dessutom funnits i alla tider. Det ingår, som jag ser det, i konsumentverkets dagliga uppgifter att bevaka marknadsföringsfrågor, inte bara livsstilsreklamen.

Vad gäller brukaraspekterna vill jag säga att företagen självfallet måste ta fram sina egna produkter och att företagen själva skall vända sig till konsumentverket när de vill ha dem provade. Staten skall inte ta ansvaret för att provning sker om företaget inte vill prova sin produkt. Det är fråga om en frivillig åtgärd, och jag tror inte att konsumentverket någonsin kommer att kunna bygga ut sin verksamhet i sådan utsträckning att det kan ta det totala ansvaret för alla produkter som kommer fram på marknaden.

Anf. 17 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Inga-Britt Johansson sade att man inte kan lagstifta om att det skall vara lika i alla kommuner. Nej, det kan man säkert inte göra. Det varierar hur långt kommunerna har kommit, och problemen är naturligtvis olika stora.

Som vi säger i vår motion, vilken utskottet säkert har läst, tycker vi att det är bra tankar att den konsumentpolitiska verksamheten skall byggas ut, decentraliseras och finnas nära konsumenten, men vi efterlyser steg 2 – att detta verkligen skall ske. I steg 3 förutsätter nämligen regeringspartiet, och även utskottet, att dessa tankar har förverkligats. Sedan kan man vidta en mängd andra åtgärder, just därför att förslagen har genomförts.

Jag menar att vi måste se det hela som en stegvis process och ge

kommunerna resurser och möjligheter att utveckla verksamheten. Då får man en annan grund för att hantera konsumentpolitiken i övrigt. Annars stannar utvecklingen upp. I så fall kommer det även i fortsättningen att finnas en mängd kommuner där den konsumentpolitiska verksamheten inte är utbyggd, och många människor kommer inte att få del av denna verksamhet.

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Konsumentpolitiken

Anf. 18 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig, Ulla Orring, ta ett exempel när det gäller provningsverksamheten. Vill inte Ulla Orring att konsumentverket skall ta in exempelvis leksaksnallar och prova om ögonen sitter fast och om pälsen är brandfarlig? Tycker inte Ulla Orring att konsumentverket skall fortsätta med den verksamheten? Säg i så fall ifrån, så att vi vet var vi har varandra när det gäller provningsverksamheten. Tycker inte Ulla Orring att konsumentverket skall prova ridhjälmarna och skidbindningar? Det är sådant som konsumentverket gör utan att företagen har beställt det.

Vi är inte negativa till reklam, och vi vill inte lagstifta mot reklam. Men vi vill att reklamen skall vara bra och saklig. Den kan dessutom vara rolig, det är det inget som hindrar. Men vi måste, inom ramen för våra möjligheter, se till att de svagaste grupperna inte drabbas otillbörligt genom s. k. livsstilsreklam.

Jag hann inte i min förra replik bemöta Martin Olsson. Jag har inte sagt att regeringen har gjort en kompromiss. Det är min uppfattning att den lösning som vi har valt är en framkomlig väg, eftersom uppfattningarna i denna fråga är så olika. Men det är *min* uppfattning och inte regeringens, enligt vad jag vet. Jag har nämligen inte talat med regeringen om detta. Lägg därför ansvaret för uttalandet på mig, inte på någon annan!

Frågan om utbyggnaden av den lokala verksamheten. Hans Petersson i Hallstahammar, kommer Bengt Kronblad senare att gå in ytterligare på. Hans Petersson får då möjlighet att diskutera vidare.

Förste vice talmannen anmälde att Ulla Orring anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 19 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Det var flera skäl som gjorde att regeringen vid årsskiftet 1982-1983 gav sig i kast med konsumentpolitiken som ett av de första politikområden som behövde en rejäl genomlysning. Ett skäl var den ekonomiska situationen, som hade gjort att många hushåll hade fått det allt svårare att klara ekonomin. Hur skulle konsumentpolitiken inriktas i detta nya läge?

Ett annat skäl var den förändrade situationen på marknaden, genom bl. a. det utökade varuutbytet med utlandet, marknadsföringen över gränserna, nya reklammedia och ny teknik inom handeln.

Ett tredje skäl var att konsumentpolitiken hade försummats i det politiska arbetet under de borgerliga regeringsperioderna. Den hade inte fått det stöd den behövde för att nå full slagkraft.

Regeringens ambition med reformeringen av konsumentpolitiken har varit att återigen sätta dessa frågor i centrum. Den konsumentpolitiska debatten behöver vitaliseras, och de parter som arbetar med konsumentpoli-

tiken behöver en drivkraft till ökat engagemang.

Det allra viktigaste stödet för konsumenterna är självfallet att man kan ge konsumenterna rimligt utrymme att konsumera. Därför har arbetet med att få Sveriges ekonomi på fötter samtidigt varit ett grundläggande arbete för att stödja konsumenterna. En aldrig så genomtänkt konsumentpolitik väger lätt som stöd om reallönerna ständigt urholkas, priserna bara stiger och det svenska folkets skuldbörda hela tiden byggs på. Det är endast om grunden har lagts för en stabil ekonomisk tillväxt som konsumenterna kan se fram emot en ökning av sin konsumtion och en förbättring av sin standard.

Särskilt viktigt är det att få bukt med inflationen, som urholkar löneförbättringen och leder till en oplanerad och orättvis omfördelning av välfärden. De som får betala är den stora majoriteten av löntagare och konsumenter.

Efter flera år av minskad köpkraft för hushållen fram till år 1983 har nu en ökning av den privata konsumtionen skett genom att de reala, disponibla inkomsterna har ökat något både 1984 och 1985. För 1986 förutser vi en rejäl förbättring av real lön och en kraftig ökning av konsumtionen om 2,5 å 3 %. Äntligen, kan man säga, som talesman för konsumentintresset.

Nu är det emellertid knappast möjligt att klara en så snabb expansion av den privata konsumtionen under flera år. Så snabb är inte vår ekonomiska tillväxt, att vi klarar det med bevarad extern balans.

Men även om vi, såsom riksdagen beslutade i anslutning till prövningen av de ekonomiska långtidsperspektiven, håller tillbaka en alltför snabb ökning av den offentliga konsumtionen och prioriterar reallöner och privat konsumtion, måste konsumtionsökningen hållas nere under 2 % i ett förlopp. Denna bild bekräftas i de kalkyler för den svenska ekonomins utveckling åren 1987–1989 som görs i årets kompletteringsproposition.

Denna bakgrund är väsentlig för de konsumentpolitiska strävandena. Lyckas vi även framöver med den ekonomiska politiken, ser det hyggligt ut för konsumenternas möjligheter till förbättrad standard. Men vi har mycket att ta igen. Stora konsumentgrupper har det alltför mycket besvärligt med hushållningen. Samtidigt är konsumtionsutrymmet under åren framöver begränsat. En effektiv konsumentpolitik behövs därför till stöd för konsumenterna.

Den konsumentpolitik som vi byggde upp i början av 1970-talet var i huvudsak inriktad på att stärka konsumenternas ställning i förhållande till producenter och säljare. Konsumenterna skulle med hjälp av samhällets konsumentpolitiska organ kunna påverka produktionen, rensa marknaden från dåliga eller rent av skadliga varor, motverka kartellisering, bromsa prisstegringarna och hitta rätt på marknaden.

Stora landvinningar har också gjorts. Det har städats undan. Dåliga produkter försvinner snabbare. På området för hushållskapitalvaror har en väldig sanering skett. Regeringens ambition är att försvara dessa konsumentpolitiska landvinningar och samtidigt förbättra det system vi har.

Av största betydelse för konsumenternas ekonomi är givetvis effektiviteten i produktion och distribution, dvs. effektiviteten i det marknadsekonomiska system inom vilket konsumentpolitiken bedrivs. Fortsatta och intensifierade insatser för att befrämja konkurrensen är därför ett centralt tema i den konsumentpolitiska propositionen.

Sambandet mellan löner, priser och vad konsumenterna kan få för sina pengar är uppenbart. Genom en god konkurrens och en aktiv prispolitik kan konsumenternas intressen skyddas. Åtgärder som främjar en fri och effektiv konkurrens inom näringslivet skapar sådana förhållanden på marknaden som ger konsumenterna tillgång till goda och ändamålsenliga varor och tjänster till låga priser och till förmånliga villkor i övrigt. Konkurrenspolitiken kan från denna synpunkt ses som en del av konsumentpolitiken. Åtgärder som främjar priskonkurrensen måste ha en framträdande plats i det konsumentpolitiska arbetet. Konkurrensen kan också driva fram en bredd i utbudet. Därmed ökar konsumenternas möjligheter att träffa rationella val.

Men det räcker inte med en fri och effektiv konkurrens för att konsumenternas intressen skall tillgodoses. Marknadsekonomi har i praktiken också många brister. Det ekonomiskt-teoretiska begreppet "konsumenternas fria val" är inte alltid i överensstämmelse med verklighetens ofta mer begränsade valmöjlighet. Så perfekt fungerar inte marknaden. Valfriheten är i viss mån skenbar, och möjligheterna för konsumenterna att enbart via marknadens styrmekanismer påverka utbudet av varor och tjänster är i flera hänseenden otillräckliga. För stora grupper ligger dessutom valfriheten utanför de ekonomiska valmöjligheternas gränser.

Här går det en skiljelinje mellan ett socialdemokratiskt konsumentpolitiskt synsätt och det synsätt som kommer till uttryck i vissa av de borgerliga motionerna och reservationerna. Det gäller i första hand det moderata synsättet, som visar mycket liten insikt om marknadsekonomins brister.

Varför är det då så viktigt med ett konsumentpolitiskt synsätt när man diskuterar konkurrens- och marknadsfrågor? Det finns flera skäl.

Konsumenterna är inte alltid tillräckligt informerade om marknadens utbud och handlar inte alltid rationellt. Köpkraften är inte jämnt fördelad i samhället, och därigenom kommer produktionens inriktning också delvis att avspegla de inkomstskillnader som finns. Företagens marknadsföringsåtgärder påverkar konsumenterna. I vissa lägen försöker företagen via suggestionskonkurrens bibringa köparna uppfattningen att deras produkter är bättre än konkurrenternas. Otillbörlig marknadsföring förekommer. Konkurrensen på etableringsområdet fungerar inte alltid tillfredsställande. Nyetableringar begränsas ibland på grund av tekniska eller finansiella hinder.

Det förefaller som om de borgerliga partierna har alltför stor tilltro till att marknadskrafterna även kan lösa de här problemen. Socialdemokratin har en annan syn. Marknadsekonomins brister måste i vissa hänseenden korrigeras. Konsumenterna måste ges ett inflytande så att produktion och distribution anpassas till konsumentintresset. De svaga konsumenterna måste skyddas. Det räcker inte med enbart lagstiftning. Konsumentpolitiken måste förankras bland människor. Den måste drivas lokalt. Folkrörelser och andra organisationer måste engageras.

En viktig uppgift bör vara att i än högre grad inrikta konsumentpolitiken på hjälp och stöd åt dem som bäst behöver detta. När många hushåll har det besvärligt behövs konsumentpolitiken som bäst. Många konsumenter och hushåll klarar påfrestningarna utan hjälp. Många har marginaler att ta av och kan planera sina inköp. De har tid och möjlighet att ta till sig den information

• *Konsumentpolitiken*

och kunskap som finns. De kan och gör också de riktiga avvägningarna, inte bara mellan pris och kvalitet utan också mellan vad man bör köpa och vad man kan avstå ifrån. De kan storhandla och vid behov få hyggliga krediter.

Men alltför många är inte i den situationen. Deras ekonomi är ansträngd. De lever på marginalen, eller under strecket. De har sett sin köpkraft urholkas och har tagit i anspråk det sparkapital som fanns. De har inte sällan dragit på sig skulder med tunga räntor och amorteringar. I detta läge ersätts planeringen av kampen att klara sig fram till nästa månadsskifte, nästa avlöningstillfälle. Impulsköpen ersätter inte sällan planeringen när det ekonomiska utrymmet inte finns.

Det blir en framträdande uppgift att ge stöd åt de konsumenter som befinner sig i denna situation. Dessa konsumenter behöver bättre än andra känna till vilka köp som är de bästa, när en investering i hushållet skall göras, hur kreditkostnaden blir så låg som möjligt, när man behöver köpa på kredit, och de behöver framför allt hjälp med att planera sin ekonomi och sin hushållsbudget.

Inriktningen i propositionen, som fått ett brett stöd av utskottet, innebär att konsumentpolitiken i hög grad skall inriktas på de hushållsekonomiska frågorna.

En annan viktig handlingslinje är att den lokala verksamheten utvecklas. En mångsidig lokal och kommunal verksamhet i bred samverkan mellan kommunernas konsumentverksamhet, andra kommunala organ, frivilliga organisationer, företag och övriga aktiva är nödvändig om konsumentpolitiken skall kunna utvecklas.

Ytterligare en viktig linje är att konsumentpolitiken skall engagera fler grupper i samhället. Konsumenternas möjligheter att påverka produktion och distribution av varor och tjänster bör förstärkas. Konsumentinflytandet kan öka, bl. a. genom att de frivilliga organisationernas, och då särskilt folkrörelsernas, deltagande och delaktighet i konsumentpolitiken förstärks. Företagen har här ett huvudansvar gentemot konsumenterna. Kraven på företagen skall ställas högre när det gäller att förbättra konsumenternas förhållanden. Detta genomsyrar de förslag till särskilda insatser som har lagts fram. Detta måste framför allt ske ute i kommunerna, i den lokala konsumentpolitiska verksamheten.

Andra viktiga punkter:

- En förbättring av konsumenternas kunskaper genom förstärkta utbildningsinsatser, vilket har berörts i debatten.
- En förbättring av konsumentinformationen som sätter hushållsekonomi i centrum.
- Större ansvar hos företagen för att man skall få en bättre produktinformation.
- Forskning och undersökningar om konsumenternas förhållanden skall ges hög prioritet.
- Reklamens utveckling skall granskas, särskilt med sikte på livsstilsreklam och könsdiskriminerande reklam.

Inga-Britt Johansson har tidigare på utskottsmajoritetens vägnar gjort en rad kommentarer och markeringar rörande reservationerna, och därför

behöver inte jag gå in på dessa. Jag skall endast beröra ett par saker.

Samtidigt vill jag tacka utskottet för det omfattande arbete som man har lagt ned för att gå igenom hela det konsumentpolitiska området och göra bedömningar.

Ulla Orring anmälde att man i folkpartiet var negativ till att konsumentverket får medel för att följa frågan om livsstilsreklamen. Hon ansåg att den frågan fick angripas via marknadsföringslagen och genom en självsanering. Jag tycker att det är alltför okänsligt och undflyende. Det finns här ett skymningsområde, och för att kunna belysa detta behöver vi konsumentverkets hjälp.

Sedan till en annan fråga. Jag skall bara göra några noteringar. Det gäller kommunernas engagemang i konsumentpolitiken. Ja, vi behöver kommunernas hjälp för att kunna nå ut till konsumenterna med det stöd som konsumentpolitiken kan ge. Eller rättare sagt: det är endast ute i kommunerna – hos konsumentvägledarna, i socialtjänsten – som man når de konsumenter som bäst behöver stöd. Därför ligger det också i hög grad i kommunernas eget intresse att utnyttja de möjligheter som konsumentpolitiken ger. Konsumentpolitiken har kraftigt byggts ut under de senaste åren ute i kommunerna, och det arbetet bör kunna fortsätta på den grund som nu läggs fast.

Fru talman! Konsumentpolitiken i Sverige har sedan länge en tradition. Den politiska debatten under årens lopp har kännetecknats av en betydande enighet i de viktigaste frågorna.

Även om den konsumentpolitiska propositionen har föranlett ett stort antal motionsyrkanden och reservationer till utskottsbetänkandet, kan man konstatera att det råder en bred uppslutning kring de centrala förslagen i propositionen om mål för och inriktning av verksamheten. Jag välkomnar att den traditionen fullföljs. En bred uppslutning kring konsumentpolitiken är värdefull för det fortsatta arbetet hos myndigheter, folkrörelser, kommuner och ute i företagen.

Det innebär samtidigt att de krav på en systematisk avrustning av konsumentpolitiken som ibland har framförts från näringslivshåll saknar allt stöd. Det är bra att det kommer till uttryck i riksdagsarbetet. Vi behöver en slagkraftig konsumentpolitik.

Anf. 20 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Fru talman! Jag skall inte kommentera statsrådets inledande skildring av det ekonomiska läget och den bakgrund som han tecknade. Ungefär samma ljusa bild tecknas ju i propositionen, och mot den bilden har vi i moderata samlingspartiet framfört en viss kritik i utskottet.

Statsrådet menar tydligen att vi i moderata samlingspartiet är helt omedvetna om att marknadsekonomin har sina brister. Nej, så är det inte. Jag tror att varje ekonomiskt system har brister. Men jag vill ändå påstå – det resonemanget har vi utvecklat i en reservation och vi har även talat om den saken tidigare här i kammaren, men då var statsrådet tyvärr inte närvarande – att det marknadsekonomiska systemet, trots brister, är överlägset varje annat system. Det är inom den fria marknadsekonomin med fri konkurrens som den enskilde konsumenten verkligen har en stark ställning. Det är ju den

enskilde konsumenten som styr utbudet av varor och tjänster. Det vill jag starkt understryka.

Jag skall inte nu gå in i någon längre och mera omfattande diskussion med anledning av statsrådets anförande. Jag skall bara peka på en sak till. Det gäller kommunernas engagemang i konsumentpolitiken. Ja, det är en viktig sak. Men jag vill betona att varje kommun själv skall ha rätt att avgöra i vilken takt den lokala konsumentverksamheten skall byggas ut. Även det har vi i moderata samlingspartiet understrukt i en särskild reservation till utskottsbetänkandet.

Anf. 21 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Statsrådet uppehöll sig mycket vid marknadsekonomin och de borgerliga partiernas synsätt därvidlag. Jag vill hänvisa till den reservation som folkpartiet på den punkten har lämnat till betänkandet. Vi menar att konsumentpolitik skall bedrivas inom marknadsekonomins ram, vilket sker bäst genom att man främjar en effektiv konkurrens, vidgad frihandel samt avreglering av en rad sektorer. Vi tror inte på att man från centralt håll skall försöka styra resursfördelningen, vilket skadar marknadsekonomin och inte är till gagn för konsumenterna.

Statsrådet uppehöll sig också vid den ljusnande framtiden för Sveriges ekonomi. Jag vill dock påminna om att det är en rad lyckliga omständigheter, som sänkta priser, på olja och sänkt dollarkurs, som har bidragit till att inflationstakten i Sverige för närvarande är låg.

Det blev en chock för socialdemokraterna när bl. a. konsumentverket tog fram en utredning om hushållens ekonomiska handlingsfrihet. Det visade sig där att barnfamiljerna levde under mycket knappa omständigheter, när de hade betalat de viktigaste utgifterna för hushåll m. m. 9 % av alla barnhushåll, dvs. 77 000, hamnade på ett underskott. Tack vare att folkpartiet har kraftigt drivit på en utbyggnad av familjestödet har barnfamiljerna nu fått ett bättre stöd.

Statsrådet sade att det finns ett skymningsområde då det gäller reklamen, men det vill jag ta avstånd från. I folkpartiet anser vi inte att det skall finnas lagar och regler för allting. Den deklaration som NDM lämnade 1976 bör friskas upp, där det pekas på möjligheterna till självsanering och nödvändigheten av att näringslivet skärper sig och lämnar ett skydd för konsumenterna. Det skall alltså finnas en vaksamhet mot sådan reklam och publicitet som är kränkande för den enskilde. Vi tror att näringslivet klarar det.

Anf. 22 MARTIN OLSSON (c) replik:

Fru talman! Statsrådet Johanssons anförande vittnade om att det råder enighet om mycket, men han gjorde åtminstone en kommentar som jag vill gå in på. Han talade inledningsvis om behovet av att se över konsumentpolitiken och nämnde att konsumentpolitiken skulle ha eftersatts under den borgerliga regeringstiden. Jag vet inte vad avsikten med det var.

Man måste komma ihåg att 1972 års riktlinjer för konsumentpolitiken har fortsatt att gälla, oberoende av om det har varit socialdemokratiska eller borgerliga regeringar. När en borgerlig regering tillträdde hösten 1976 var dessa riktlinjer ganska nya, och det var inte aktuellt att införa andra sådana.

Jag har inga siffror på vilka anslag som har utgått till konsumentverksamhet, men de borgerliga regeringsåren präglades av behovet av besparingar, och någon besparing gjordes även på det område som vi nu diskuterar.

Statsrådets anmärkning var närmast en upprepning av kritiken mot de borgerliga regeringarna dels för att de har sparat, dels för att de har föranlett för stora budgetunderskott.

Vad som hände i konsumentpolitiken när socialdemokraterna övertog regeringsmakten var att de, utan att avvakta den konsumentpolitiska utredningens förslag och riksdagens ställningstagande till nya riktlinjer, avskaffade hemkonsulenttjänsterna i länen från utgången av 1984.

Även lagstiftning betyder självfallet mycket för konsumenternas ställning, och statsrådet Johansson har själv på s. 5 i propositionen räknat upp tre lagar som tillkom under den icke-socialistiska tiden och som ses som åtgärder för att stärka den enskilde konsumentens ställning i avtalsförhållanden. Han nämner hemförsäljningslagen från 1981, konsumentkreditlagen från 1977 och konsumentförsäkringslagen från 1980. Det skedde alltså aktiviteter på det konsumentpolitiska området även under de sex åren med icke-socialistiska regeringar.

Anf. 23 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Jag tycker att det finns för litet förståelse för att konsumentpolitiken har en viktig roll att spela genom att peka på och försöka avhjälpa de brister som vårt generella marknadsekonomiska system visar upp. Det är inte fråga om att ersätta det med någonting annat. Det framgick också mycket klart av mitt anförande. Men om man plockar bort stycken ur utskottsmajoritetens text, som man har gjort från borgerligt håll, är det ett uttryck för att man inte riktigt har förståelse för vilken viktig roll konsumentpolitiken har att spela när det gäller att komplettera och göra marknadsekonomin funktionsmässig.

Självfallet skall varje kommun avgöra i vilken takt konsumentverksamheten skall byggas ut. Men det måste vara vår uppgift, som gått igenom konsumentpolitiken, att peka på den viktiga uppgift den kan fylla ute i kommunerna och att övertyga kommunalpolitikerna om vilken viktig roll den skall spela i den kommunala verksamheten.

Om man har uppfattningen, Ulla Orring, att det finns betydande brister när det gäller reklamen, tycker jag att man inte borde ha gjort en sådan markering som folkpartiet har gjort beträffande livsmedelsreklamen. Det är just den verksamheten inför utvecklingen av reklamen och den påverkan som reklamen kan ha på oss som finns markerad i propositionen och nu i utskottsbetänkandet. Det är detta som folkpartiet reserverat sig emot. Jag har litet svårt att förstå den inställningen.

Jag skall inte ge mig in på någon ytterligare lång diskussion om den ekonomiska politiken och vilken roll konsumentpolitiken spelar i den. Jag vill bara säga att det var barnfamiljerna som råkade värst ut under de borgerliga åren. Vi har haft mycket stor framgång med att försöka stötta barnfamiljerna nu, eftersom de råkade värst ut. Hade den ekonomiska politiken varit litet mer lyckosam under de borgerliga åren, hade vi inte behövt satsa så mycket. Men nu har vi fått en fördubbling av barnstödet och

väl det. Det är naturligtvis oerhört betydelsefullt eftersom barnfamiljerna har haft det besvärligt.

Jag får också säga till Ulla Orring att det inte bara är lyckliga omständigheter som nu ger gynnsamma resultat i den ekonomiska politiken. Omvärlden betyder en del, men egenåtgärder är också mycket betydelsefulla på detta område. Vi kan konstatera att de åtgärderna nu ger effekt över ett ganska brett område. Konsumentpolitiken kan då också få leva litet mer i skyddat bo. Det var betydande hack och hugg i konsumentpolitiken under de tidigare åren.

Det är en alldeles riktig karakteristik, Martin Olsson, att säga att konsumentpolitiken var styvmoderligt behandlad under de här åren. Jag tror att det är mycket betydelsefullt att konsumentpolitiken, så som vi vill se den, som bred verksamhet ute i kommuner, i folkrörelser och i den allmänna debatten, får ett politiskt stöd. Och det får den om konsumentpolitiken behandlas på sådant sätt som vi har gjort nu.

Anf. 24 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Jag tyckte mig höra – om jag nu uppfattade rätt – att statsrådet sade att det var mera av hack och hugg i konsumentpolitiken under den borgerliga regeringsperioden. De kraftigaste hacken och huggen råkade väl utredningen Hushållning för välfärd ut för, som under pågående arbete fick vara med om att regeringen beslöt att dra in hemkonsumenterna ute i länen. Det var ett rejält hack, måste jag säga.

Under den borgerliga regeringsperioden tillsattes ett par utredningar. Jag vill erinra om Lennart Rydbergs utredning om varufakta, som jag nämnde i mitt anförande. Jag vill också nämna utredningen om riktlinjer för konsumentpolitiken, vilken ledde till bra resultat. Det tillsattes en särskild professur i Lund om konsumentfrågor. Jag tycker att vi från den borgerliga sidan absolut inte behöver skämmas för den konsumentpolitik som fördes under var regim.

Däremot var det en snålt tilltagen tid som utredningen Hushållning för välfärd fick på sig att arbeta. På drygt ett år skulle utredningen ta fram de viktiga fakta vi behövde. De remissvar som avgavs visade också att det fanns allvarliga brister i utredningen, bl. a. beträffande frågan om de offentliga tjänsterna och deras belysning ur konsumentsynpunkt.

Det talades om betydande brister i reklamen. I ett föränderligt samhälle finns det betydande brister i fråga om det mesta. Det finns emellertid en etisk kod för reklam, och den skall tillämpas. Jag tror inte att konsumentverket kan sätta sig till doms över reklamen och utfärda riktlinjer eller föreslå lagar för att få den helt skraddarsydd.

Anf. 25 MARTIN OLSSON (c) replik:

Fru talman! Även jag noterade uttrycket hack och hugg. Det var statsrådets nya uttryck för att konsumentpolitiken skulle ha eftersatts under den borgerliga regeringstiden. Jag tycker att det egentligen är ovärdigt av statsrådet att här komma med omdömen som hack och hugg. Det är statsrådet som svarar för hacken och huggen.

I min förra replik visade jag, och nu senast Ulla Orring, på aktiviteter som

skedde under den borgerliga regeringstiden både på utredningsområdet och på lagstiftningsområdet. De riktlinjer för den konsumentpolitiska verksamheten som riksdagen hade fastställt år 1972 fortsatte att gälla. De som så att säga bröt mot dessa riktlinjer var socialdemokraterna, när de tog bort hemkonsulenterna vid länsstyrelsen.

Man skall samtidigt komma ihåg att den konsumentpolitiska verksamheten i kommunerna successivt byggdes ut under de borgerliga åren. Jag är övertygad om att det sammantaget skedde en betydande utveckling på det konsumentpolitiska området under åren 1976–1982, både när det gällde resurser och i fråga om förbättrad lagstiftning.

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Konsumentpolitiken

Anf. 26 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Jag tror att objektiva betraktare kan se att den konsumentpolitiska debatt som fördes var ganska ringa och att det konsumentpolitiska stöd som folkrörelser, kommunala konsumentvägledare, konsumentverket och andra fick under den borgerliga regeringsperioden var ganska svagt. Ett sådant stöd har en mycket stor betydelse för den allmänna effektiviteten i den konsumentpolitiska verksamheten.

Det verkar som om Ulla Orring och Martin Olsson har glömt att man plockade bort 5 miljoner från konsumentverket och drog in ett stort antal tjänster, bl. a. fick forskningen stå tillbaka ganska rejält. Jag säger inte att man inte hade ekonomiska problem under dessa år, men det var under en period när budgetunderskotten växte kraftigt. Vi har som bekant lyckats vända på denna utveckling.

Med uttrycket hack och hugg menar jag att stödet till konsumentpolitiken var otillräckligt. Men detta är nu historia. Vi går nu in i en ny period, vilket jag i och för sig vill ta fasta på. Gjort är gjort. Nu lägger vi en ny grund och de konsumentpolitiska organen får ett tillskott till de resurser som de har. Jag tror också att vi kan se fram emot att stödet kommer att bli av betydelse ute i kommunerna när det gäller att få till stånd en effektiv konsumentpolitisk verksamhet till gagn för konsumenterna.

Förste vice talmannen anmälde att Martin Olsson och Ulla Orring anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 27 EWY MÖLLER (m):

Fru talman! Eftersom det redan har varit en lång inledande debatt, där det mesta har avhandlats och där Per-Olof Strindberg har redogjort för moderaternas grundläggande syn på konsumentpolitiken, kommer jag inte att ha någon inledande konsumentpolitisk del i mitt anförande. Jag skall inrikta mig på de avsnitt där vi moderater har våra reservationer. För tidsbesparings skull kommer jag att förbigå en del av de reservationer som vi har gemensamma med folkpartiet och centern, eftersom de redan har berörts av Ulla Orring och Martin Olsson. Replikskiften har redan ägt rum, och såvitt jag förstår kommer Bengt Harding Olson att ytterligare utveckla våra gemensamma ståndpunkter.

I övrigt har även en del av de moderata reservationer som jag skall redogöra för redan bemötts av Inga-Britt Johansson. Jag kommer kanske

tyvärr att initiera en ny debatt, men jag tycker det är mycket viktigt att få redogöra för våra reservationer, även om Inga-Britt Johansson, som sagt, redan har bemött de flesta – då utifrån sitt synsätt.

Jag vill börja med det avsnitt i betänkandet som gäller konsumenterna och den offentliga sektorn. Här menar vi moderater i likhet med många kritiska remissinstanser att det är en allvarlig brist i propositionen att den offentliga sektorn har fått en sådan undanskymd plats som den har fått. Detta framhåller vi i reservation 7, som vi har gemensam med folkpartiet och centern. Vi ifrågasätter starkt om det är en riktig utgångspunkt att endast den privata marknaden och inte den offentliga verksamheten skall omfattas av konsumentpolitik. Vi moderater har i vår motion 402 påpekat att den offentliga konsumtionen under de senaste 20 åren har ökat från 23 % till 38 % av den totala konsumtionen. Enligt vår uppfattning har medborgarnas ställning i förhållande till den offentliga sektorn – i motsats till vad som gäller förhållandet till den privata sektorn – försvagats ju större den offentliga sektorn har blivit.

Beträffande avsnittet Marknadsekonomi och konkurrenspolitik har Per-Olof Strindberg redogjort för det växelspel i marknadsekonomin mellan konsumenter och producenter som utgör en trygghet för konsumenterna därför att konkurrensen är en betydande bricka i detta spel. Men detta växelspel mellan konsumenter och producenter kan i vissa fall sättas ur funktion. De fall jag syftar på är sådana då konkurrensen försvinner, vilket gäller vissa av samhället producerade tjänster. Inom de områden där konkurrensen försvinner blir det alltid till nackdel för konsumenten. Det sker exempelvis inom vårdsektorn, skolsektorn och andra sektorer av den offentliga verksamheten, där konsumentens val är begränsat till en enda källa – där det alltså har skapats monopol.

I dessa fall bör man naturligtvis överväga hur förhållandet mellan konsumenten och den offentliga sektorn kan förbättras genom konsumentpolitiska åtgärder. Därför borde konsumentpolitiken också omfatta den offentliga sektorn. I detta sammanhang är det också viktigt att påpeka att det vore önskvärt och fullt möjligt med konkurrerande privata alternativ till det allmännas utbud.

Jag skall sedan gå över till s. 21 i betänkandet. Där behandlas frågor om frivillig konsumentpolitik, som också tas upp i vår reservation 11. I propositionen understryks att det konsumentråd som har bildats av KF, TCO, Folksam, LO och OK kompletterar det allmänna på ett värdefullt sätt. Det betonas också att det är en viktig uppgift för offentliga organ att ekonomiskt stödja de organisationer som verkar för konsumentintresset. Därför föreslås att särskilda medel anslås till konsumentverket, som sedan skall styra dessa vidare till bl. a. detta råd.

Vi vill naturligtvis framhålla att det är positivt om olika organisationer eller företag visar intresse för konsumentfrågor. Däremot är det inte givet för oss att de i propositionen nämnda fackliga och kommersiella sammanslutningarna alltid kan anses företräda konsumentpolitiken. Vi anser det närmast stötande att regeringen i sin proposition uppmanat ett statligt verk att ge ekonomiska bidrag till organisationer som, med ett undantag, har starka

bindningar till det socialdemokratiska partiet och i vissa fall också ger detta parti ekonomiskt stöd.

De medel som inom konsumentverket kan frigöras för ett angeläget stöd till de frivilliga organisationerna måste enligt vår mening komma de resurssvaga organisationerna, som inte nämns i propositionen, till del och inte bara ges till organisationer med stark bärkraft.

I frågan om ekonomiskt stöd till studieförbundens utbildning av de förtroendevalda, främst konsumentnämndernas ledamöter – frågan behandlas på s. 32 i betänkandet – har utskottet ställt sig bakom regeringens förslag att de särskilda medel som tillförts konsumentverket för utbildning också skall komma studieförbunden till del.

I reservation 15, som är en gemensam borgerlig reservation, framhåller vi i likhet med utbildningsutskottets moderater och folktoparter, som yttrat sig i ärendet, att kommunerna i detta fall liksom när det gäller övrig förtroendemannautbildning själva bör stå för utbildningen i fråga om såväl uppläggning som finansiering. Studieförbunden har möjligheter att inom ramen för sina anslag erbjuda utbildningsverksamhet på skilda områden. Inget särskilt stöd utgår i dag till andra kommunala nämnder och styrelser. Förhoppningsvis ser de politiska partierna i kommunerna till att det tillsätts väl utbildade och kunniga ledamöter i nämnder och styrelser. Det bör också vara i deras intresse att bedriva erforderlig utbildning, och det kan givetvis ske i studieförbundens regi.

I avsnittet om produktion och läromedel på s. 32 i betänkandet ställer sig utskottet också bakom propositionens intentioner om att konsumentverkets egen produktion av läromedel skall ha hög prioritet.

I reservation 16 från moderaterna har vi redovisat en helt annan uppfattning. Vad gäller läromedel och annat studiematerial, som konsumentverket självt utarbetar, anser vi att konsumentverket bör pröva om man inte har möjligheter att minska den egna produktionen och i stället lägga ut den på andra, exempelvis förlag. Vi anser att konsumentverkets uppgift bör vara att initiera andra producenter att ta fram läromedel. Konsumentverket bör i större utsträckning syssla med jämförande information om varors pris och kvalitet. I det sammanhanget anser vi också att ett ökat samarbete bör kunna ske med näringslivet beträffande informationsinsatser. Konsumentverkets produktion av läromedel bör alltså enligt vår mening minska. Konsumentverket kan dock fungera som konsult och rådgivare till andra producenter och lämna råd om hur studiematerialet lämpligen bör utformas.

Så kommer jag till det avsnitt som handlar om konsumentverkets varuprovningsverksamhet. I den frågan har det redan varit en polemik mellan Inga-Britt Johansson och Per-Olof Strindberg. Vi har faktiskt i reservation 17 ifrågasatt om det är eftersträvänsvärt att konsumentverkets provningsverksamhet skall utvecklas och expandera, vilket anförs i propositionen och som utskottsmajoriteten ställer sig bakom.

Konsumentverkets tekniska provningsverksamhet har i huvudsak gällt tvätt- och diskmaskiner, torktumlare och köksfläktar. För att möjliggöra dessa provningar har konsumentverket etablerat egna provningsresurser, anpassade just för dessa produkter. Denna verksamhet har i och för sig haft ett gott anseende. Detta oaktat måste man ställa frågan hur konsumentver-

kets provningar i framtiden bäst bör genomföras.

Det nuvarande systemet med egna provningsresurser för ett begränsat antal varugrupper medför lätt risk för att intresset inriktas på de varugrupper för vilka man har egna provningsresurser. Det är viktigt att provningarna styrs inte av tillgången till sådana resurser utan av konsumenternas behov och förhållandena på marknaden.

Provningsverksamhet bedrivs även av en rad andra myndigheter och institutioner, däribland statens provningsanstalt som konsumentverket för övrigt redan nu anlitar för andra provningar än dem jag nämnde förut. Vi anser att allteftersom konsumentverkets nuvarande provningsutrustning behöver ersättas, bör det övervägas att successivt frikoppla den tekniska provningsverksamheten från konsumentverkets huvudmannaskap och överföra den till statens provningsanstalt. Konsumentverket bör lägga ut provningar även på andra lämpliga provningsinstitutioner.

När vi säger att huvudmannaskapet skall avlastas konsumentverket och överföras till statens provningsanstalt, menar vi att de för provningar disponibla medlen skulle skapa möjligheter för konsumentverket att lägga ut provningarna på den provningsinstitution som konsumentverket i varje särskilt fall anser vara mest lämplig. Detta skulle sannolikt medföra en ökad flexibilitet och ökad bredd inom verksamheten, till konsumentens fromma.

Så kommer jag till det avsnitt som behandlar livsstilsreklamen, som redan har debatterats här. I den frågan ansluter sig utskottsmajoriteten till propositionen och anslår särskilda medel för att konsumentverket skall ägna särskild uppmärksamhet åt den sortens reklam. Som påpekats här, har det yrkats avslag på detta i en borgerlig reservation, nr 18.

Vi anser för vår del att varken konsumentpolitiska kommittén eller regeringen har lyckats klargöra vad som avses med livsstilsreklam. Därför anser vi att inga särskilda medel bör tillföras verket. Detta har Ulla Orring utvecklat mera i sitt anförande och också haft en debatt om med Inga-Britt Johansson och statsrådet.

När det sedan gäller könsdiskriminerande reklam anslår utskottet, helt i linje med vad som anförts i propositionen, särskilda medel för utredningsuppdrag. Här anser vi moderater, vilket framförts i reservation 19, att det lika litet som i avsnittet om livsstilsreklam är rimligt att konsumentverket får särskilda medel för utredningsuppdraget.

Det råder inga delade meningar om att könsdiskriminerande reklam som är kränkande skall motverkas, men det framgår av utskottets betänkande att det inte finns något faktaunderlag som visar att kränkande reklam är särskilt vanlig. Det finns med andra ord inget stöd för antagandet att kränkande reklam i dag skulle vara något egentligt stort problem för Sverige.

Inom näringslivet förekommer sedan länge aktiv självsanering och utbildning för att höja reklamens kvalitet, och det är naturligtvis mycket bra. Vidare kan man väl säga att den offentliga debatt som förekommer också bidrar till detta. Vi anser för vår del att självsanering, utbildning och offentlig debatt är väsentligt mera effektiva medel för att motverka dålig reklam än lagstiftning och medel för utredningar.

Jag skall också nämna vår reservation 20, som gäller avsnittet Forskning vid universitet och högskolor. Här ansluter vi oss till den avvikande mening

som de moderata ledamöterna avgivit i utbildningsutskottets yttrande. Vi tar alltså avstånd från förslaget att konsumentverket skall tilldelas särskilda medel för att, som man uttrycker det, "den kvalificerade konsumentforskningen skall förstärkas". Vi anser att forskningen skall ha en oberoende ställning och att konsumentverket inte bör ha uppgifter som bör ankomma på forskningsråden och de enskilda högskolorna. Ett genomförande av detta förslag medför betydande risker för att forskning av sämre kvalitet ges en skyddad ställning, vilket konsumenterna naturligtvis inte är betjänta av.

Till sist, fru talman, skall jag beröra avsnittet Arbetsområden m. m. och vår reservation 25 angående rådgivning till enskilda konsumenter. Vi delar utskottsmajoritetens uppfattning att rådgivning är den viktigaste konsumentpolitiska uppgiften på lokal nivå. Efterfrågan på rådgivning när det gäller varor och tjänster snarare ökar än minskar i ett ekonomiskt läge, där familjernas reella disponibla inkomster minskar. Här har alltså budgetrådgivningen sin givna plats. Men vi vill understryka att denna verksamhet inte får tonas ned och ersättas, så att de konsumentpolitiska insatserna inriktas på mer generella åtgärder, såsom varuförsörjningsplaner, uppsökande verksamhet via fackliga organisationer, platsombud på arbetsplatserna, m. m. Utskottsmajoriteten har i betänkandet på s. 62 uttryckt vikten av att tillsätta konsumentombud på arbetsplatserna. Det tar vi alltså avstånd från i vår reservation 25.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till alla de moderata reservationer, där Per-Olof Strindberg står som första namn.

Anf. 28 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker, Ewy Möller, att ni gömmer er bakom en sak när det gäller kravet på att den offentliga sektorn skall omfattas av konsumentpolitiken. Vad ni egentligen menar är att om vi bara privatiserar en del, så löser man alla problem. När det gäller medborgarinflytande och brukarinflytande över den offentliga sektorn pågår det ju ett intensivt arbete. Jag skall läsa direkt ur propositionen på s. 12:

"En viktig del av regeringens arbete med att förnya den offentliga sektorn omfattar stats- och kommunalförvaltningarnas arbetssätt och förhållande till medborgarna. Ledord för det pågående arbetet är valfrihet, demokrati, effektivitet och kvalitet samt minskad byråkrati och bättre service. Inom ramen härför övervägs bl. a. medborgarinflytande, brukarmedverkan och formerna för kontakt mellan det allmänna och medborgarna. I det breda konsumentperspektivet är detta arbete mycket viktigt."

Dessutom har vi det faktum att i varje fall i vårt parti måste de som har förtroendeuppdrag i styrelser och nämnder ha mycket god kontakt med sina väljare, om de vill behålla sina uppdrag. Det stärker också konsumentinflytandet.

Frågan om varuprovningarna och livsstilsreklamen har vi redan diskuterat, även om någon moderat då inte deltog i debatten, varför jag inte ytterligare tar upp dessa frågor.

Det sägs att forskningen skall vara obunden och fri, varför konsumentverket inte får vara inblandat när det gäller forskningen. Konsumentforskningen är i allmänhet en sektorövergripande forskning, som kommer i kläm och

hamnar mellan stolarna. Därför är det nödvändigt att konsumentverket har möjlighet att ta initiativ och beställa forskning. Det innebär inte att forskningen blir mindre oberoende än tidigare.

Konsumentverket kan också göra insatser för att samla forskare från olika högskolor och universitet – även från andra länder – för att dessa gemensamt skall kunna redovisa de resultat man kommit fram till på olika områden inom den konsumentpolitiska forskningen. Ingen annan än konsumentverket har den arbetsuppgiften, och vi tycker att konsumentverket skall fortsätta att ha den och att den bör fördjupas ytterligare.

Anf. 29 EWY MÖLLER (m) replik:

Fru talman! Vi kan väl inte bortse från att i den proposition som vi behandlar i dag har den offentliga sektorn fått en undanskymd plats. Det är denna fråga som jag har berört i mitt anförande. Vi anser att det är till nytta för konsumenterna om de offentliga varorna och tjänsterna i högre grad kunde produceras i konkurrens med de privata företagen och då också omfattas av konsumentpolitiska åtgärder och ingripanden. Det vore verkligen till nytta för konsumenterna; men så är det inte i dag.

Nog är det väl ett riktigt antagande att medborgarnas ställning försvagas när den offentliga sektorn växer och konkurrensen uteblir. Det är väl i många fall så, att medborgarnas rättsställning är svagare vid en tvist med en myndighet än vid en tvist med ett företag. Det finns ju också en omfattande lagstiftning som gäller konsumenters tvister med privata företag. Medborgaren har dock inga alternativ då han uppträder som konsument i den offentliga sektorn.

Anf. 30 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har olika uppfattningar om hur stor den offentliga sektorn skall vara och hur den skall se ut, och vi har olika uppfattningar om hur bra det skulle vara för medborgarna om man i stället privatiserade delar av den offentliga sektorn. Vi vet att det är så. Men säg då att det är det ni vill åt, i stället för att säga att om konsumentlagstiftningen även omfattade den offentliga sektorn så skulle det bli så mycket bättre.

Ewy Möller kan väl erkänna att man har andra möjligheter att påverka den offentliga sektorn än vad man har att påverka den privata. Blanda inte ihop päron och äpplen! Det går inte att diskutera på det sättet.

Anf. 31 EWY MÖLLER (m) replik:

Fru talman! Självfallet har vi ambitionen att mycket av den offentliga verksamheten skall läggas över på privata händer. Det skulle vara till konsumenternas fördel. Det vore också en fördel om medborgarna kunde få en viss trygghet genom konsumentpolitiska åtgärder. Den tryggheten har man inte i dag som konsument i den offentliga sektorn.

I de privata företagen finns en självsanering: om man inte är duktig och har bra varor, så försvinner produkterna från marknaden – tack vare att det finns konkurrens och valfrihet. Detta stärker givetvis konsumenternas ställning. Konkurrens och valfrihet finns inte inom den offentliga sektorn. Det är

därför vi naturligtvis anser att mycket av den offentliga sektorn skulle kunna drivas i privat regi.

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Konsumentpolitiken

Förste vice talmannen anmälde att Inga-Britt Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 32 BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Konsumentpolitiken står inför något av ett systemskifte. De centralistiska och dirigerande inslagen skall ersättas med lokal förankring och bred samverkan. Tyngdpunkten av den konsumentpolitiska verksamheten förläggs alltså till lokalplanet, och samverkan mellan myndighet och näringsliv eftersträvas. Det är en synnerligen förnuftig inriktning och följaktligen råder också en bred, om än ej fullständig, politisk uppslutning kring denna nya konsumentpolitik. I det följande avser jag att i linje med folkpartiets liberala konsumentpolitik betona några viktigare punkter samt kommentera vissa partipolitiska åsiktsskillnader.

Utgångspunkten för vår konsumentpolitik är en liberal marknadsekonomi. En sådan skiljer sig från såväl en socialistisk plan- eller blandekonomi som en kapitalistisk marknadsekonomi. Den liberala eller om man så vill sociala marknadsekonomi kännetecknas av balans mellan konsument och producent. Denna balans uppkommer genom ett nära samspel mellan konsumenter med kunskap och producenter med ansvar. Här kan det allmänna begränsa sin roll till att stärka marknadsekonomins funktionssätt och stödja svaga konsumentgrupper för att därigenom skapa och vidmakthålla ett gott konsumentpolitiskt klimat.

Härav följer att alla monopol i princip är konsumentfientliga. Denna konsumentpolitiska självklarhet gäller inte bara den privata sektorn utan även, i lika hög grad, den offentliga sektorn. Fri och inte sektorsbegränsad konkurrens ökar valfriheten och stärker konsumentens ställning. Det är svärförståeligt att socialdemokraterna inte stöder konsumenten fullt ut och alltså då båda sektorerna – i vart fall gör folkpartiet det.

Ansvaret för den framtida konsumentpolitikens förverkligande bärs av konsumenterna, näringslivet och myndigheterna. Här gäller inbördes förtroende men även ömsesidig rätt att ställa krav. Därför bör särskilt betonas betydelsen av att företagen lever upp till sitt eget ansvarsåtagande för de s. k. egenåtgärderna för att därigenom undvika aktivt ingripande från konsumentverkets sida.

Den lokala konsumentverksamheten är synnerligen betydelsefull. Utvecklingen av denna är en kommunal angelägenhet som visserligen är frivillig men som ändå måste tas med största allvar i samtliga kommuner, bl. a. för att undvika införande av ett obligatorium. Folkpartiet vill här starkt understryka vikten av en fortsatt snabb utbyggnad av den kommunala verksamheten med politisk förankring i konsumentnämnden. I denna mångsidiga verksamhet ingår flera viktiga arbetsområden, bl. a. hushållsekonomisk budgetrådgivning, som bör ske i samarbete med främst socialförvaltningen. Över huvud taget är det ytterst angeläget med bred lokal samverkan mellan kommunala organ, näringslivet, bankerna och frivilliga organisationer. Finansieringen av den konsumentpolitiska verksamheten kommer att kräva resurser men

rimligen inte några oöverstigliga belopp. Dessutom kan nog viss självfinansiering uppnås genom lägre utbetalningar inom socialtjänsten som en följd av bättre ordnad privat hushållsekonomisk budgetering.

En särskilt viktig konsumentpolitisk fråga är hanteringen av reklimationsärenden. Här delas ansvaret mellan företag, konsumentbyrå och allmänna reklimationsnämnden. Det handlar då om ett nödvändigt samspel. Den av majoriteten föreslagna besparingen på allmänna reklimationsnämnden rubbar allvarligt den finstämda balansen i reklimationshanteringen enligt folkpartiets uppfattning. Till råga på eländet har majoriteten accepterat att ett specialråd knys till allmänna reklimationsnämnden. Ett sådant råd är en byråkratisk anomali och ett konsumenträttsligt hot och är dessutom kostnadskrävande. Utskottsmajoriteten har under utskottsbehandlingen backat några steg beträffande allmänna reklimationsnämnden och dess anslag, och det innebär att man är på rätt väg. Men ännu bättre hade varit om man hade slopat detta specialråd och givit oprutade resurser till allmänna reklimationsnämnden. Resultatet hade blivit ett bättre fungerande system för reklamationshantering till konsumentens fromma.

En central punkt i konsumentpolitiken är enligt folkpartiet naturligtvis konsumenternas inflytande i samhället. Det är synnerligen viktigt med ett starkt konsumentinflytande, som ger konsumenten reella möjligheter att påverka produktion och distribution av varor och tjänster. Det är här en brett förankrad allmän konsumentrörelse kommer in i bilden. Utskottsmajoriteten förefaller inte tro på en sådan konsumentrörelse utan synes nöjd med nuvarande organisationsstruktur för bevakning av konsumentintressena. Den består nu av fackliga organ med deras egna arbetsplatsombud, av konsumentkooperativa sammanslutningar och av andra organisationer med speciell konsumentinriktning. Dessutom har nu skapats ett konsumentråd med forum för folkrörelser som KF, LO, TCO, Folksam och OK – en händelse som ser ut som en tanke.

Enligt liberal uppfattning är dessa inflytandekanaler oacceptabelt otillräckliga. Man kan enligt folkpartiets mening aldrig nog betona värdet och behovet av en konsumentrörelse som står fri från alla andra intressen än rena konsumentintressen. Detta motiverar en kraftfull satsning för att stimulera framväxten av sådan rörelse. Här krävs god vilja och rejäla tag från konsumentverket och i kommunerna. Konsumentverket kan exempelvis utarbeta tips för bildande av lokala konsumentgrupper och för sådana gruppers arbetsområden och arbetsformer. Verket bör även hjälpa till med konsumentmaterial samt i lämpliga projekt och utredningar främja medverkan från representanter för sådana grupper. På lokal nivå bör verket stimulera till kommunala initiativ och kommunerna å sin sida aktivt uppmuntra bildandet av lokala konsumentgrupper. För övrigt vore det värdefullt om det skapades öppna direktkanaler mellan den fria rörelsen och de offentliga myndigheterna – och detta gäller även inom den offentliga sektorn.

Ekonomiskt stöd i någon omfattning krävs för att stimulera en fri och obunden konsumentrörelse. Sådant stöd bör lämnas både centralt och kommunalt till en ny framväxande rörelse, på ett generöst sätt inom tillgängliga ramar. För framtiden bör man överväga att införa någon form av

specialdestinerat statligt och gärna även kommunalt bidrag till en allmän konsumentrörelse. Sammanfattningsvis anser folkpartiet att en livaktig allmän konsumentrörelse är en omistlig del av en liberal konsumentpolitik. Ett praktiskt exempel utgör här den från Hultsfred initierade sammanslutningen Konsument-Forum.

Fru talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till de reservationer som folkpartiet ställer sig bakom i utskottsbetänkandet.

Anf. 33 KERSTI JOHANSSON (c):

Fru talman! Målet för konsumentpolitiken måste vara att skapa förutsättningar för enskilda konsumenter att medvetet och effektivt kunna hushålla med resurser. Den som kan planera sina utgifter och välja i utbudet av varor och tjänster behärskar bättre sin vardagssituation. Kunniga och medvetna konsumenter kan också ställa krav på både produktutveckling och produktutbud.

Kunskap är också vägen till en god privatekonomi och ger enskilda del av välfärdssamhället.

Den ekonomiska tillväxt som vi har haft sedan början av 1950-talet har inneburit en höjning av levnadsstandarden i vårt land. En viss del av det ekonomiska utrymmet har tagits i anspråk för bestämda sociala välfärdsanordningar inom ramen för den offentliga konsumtionen. De förbättrade inkomstmöjligheterna har gett den enskilde möjligheter att öka sin privata konsumtion och efterfråga nya varor.

Det har i sin tur lett till att utbildningen har blivit allt viktigare. Kunskapsgrunden för att bli en god konsument måste läggas redan i förskolan och på grundskolans låg- och mellanstadium. Detta betonas också i centerns motion L404 och i de synpunkter som har framförts av utbildningsutskottet och som lagutskottet har anslutit sig till. Kunskap om konsumentfrågor är viktig. Likaså är det angeläget att uppnå en förbättrad kvalitet på hemkunskapsundervisningen.

När det gäller konsumentutbildning i gymnasieskolan anser centern att obligatorisk undervisning i konsumentkunskap – såväl teoretisk som praktisk – behövs på gymnasieskolans alla linjer. Det är viktigt att praktiska undervisningsmoment får komplettera de teoretiska. Särskilt gäller detta vid undervisning i hushållsekonomi och andra konsumentfrågor, liksom i kost-, närings- och hälsolära.

I flera offentliga utredningar – vi kan ta rapporten som lämnades av livsmedelskommitténs expertgrupp för kost- och hälsofrågor och hälso- och sjukvårdsberedningens rapport Hälso- och sjukvård inför 90-talet – har konstaterats att behovet av kost- och näringslära är både stort och viktigt att tillgodose.

Utbildningsutskottet har i sitt yttrande, som lagutskottet också har anslutit sig till, sagt att man delar uppfattningen om värdet av kunskaper i kost- och näringslära. Men utskottsmajoriteten hänvisar sedan ändå till översynen av den gymnasiala yrkesutbildningen och det slutbetänkande som är ute på remiss. Utskottet vill därför inte uttala sig om några förändringar, vare sig när det gäller de yrkesinriktade linjerna eller i fråga om de mer teoretiska.

Från centern har vi i reservation nr 13 hemställt om ett tillkännagivande till

regeringen om att SÖ bör få i uppdrag att utreda hur undervisningen i konsumentfrågor skall kunna föras in i utbildningen på olika linjer i gymnasieskolan. Jag yrkar bifall till denna reservation.

I reservation nr 14, som är gemensam för folkpartiet och centern, förordas en förlängning av konsumtionslinjen med ett år. En sådan förlängning av den tvååriga konsumtionslinjen vore, som vi ser det, väl värd att pröva. Jag yrkar bifall till reservation nr 14.

När det gäller konsumtionslinjen i övrigt har Ulla Orring tidigare här i kammaren väldigt utvecklat sin syn på konsumtionsutbildningens stora betydelse. Det är synpunkter som jag helt instämmer i.

Jag går sedan över till att något tala om varuprovningar. Syftet med varuprovningsverksamheten är att främja utvecklingen av bättre produkter och ge ett underlag för information om varor till konsumenterna.

Att prova varor är emellertid kostnadskrävande. Konsumentverket provar för ca 3 milj. kr. årligen. Av detta utgör konsumentverkets egen kostnad ungefär hälften, och resten betalas av näringslivet i form av provningsuppdrag.

Uppdragsverksamheten ligger, som centern ser det, i linje med samhällets krav på att näringslivet skall informera om sina produkter. I framtiden måste kanske mer resurser ändå läggas på att utveckla och utöka konsumentverkets provningsverksamhet. Det finns nämligen ett stort intresse från konsumenternas sida. Varuprovningar har också inverkan på produktutvecklingen. De gör att dåliga och riskabla produkter försvinner ur handeln och att marknaden saneras.

Varuprovningsverksamheten och produktinformationen är alltså viktiga delar i konsumentpolitiken.

Utskottet har ingående behandlat produktinformationen. Ändå vill jag lyfta fram den motion som väckts av Birgitta Hambræus och som har nr L401. Vi har från centern med anledning av denna motion till betänkandet fogat ett särskilt yttrande, då vi anser att de frågor som tas upp i motionen är synnerligen viktiga, nämligen behovet av att berörda myndigheter i samarbete med intresseorganisationer och näringsliv och i syfte att underlätta för konsumenterna att ta ansvar utarbetar kriterier för en bredare information om etiska, sociala och ekologiska konsekvenser av olika varor och produktionsmetoder.

Skall vi kunna värna om miljön och hushålla med våra naturtillgångar är det önskvärt att vi som brukare av olika produkter får bättre kännedom om de effekter tillverkning, konsumtion osv. har på miljön liksom på energiförbrukningen. Detta skulle också innebära en breddning av konsumentverksamheten.

Utskottet avstyrker motionsyrkandet, främst av den anledningen att det för närvarande saknas resurser för att ålägga myndigheter ytterligare uppgifter. Genom utskottets skrivning och ställningstaganden till propositionen och motionen har ändå ett viktigt steg tagits mot en konsumentpolitik, som syftar till att skapa större etiskt, socialt och ekologiskt ansvar. Vi i centern förutsätter att de synpunkter som förts fram i motionen successivt skall få ett ökat beaktande såväl inom konsumentpolitiken som i övrigt.

Låt mig också något uppehålla mig vid reklamen, även om flera talare gjort det före mig.

I propositionen föreslås att konsumentverket får i uppdrag att i samarbete med berörda parter följa och dokumentera den könsdiskriminerande reklamens omfattning och utveckling. Verkets erfarenheter och bedömningar skall redovisas till regeringen senast vid utgången av år 1988. Verket föreslås få särskilda utredningsmedel, 200 000 kr. Detta anser vi i centern, liksom majoriteten i utskottet, vara rimligt och riktigt, och vi tillstyrker bifall till förslaget.

Däremot yrkar vi avslag på de 300 000 kr. som begärts för att konsumentverket skall kunna ägna särskild uppmärksamhet åt den s. k. livsstilsreklamen. Även den frågan har diskuterats tidigare, och jag vill därför bara erinra om att konsumentverket självt vid den hearing som ägde rum inför behandlingen av propositionen uppgav att uppdraget var vagt. Ingen hade riktigt kunnat precisera vad livsstilsreklam är, och man ansåg att uppgiften att utveckla detta och att ge det ett konkret innehåll egentligen var ett forskningsuppdrag.

Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 18.

När det sedan gäller konsumentverksamhetens organisation har samhället ett ansvar för att arbetet kan organiseras så att enskilda människor i hela landet får tillgång till konsumentinformation och konsumentrådgivning liksom hjälp och stöd i reklamationsfrågor.

Centerpartiet anser att tyngdpunkten i konsumentarbetet måste ligga lokalt, i kommunerna och nära människorna. Också i tidigare riksdagsbeslut har förespråkats en utbyggnad av den kommunala konsumentverksamheten. Tyvärr har utbyggnaden gått långsammare än vad man då räknade med. Omfattningen, ambitionsnivån och inriktningen visar också på stora skillnader i de kommuner som har konsumentverksamhet. Det hänger säkert samman med att många kommuner har knappa resurser. I ett läge med bristfällig ekonomi har konsumentverksamheten inte varit det område som kommunerna satsat på. De har också kunnat falla tillbaka på den verksamhet som länsstyrelsens hemkonsulenter bedrivit. Jag återkommer till detta.

I betänkandet anges att 249 av landets kommuner enligt uppgift från konsumentverket hade i mars 1986 inrättat, eller beslutat att under året inrätta, någon form av kommunal verksamhet och att drygt 95 % av landets befolkning därmed har tillgång till sådan service. Det är kanske inte helt med sanningen överensstämmande, eller att ta till i överkant. Det finns alltför många kommuner som har konsumentsekreterare anställda på mindre än halvtid. En del kommuner har i sin budget anslagit en mycket anspråkslös summa. Jag läste för en tid sedan om en kommun som anslagit 5 000 kr. till konsumentverksamhet, vilket inte ger utrymme för speciellt stor aktivitet. Det finns säkert fler sådana kommuner. Det totala antalet heltidsanställda konsumentvägledare i kommunerna är 120.

I utskottsbetänkandet har vi understrukt vikten av en fortsatt snabb utbyggnad av den lokala konsumentverksamheten. En satsning på konsumentpolitisk verksamhet i kommunen kan innebära att betydande belopp sparas inom andra förvaltningsområden. Sätter man exempelvis in budgetrådgivning på ett tidigt stadium kan det betyda besparingar i socialtjänstens

verksamhet. Målet måste vara, som vi ser det, konsumentverksamhet i landets samtliga kommuner.

Vi har i vår motion också tagit upp konsumentverkets ansvar för information och utbildning till kommunernas konsumentvägledare. Kompetensen hos enskilda vägledare eller konsumentsekreterare varierar i dag, eftersom formella krav på kunskap saknas.

Nu har utskottet fått uppgift om, vilket tas upp i betänkandet, att en omfattande utbildningsverksamhet pågår. Under innevarande år hålls ett tjugotal kurser och konferenser med sammanlagt 1 500 utbildningsdagar. Vår förhoppning är att denna utbildningsverksamhet får fortsätta. Från centerns sida ser vi denna verksamhet som mycket viktig.

Jag sade tidigare att konsumentverksamheten i många kommuner på grund av bristfällig ekonomi inte varit det område som man satsat på. Man har i stället kunna falla tillbaka på den verksamhet som länsstyrelsens hemkonsulenter bedrivit. Nu avvecklades denna verksamhet den 1 januari 1985, vilket vi i centern anser vara mycket olyckligt.

Avvecklingen har lett till att hushållningssällskapens hemkonsulenter fått en större arbetsbörda, särskilt i kommuner som saknar en tillfredsställande konsumentrådgivning. Hemkonsulenterna vid hushållningssällskapen är oftast utbildade hushållslärare och har som sådana ett mycket brett kunnande inom det hushållsekonomiska området. De är därför väl skickade att föra ut kunskaper om kost- och näringsfrågor, hushållsekonomi, köplagar och köpkunskap.

Centern anser att det är angeläget att samhället tar till vara den kompetens som hemkonsulenterna faktiskt har. Centern anser även att statligt stöd skall utgå till verksamheten. I dag är hushållningssällskapens konsumentpolitiska verksamhet beroende av de medel som sällskapen själva kan bidra med. Verksamheten har utvecklats från att vara en hjälp för medlemmarna till att efterfrågas av en bred allmänhet.

Nu har, vilket påpekas från utskottet, ett visst samarbete påbörjats mellan konsumentverket och hushållningssällskapen. Det är angeläget att detta samarbete kan fortsätta och breddas. Detta regionala led behövs, det har klart visat sig. Då dessa hemkonsulenter kommit att ta över en del av den verksamhet som tidigare bedrevs av länsstyrelsens hemkonsulenter är det också rimligt, som centern ser det, att hushållningssällskapen får statligt stöd till denna verksamhet. Jag yrkar bifall till reservation 12.

Fru talman! Till sist skulle jag vilja säga att konsumentpolitikens uppgift är att stödja konsumenterna och stärka deras ställning. Med hjälp av kunskap och information skall man som konsument kunna välja konsumtionsinriktning och konsumtionsvanor.

Under 1960-talet växte slit-och-släng-mentaliteten fram. Den byggde på filosofin att vi förfogade över oändliga tillgångar och inte behövde ta hänsyn till miljön. I dag tar allt fler avstånd från slit-och-släng-mentaliteten. Allt fler inser att vi måste bruka utan att förbruka. Konsumentpolitiken skall vara en hjälp för den enskilde att klara sin ekonomi, men den skall även ge konsumenten en ökad medvetenhet om resurshushållning och miljö.

Med det anförda, fru talman, yrkar jag bifall till de reservationer som centerpartiet står bakom och i övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

Fru talman! Konsumentpolitiken, som vi har att ta ställning till när riksdagen i dag behandlar lagutskottets betänkande 1985/86:34, har som målsättning att stödja hushållens strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden.

För att nå denna målsättning fordras att särskilt utsatta grupper stöds, speciellt i fråga om reklimationsärenden och budgetrådgivning. Det gäller också att åstadkomma en större delaktighet i såväl produktion som distribution av varor och tjänster. Genom medlemskap i organisationer och genom ökat engagemang från föreningslivet skall man bättre kunna hävda sig som konsument. Därför föreslås att insatser görs för att öka kunskaperna. Det kan ske genom utbildning, information och företagens egna åtgärder.

Forskning och undersökningar kring konsumentförhållanden föreslås få hög prioritet.

Sammanfattningsvis gäller det att utöka samarbetet mellan berörda förvaltningar i kommunerna, frivilliga organisationer, näringsliv och massmedia.

Fru talman! I samband med lagutskottets arbete med konsumentpolitiska frågor och med förslagen i propositionen har vi haft att ta ställning till ett antal vpk-motioner, som Hans Petersson i Hallstahammar nu yrkar bifall till. Jag skall här göra några kommentarer till dessa motioner.

För det första gäller det den kommunala konsumentverksamheten. Man kräver ytterligare medel för en utbyggnad. Jag vill då framhålla att vi i utskottet understryker vikten av att en snabb utbyggnad fortsätter. Endast 13 kommuner berörs ju i dag. Givetvis gör man besparingar även på andra förvaltningsområden, om konsumentverksamheten byggs ut i den omfattning som vi har föreslagit. Vi understryker att konsumentverket lämnar erforderligt stöd och biträde åt kommunerna vid just inrättandet av konsumentverksamhet.

För det andra gäller det frågan om prismärkningen och informationen i det sammanhanget, som vpk tar upp i sin motion 1985/86:1.250. Vi i utskottet konstaterar att flertalet konsumenter är missnöjda med prismärkningen. Dessutom hyser man en viss oro över införandet av datakassor och över det system som butikerna tillämpar i detta avseende.

År 1986 var konsumentverket i kontakt med KF, JCA, Vivo och Favör. Företrädare för dessa har meddelat att man avser att behålla prismärkningen. Det pågår alltså ett arbete vars syfte är att bibehålla möjligheterna att följa utvecklingen när det gäller prissättningen.

Vi i utskottet avser att även framdeles följa denna fråga. Med detta yrkar jag avslag på de motioner som vpk har yrkat bifall till.

Fru talman! Som framgår av betänkandet har vi haft att diskutera en del reservationer som de borgerliga partierna, tillsammans eller var och ett för sig, har avgett. Det rör sig, som tidigare har nämnts, om ett 30-tal reservationer. Jag skall här kommentera några av dem samt utskottets behandling av berörda motioner.

I reservation 5 från centern och reservation 6 från moderaterna och folkpartiet tar man upp frågan om en decentraliserad produktion. Här vill jag erinra om att statens industriverk nyligen har fått i uppdrag av regeringen att

utreda frågan om uppköp av familjeägda småföretag. Vidare vill jag erinra om att det i konkurrenslagen finns bestämmelser angående företagsförvärv.

Under de senaste åren har det förekommit en fortlöpande nybildning av småföretag, bl. a. med statligt stöd. Samverkan mellan eller samgående av företag kan också vara till fördel för konsumenten. Frågan bör prövas i olika skeden när närings- och regionalpolitiken diskuteras.

Jag yrkar avslag på reservationerna 5 och 6.

I reservationerna 9, 10 och 11 går den samlade borgerligheten mot dels bildandet av ett konsumentråd där olika folkrörelser deltar, dels det stöd som konsumentverket föreslås ge de frivilliga organisationerna. Utskottet stöder förslaget om bildandet av konsumentrådet. Vi anser det vara ett viktigt steg i engagemanget för övergripande och samlande lösningar.

Konsumentverkets stöd till de frivilliga organisationerna innebär bl. a. att ta fram informationsmaterial och att ge råd och annan hjälp i olika konsumentfrågor. Det kan också gälla olika utbildningsinsatser.

Här skulle jag gärna vilja fråga Bengt Harding Olson och folkpartiet: Är det fel att stödja organisationerna? Får man inte ens vara medlem i en annan organisation, eftersom man då tydligen hade den knytning som Bengt Harding Olson talade om i sitt inlägg?

Utskottet vill peka på det arbete som Hultsfredsgruppen bedriver i Kalmar län. Jag vill här säga – med utgångspunkt i Bengt Harding Olsons tidigare inlägg: De som är medlemmar i Hultsfredsgruppen deltar också mycket aktivt i fackligt arbete. Om man inte får ha en knytning till flera organisationer i folkpartiets Sverige. Bengt Harding Olson, då måste faktiskt Hultsfredsgruppen upphöra, eftersom flertalet också är med i den regionala fackliga verksamheten.

Jag yrkar alltså avslag på reservationerna 9, 10 och 11.

Centern har i reservation 12 begärt att statligt stöd skall utgå till hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet.

Jag vill här inledningsvis erinra om att liknande yrkanden behandlades vid föregående års riksmöte. Då underströk riksdagen att den verksamhet som bedrivs är värdefull. Konsumentverket har också infört utskottet framhållit att sällskapens hemkonsulenter är ett bra komplement i den lokala konsumentverksamheten.

Utskottet vill ännu peka på vikten av ett fortsatt samarbete mellan konsumentverket och hushållningssällskapen. Stöd utgår redan i dag till sällskapen i form av kraftigt subventionerat informationsmaterial. Något speciellt stöd utöver det anser vi inte bör utgå.

Med detta yrkar jag avslag på reservation 12.

Beträffande undervisning i konsumentfrågor i gymnasieskolan samt förlängning av konsumtionslinjen har centern reserverat sig i reservation 13 resp. folkpartiet och centern reserverat sig i reservation 14.

Utbildningsutskottet har i ett yttrande till lagutskottet erinrat om att en arbetsgrupp för översyn av gymnasieutbildningen, ÖGY, föreslagit att kost- och näringsinslag bör finnas i undervisningen. Man föreslår också att såväl de praktiska som de teoretiska momenten ökas.

I detta instämmer lagutskottet. Kunskaper om kost, hälsa och bosättning bör alltså ingå i utbildningen, som ÖGY föreslagit. I avvaktan på regeringens

prövning av ÖGY:s förslag bör riksdagen inte vidta några åtgärder.

Därför yrkar jag avslag på reservationerna 13 och 14.

I avsnittet Utbildning och fortbildning av lärare m. fl. tas frågan upp om ett ökat ekonomiskt stöd till studieförbundens utbildning av förtroendevalda. Detta avvisas i den gemensamma borgerliga reservationen 15.

Förslaget om stöd avser att konsumentverket tillförs medel för bl. a. ekonomiskt stöd för utbildning av förtroendevalda, främst konsumentnämndsledamöter, via olika studieförbund. Såväl flertalet remissinstanser som konsumentverket betonar vikten av utbildning.

Lagutskottet anser att det bör ske en ökning av utbildningsinsatserna för att just främja den lokala konsumentverksamheten.

De borgerliga partiernas reservation avslöjar här vilket synsätt man har beträffande de breda lagrens rätt att hävda sig som konsument i detta fall. Möjligheten att hävda sig följer alltid av vilken utbildning man haft och vilket stöd man kan få. En väl utbildad person har bättre möjligheter att hävda sig. Det är därför vi från lagutskottets sida stödjer bredare utbildningsinsatser för alla i det svenska samhället.

Därmed yrkar jag avslag på reservation 15.

I reservation 16 tar moderaterna upp konsumentverkets produktion av läromedel och säger att man vill minska på den. Utskottet vill erinra om vikten av information och utbildning av olika aktörer. Det kan gälla vägledare, studerande, förtroendevalda och opinionsbildare.

Konsumentverkets läromedel är en viktig del i detta arbete. Därför yrkar jag avslag på reservation 16, där man vill begränsa det arbetet.

Fru talman! Tillgången till varor och service på det lokala planet är föremål för intensiv debatt. I propositionen föreslås en utrednings- och undersökningsverksamhet för att öka kunskapen om strukturutvecklingen på det lokala planet. Områden som berörs kan vara lägpris- och stormarknader, livsmedelshallar, olika etableringar eller situationen för konsumenten som äldre eller handikappad eller situationen för hushåll utan bil med långa avstånd till service. Allt detta bör uppmärksammas.

Regeringen inrättade 1984 ett råd för frågor om handel och distribution med en bred sammansättning. Rådet bör följa utvecklingen och föreslå åtgärder. I motion L410 krävs åtgärder kring dagligvaruservicen, något som givetvis också bör behandlas av rådet. Utskottet anser att rådet bör spela en aktiv roll i det arbetet och att det bör ske i nära samarbete med konsumentverket, särskilt i glesbygdsfrågor.

I en socialdemokratisk motion föreslås ett obligatorium för kommunala varuförsörjningsplaner. Jag konstaterar att 235 av landets 284 kommuner i dag har inrättat sådana planer. Förslaget till ny plan- och bygglag innehåller ingen föreskrift om varuförsörjningsplaner. Dock hänvisas i ett par sammanhang till planer, t. ex. i samband med kommunernas ansvar för markens användning och då en kommun vill begränsa eller förbjuda livsmedelshandel. Även vid prövning av glesbygdsstöd bör en varuförsörjningsplan finnas som underlag i beslutsprocessen.

Lagutskottet delar näringsutskottets uppfattning att något generellt krav på kommunala varuförsörjningsplaner inte bör ställas. Utskottet vill dock

understryka betydelsen av att de lokala konsumentorganen får delta i serviceplaneringen.

Beträffande stöd till kommersiell service i glesbygd, dvs. glesbygdssstödet och länsstyrelsernas C 3-medel, vill jag erinra om att industriministern uttalat att stödet till service haft mycket positiva effekter i glesbygden, varför det i dag saknas grund för en förändring av denna stödform.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag avslag på reservationerna 21, 22 och 23.

I reservation 25 angående rådgivning till enskilda konsumenter vill moderaterna begränsa konsumentinformationen genom att gå emot inrättandet av konsumentombud på arbetsplatser, vilka genom sin verksamhet med rådgivning kan nå grupper som annars till mycket liten del får kontakt med konsumentverksamheten. Det är beklagligt att man inte har klart för sig betydelsen av att nå så många människor som möjligt med konsumentinformation. Det är ofta på arbetsplatsen och kring den som man kan nå de människor för vilka det är av så stor betydelse att få kontakt med en rejäl konsumentverksamhet. Den proposition riksdagen i dag har att ta ställning till vänder sig bl. a. till människorna i dessa grupper, oftast svaga konsumenter, för att möjliggöra för honom eller henne att bli en god och välinformerad konsument.

Avslutningsvis yrkar jag avslag också på reservation 25 samt bifall till lagutskottets hemställan i dess betänkande 1985/86:34.

Anf. 35 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Fru talman! Till Bengt Kronblad vill jag beträffande konsumentinflytandet och den allmänna konsumentrörelsen säga följande. Det är viktigt med mångfald även när det gäller konsumentpolitiskt inflytande, och enligt folkpartiets uppfattning kan man mycket väl även på detta område tillämpa uttrycket låt tusen blommor blomma. Det finns existerande organisationer som ägnar sig åt konsumentintresset. Det är bra. Jag har inte riktat någon kritik mot dem. Framför allt är det i varje fall för en liberal självklart att vi har föreningsfrihet och skall kämpa för att behålla den. Jag tycker inte att en socialdemokrat skall tala särskilt högt och tydligt om det, eftersom socialdemokraterna trots åtskilliga vädjanden inte varit beredda att avskaffa kollektivanslutningen.

Men vi i folkpartiet tycker att de existerande organisationerna är otillräckliga. Vi saknar en allmän konsumentrörelse. Ett viktigt stöd i den debatten skulle vara att även övriga partier uttalade sig för krafttag, som folkpartiet gjort. Det skulle säkert uppskattas. Det sker enklast och tydligast genom att stödja vår reservation. Dessutom skulle socialdemokraterna då helt undanröja misstanken om att socialdemokraterna bara stöder organisationer som har nära kontakt med den egna rörelsen.

Jag vill uppmana Bengt Kronblad att lägga på minnet vad statsrådet sade här tidigare, nämligen att man skall aktivera flera grupper. Låt gärna ord bli handling! Det kräver även den politiska konsekvensen.

Anf. 36 EWY MÖLLER (m) replik:

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Konsumentpolitiken

Fru talman! Jag skall bemöta Bengt Kronblad när det gäller vår reservation 11, som handlar om frivillig konsumentpolitik. Jag framhöll i mitt anförande att jag tycker att det är positivt att de fackliga organisationerna och företagen engagerar sig i konsumentpolitiken – det har naturligtvis mycket stor betydelse på det lokala planet. Det är väl också bra om fackliga organisationer kan bidra till lösningar av konsumentpolitiska frågor. Givetvis måste organisationerna själva avgöra när och hur de skall engagera sig.

Vad vi vänder oss mot är att just de starka organisationer som har nämnts i propositionen skall tillföras särskilda medel. Det är vi emot.

Reservation 15 gäller anslagen till studieförbunden. Vi menar att studieförbunden inte skall få särskilda medel till sådan verksamhet, eftersom de får sina anslag från andra håll. Det finns inga större begränsningar av deras utbud av kurser, speciellt inte när det gäller utbildning. Det står studieförbunden fritt att anordna utbildningskurser även för konsumentnämndernas ledamöter. All utbildning av ledamöter i nämnder och styrelser i kommunerna är naturligtvis bra och nyttig, inte minst utbildning av de ledamöter som handhar kommunernas ekonomi och de sociala frågorna. Men sådan utbildning kan utan hinder bedrivas av de politiska partierna genom sina studieförbund.

Bengt Kronblad sade att de svaga konsumenterna och de som inte kan få utbildning blir åsidosatta. Men alla som engagerar sig politiskt i styrelser och nämnder har stora möjligheter att utbilda sig utan några särskilda medel.

Reservation nr 16 gäller läromedel. Som jag sade i mitt anförande och som också framgår av vår reservation menar vi att konsumentverket i större utsträckning bör syssla med information om varor och priser. I utskottets betänkande heter det att det är nödvändigt för konsumentverket självt att producera läromedel, inte minst för att balansera näringslivets utbud av läromedel. Vi säger att det bör vara konsumentverkets uppgift att uppmuntra andra producenter att ta fram läromedel och att i förekommande fall ge dem råd. Vi anser att man här har mycket stora möjligheter att samverka med näringslivet genom att verka som konsulter åt exempelvis privata företag, om man nu inte litar på dem när det gäller att ge ut läromedel. På så sätt skulle man minska konsumentverkets produktion av läromedel.

Anf. 37 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Den medgivna repliktiden är tyvärr slut.

Anf. 38 KERSTI JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Bengt Kronblad sade att hushållningssällskapens hemkonsulenter är ett bra komplement, och därvidlag håller han alltså med mig. Han sade att stöd redan i dag utgår i form av kraftigt subventionerat informationsmaterial, och det är riktigt. Men det är ändå inte tillnärmelsevis i överensstämmelse med den nytta som hemkonsulenterna gör för konsumenterna i kommuner och län.

De kommunala konsumentvägledarna har att verka över ett mycket stort område, som de knappast kan behärska till alla delar, samtidigt som de har skiftande utbildning och erfarenhet. Hushållningssällskapens hemkonsulen-

ter är i regel inriktade på kost- och näringsfrågor samt hushållsekonomiska frågor, dvs. oerhört viktiga områden.

Om vi tittar på hur en svensk genomsnittsfamilj använder sin disponibla inkomst finner vi att ungefär 20 % går till mat. Av dessa matpengar går 44 % till kött, fisk, ägg, grönsaker och frukt och 29 % till basmaten. 27 % går till sektorn övriga varor, och där innefattas socker, kakor, saft, godis m. m.

Eftersom nästan lika mycket pengar används till onyttiga socker- och fettprodukter som till den nyttiga basmaten finns det här ett oerhört stort behov av utbildning och rådgivning för att få till stånd en omdisponering av hushållens pengar.

Den resurs som hushållningssällskapens hemkonsulenter utgör måste därför tas till vara. Deras ekonomiska möjligheter är i dag beroende av medlemsavgifter, och det blir inte så mycket pengar. Om de skall kunna ta på sig mer arbetsuppgifter borde de också få statliga medel. Det skulle vara till nytta för konsumenterna om denna resurs utnyttjades.

När det gäller gymnasieutbildningen i konsumentfrågor hade det, som jag ser det, varit en styrka om riksdagen hade gjort ett tillkännagivande i frågan. Översynsgruppens förslag är ute på remiss, men det finns propäer som visar att konsumtionsutbildningen försvinner. Även om konsumtionsutbildningen kommer in på övriga linjer förordas inte satsningar på de praktiska färdigheterna, och då blir det ingen helhetssyn.

Anf. 39 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Bengt Kronblad tog upp sin motivering för att inte tillstyrka folkpartiets förslag om en förlängning av konsumtionslinjen. Han menade att vi skulle avvakta remissbehandlingen av utredningsförslaget. Jag tog i mitt anförande upp vikten av att denna utbildning får finnas kvar, och jag vill än en gång understryka att det råder stor trängsel på gymnasieskolans schema. Detta är den enda linje på gymnasienivå där det ges en sammanhållen undervisning i de viktiga konsumentfrågorna, där de studerande får lära sig hushållsekonomi, matlagning och andra vardagsfärdigheter – en utbildning som dessutom kan vara yrkesinriktad.

Utskottsmajoriteten vill nu avvakta remissomgången, men den hänsynen visade riksdagen inte i fjol vid den här tiden, då man mitt under pågående arbete i utredningen Hushållning för välfärd drog in hemkonsulenttjänsterna, där 4,5 miljoner försvann från konsumentverksamheten på en enda gång.

Det skulle alltså finnas starka skäl för att låta riksdagen i dag fatta beslut om en förlängning av konsumtionslinjen, som vi har föreslagit i vår reservation. Jag yrkar än en gång bifall till den.

Den andra frågan jag tänkte ta upp gällde särskilda medel till studieförbunden för utbildning av ledamöter i konsumentnämnderna, som Bengt Kronblad talade vackert för. Han menade att det var de breda gruppernas rätt att hävda sina intressen. Men konsumentnämndsledamöternas intresse och utbildning tas mycket väl om hand ute i kommunerna. Jag tycker att det är helt onödigt att gå vägen över konsumentverket. Konsumentverket kan verkligen behöva sina pengar till andra ändamål.

Anf. 40 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte som Bengt Harding Olson att man enbart med ett riksdagsbeslut kan lägga grunden till en ökad aktivitet. Vi kan alltså inte i dag besluta om att inrätta en ny konsumentrörelse. Det är aktiviteten ute i samhället som måste ökas så att fler människor blir intresserade och engagerar sig. Jag har litet svårt att få det att gå ihop när Bengt Harding Olson talar om kollektivanslutning i detta sammanhang. Det viktiga i denna del är givetvis att se till att så många som möjligt aktiverar sig när det gäller rätten att vara en god och välinformerad konsument.

Konsumentrådet är en viktig del, men Ewy Möller gör gällande att man är emot ett sådant stöd. I propositionen står det heller ingenting om att konsumentrådet skall ha ett ekonomiskt stöd.

Kersti Johansson talar om hushållningssällskapen och vill ha ytterligare medel till dem. Det har nämnts att vissa kommuner ger låga anslag – bara 5 000 kr., sade Kersti Johansson i sitt tidigare inlägg. Jag vet att det är så. Jag bor ganska nära en del av de kommunerna. Aktiviteten kring hushållningssällskapen är också ganska låg där. Ofta hänger behoven av hushållningssällskapens insatser politiskt samman med om kommunen har en bred borgerlig majoritet. Sådana kommuner har tydligen inte något intresse av att bygga upp en rejäl konsumentverksamhet. Vad majoriteten i lagutskottet avser och har föreslagit är att kommunerna skall bygga vidare på sådan verksamhet.

Vi menar att ÖGY:s förslag är viktigt, Ulla Orring. Det är därför vi säger att vi skall titta på det slutliga arbetet när det kommer. Lagutskottet instämmer i att den av utbildningsutskottet föreslagna utbildningen är viktig. Därmed är vi i princip överens om vikten av utbildning. Ulla Orrings sista kommentar var att vi då det gäller vissa statliga verksamheter skulle använda medel till annat än utbildning. För min del tycker jag att det är viktigt att vi satsar på en så väl utbyggd utbildning som möjligt.

Jag vill till sist vända mig till Ewy Möller. I reservation 16 menar moderaterna att pris och kvalitet är det enda som konsumentverket skall arbeta med. Jag vill betona att det också är viktigt att verket producerar läromedel, som vi har föreslagit. Vi behöver öppet, väl informerande material, och däri ingår även läromedel.

Anf. 41 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Fru talman! Föreningsfriheten ifrågasattes från min sida, Bengt Kronblad, i samband med Hultsfredsgruppen. Jag fann anledning att påpeka att det verkligen inte finns något som helst skäl att tro att jag inte skulle stödja föreningsfriheten. Jag tycker att fler skulle göra det i denna kammare, inkl. Bengt Kronblad. Det kan man framför allt göra genom att avskaffa kollektivanslutningen.

Det antydde också av Bengt Kronblad att jag skulle ha något slags kritisk eller ifrågasättande inställning till fackliga organisationer. Jag kan bara meddela Bengt Kronblad för kännedom att jag själv har arbetat i facket i 15 år. Jag tycker att det var en mycket stor uppgift. Men facken skall ha sin roll och inte kopplas ihop med den politiska makten – det är då vi hamnar fel och får ett korporativistiskt samhälle.

Slutligen: Jag inser självfallet att en allmän konsumentrörelse inte kan

kommenderas fram. Men man kan visa en positiv inställning, och då inte bara i ord, Bengt Kronblad, utan också i handling. Det gäller att ge litet resurser, så att man får ett bra klimat för dessa tusen blommor som jag tidigare talade om. En av dessa blommor, och en av de allra vackraste, är faktiskt den allmänna konsumentrörelsen.

Anf. 42 EWY MÖLLER (m) replik:

Fru talman! Beträffande stödet till frivilligorganisationer vill jag framhålla att det ändå står i propositionen. Bengt Kronblad, att dessa organisationer kan få del av de medel som avsatts till konsumentverket för att delas ut till olika organisationer.

I sitt första anförande kom Bengt Kronblad in på frågan om platsombud. Ja, vi har reserverat oss på den punkten. Det är alldeles riktigt att vi inte vill ställa oss bakom den rekommendation som görs. Utskottet hävdar att fackliga konsumentombud på arbetsplatserna är ett bra sätt för de fackliga organisationerna att utveckla sin konsumentpolitiska verksamhet. Det har aldrig presenterats någon utredning som visar behovet av sådana ombud eller under vilka förutsättningar de skulle verka och vilka resultat som skulle kunna uppnås i framtiden. Det är därför som vi inte vill vara med om det.

Bengt Kronblad hänvisar också i denna fråga till de svaga grupperna på arbetsplatserna. Vi har skilda uppfattningar när det gäller människors förmåga att klara sig själva. Vi moderater har inte riktigt samma starka tro på samhället och menar inte att människor måste styras, utan vi tror faktiskt på människors egen förmåga. Vi menar att ett av konsumentpolitikens syften skall vara att den inriktas på insatser på de områden i samhället där den verkligen behövs för att skydda dem som kommer att inta en svagare ställning. Men sådana insatser bör ju främst ske inom ramen för marknadsföringslagen och avtalsvillkorlagen samt genom branschvisa överenskommelser med näringslivet etc. Att, som Bengt Kronblad gör, alltid hänvisa till de svaga människorna i samhället och på arbetsplatserna kan jag inte ställa mig bakom.

Anf. 43 KERSTI JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Om jag uppfattade Bengt Kronblad rätt, sade han att det finns ett samband mellan de kommuner som har dåligt utbyggd konsumentverksamhet och de län som har starka hushållningssällskap. Jag vet inte vad Bengt Kronblad menar med detta.

I mitt hemlän är det bara en av de elva kommunerna som inte har någon konsumentverksamhet. Men flera av kommunerna har dålig ekonomi. Det anslag vi begär handlar inte om mer än 500 000 kr. Det lär inte räcka till att bygga ut konsumentverksamheten i så hemskt många kommuner. Vi menar att riksdagsmajoriteten genom att dra in länsstyrelsernas hemkonsulenter medverkade till att försämra allmänhetens möjligheter till information.

Om vi går med på centerns begäran om ett anslag på 500 000 kr. till Hushållningssällskapets hemkonsulenter – vilka jag hävdar vara en resurs ute i länet – har vi en möjlighet att något rätta till detta.

Anf. 44 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Bengt Kronblad säger att vi i princip är överens. Är vi överens om att gymnasieskolan i dag bara har en enda linje som ger kunskaper i just kost- och konsumentfrågor? Är vi överens om att denna utbildning kanske behöver ses över och eventuellt förlängas? Är vi överens om att det svenska samhället har råd med en gymnasielinje för detta viktiga område?

Är vi också överens om att ÖGY har lämnat ett olyckligt, ja t. o. m. mycket dåligt, förslag just med avseende på effekten för de elever som vill gå denna konsumtionslinje? De väntar ett svar från riksdagen.

Jag vill fråga Bengt Kronblad: Är vi då överens om att rösta på folkpartiets motion i detta ärende, dvs. den reservation 14 som finns i betänkandet? Den innehåller det svar som dagens skolelever vill ha när de går ut ur gymnasieskolan.

Anf. 45 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Fru talman! Jag vill säga till Ulla Orring att vi är överens så långt som att Ulla Orring håller med mig om att det är viktigt att vi har en god utbildning och att vi skall avvakta ÖGY:s förslag i detta sammanhang.

Vad gäller Kersti Johansson blev jag något konfunderad av den sifferredovisning hon gav. I mitt anförande och även i propositionen talas det om ett fåtal kommuner som inte har konsumentorganisationer. Här redovisar Kersti Johansson att endast en av elva kommuner i Jönköpings län har sådan organisation. Det innebär att tio kommuner inte har det. För hela landet redovisas att tio trettondelar har denna typ av organisation. Jag tycker därför att Kersti Johansson bör fara hem till sitt län och arbeta vidare med dessa frågor.

Sedan vill jag säga till Ewy Möller, att det inte står i propositionen att man skall få medel. Det står däremot att det finns vissa möjligheter om man kan redovisa projekt, men såsom jag har sagt tidigare utgår det inte några anslag till dessa verksamheter. – Därmed har vi väl också klarat av den diskussionen.

Vad sedan gäller arbetsplatsombud är det just ute på arbetsplatserna som man når de grupper man vill nå för att informera om konsumentverksamhet. Det kanske är Ewy Möllers avsaknad av erfarenhet – till skillnad från oss som har lång facklig aktivitet bakom oss – som gör att Ewy Möller inte har riktigt klart för sig betydelsen av att arbeta med människorna ute på arbetsplatserna i det svenska samhället. Det är nämligen där vi når människorna, där vi har möjlighet att utbilda dem, där vi kan bygga vidare för att nå målet att ge alla en god kunskap. Arbetsplatsen är mycket bra när det gäller att nå ut med sådan verksamhet. – Kanske det är begränsningen när det gäller erfarenhet från kontakter ute på arbetsplatser. Ewy Möller, som gör att vi inte har samma uppfattning på denna punkt.

Detsamma kan vara fallet med Bengt Harding Olson. Föreningsfrihet är en självklarhet, och jag är tacksam för att Bengt Harding Olson slåss för den såsom arbetarrörelsen har gjort under många år. Men har man som jag jobbat fackligt, blir man något förvånad när Bengt Harding Olson uttrycker sig som han gjorde. Jag kan inte förstå hur man kan skilja mellan en facklig fråga och en konsumentpolitisk fråga. Vi kan inte i den fackliga rörelsen

enbart se på bruttolönen utan måste också se till nettolönen, dvs. vad man får över att köpa varor för och också vad man betalar för en vara. Det är ju vad det handlar om, och också vilken kvalitet varorna har. Det är därför vi menar att det är viktigt att en facklig organisation och dess medlemmar är med och arbetar i konsumentfrågor. Det har inte alls med kollektivanslutning att göra – inte annat än att man också beträffande sådana frågor givetvis beslutar som enskild medlem.

Förste vice talmannen anmälde att Bengt Harding Olson, Ewy Möller och Kersti Johansson anhöllit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 46 GRETHE LUNDBLAD (s):

Fru talman! Konsumentpolitiken berör alla medborgare nära i deras dagliga hushållning – från barnatid till pensionsålder. Den har infallsvinklar vad gäller näringspolitik, ekonomisk politik, bostadspolitik, familjepolitik och mycket mer.

Det är en viktig uppgift för alla politiker att hålla sig à jour med dessa frågor och att se till att medborgarnas trygghet och rättigheter som konsumenter säkras genom lagstiftning, genom myndighetsinsatser och genom samarbete med näringslivet. Därför är det en betydelsefull händelse när nya riktlinjer för konsumentpolitiken läggs fram, såsom sker i dag.

Det finns mycket nytt i riktlinjerna som är bra, t. ex. ökad prioritering av lokal konsumentverksamhet, ett hushållsekonomiskt perspektiv på konsumentpolitiken och att det skall ges ett stöd åt särskilt utsatta grupper.

Däremot förstår jag inte varför man inte har kunnat fastslå dessa prioriteringsområden i konsumentpolitikens grundlag, dvs. marknadsföringslagen. I stora lagstiftningskomplex har man ofta s. k. portalparagrafer med den övergripande målsättningen. Det tycker jag saknas i den här debatterade förnyelsen av konsumentpolitiken. Därför har vi i motion 409 föreslagit att det bör skapas en lagfäst hänsynsregel med innehåll i stil med detta: att näringsidkare i sin produktutformning och marknadsföring skall medverka till att berättigade konsumentaspekter tillgodoses samt att speciellt utsatta konsumentgruppers behov uppmärksammas.

Med en sådan grundläggande målsättning, som utskottet egentligen biträder i sin ingående diskussion om företagens ansvar, borde konsumenter, lokala konsumentföreträdare, nämndledamöter eller konsumentrådgivare kunna känna mer vägledning och större trygghet i sitt arbete. På samma sätt kunde de många seriösa företagen se lagen som ett rättesnöre och en utmaning. De icke seriösa företagen borde känna att de var på fel väg och kunna återföras av sina branschkolleger.

Företagen förutsätts ta täta kontakter med konsumenterna för att bearbeta kritiska synpunkter. Man frågar sig hur detta skall ske inom handeln, som är mer datoriserad än någonsin och har liten personal?

I betänkandet anges att de frivilliga organisationerna skall vara goda kanaler för konsumentinflytandet. Jag kan berätta att det socialdemokratiska kvinnoförbundet, som också hade denna uppfattning, efter ett landsomfattande konsumentrådslag ville få bättre gehör för konsumentsynpunkter

och konsumentinflytande i företagens produktplanering och marknadsföring. Vi skrev därför till ett antal riksomfattande branschorganisationer på textilområdet, livsmedelsområdet, det kemiska området m. fl. och föreslog att de skulle införa konsumentråd med lokala och centrala konsumentrepresentanter som ledamöter tillsammans med företagens berörda personal. Det var för ett år sedan. Vi har ännu inte fått något svar, och inga konsumentråd har bildats. Därför måste vi socialdemokratiska kvinnor fråga: Har verkligen företagen så stort intresse för egenåtgärder? Vill företagen ha täta kontakter med kunniga och talföra konsumenter?

Vi motionärer vill uppmana vår konsumentminister att framöver bevaka att våra förhoppningar om egenåtgärder kommer att infrias. Vi litar på att han inte plågas av prestige och att han är villig att ta nya initiativ, om den framtida konsumentpolitiken inte skulle utvecklas så som regeringen och utskottet har förutsatt. Jag tror att vi är många i denna riksdag som kommer att följa den utvecklingen.

Fru talman! En viktig målsättning i det föreliggande regeringsförslaget är att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Med hänsyn till det hushållsekonomiska synsätt som man anlägger, med hänsyn till den vikt som varornas pris och företagens prissättning har för många konsumentgrupper samt med hänsyn till den stora betydelse som kampen mot oerättigade prisökningar och mot inflation har för hela Sveriges ekonomi, förvånar det oss motionärer att statsrådet och utskottet inte har gripit tillfället att strama åt vad gäller företagens prissättning och prismärkning.

Därmed hade man ju kunnat öka varje konsuments möjlighet att kontrollera och påverka prissättningen. Nu tycker vi att man förlorar möjligheten att ge en aktiv hjälp i den priskontrollkampanj som Landsorganisationen nyligen har startat.

Sverige börjar faktiskt bli ett efterblivet land när det gäller kraven på rejäl prisinformation. Många länder har klara krav på sådan information, inte bara på eller vid varan utan också vid skyltning och i reklam. Vi har i vår motion nämnt två länders lagstiftning som har fungerat några år till belåtenhet.

I Sverige måste man fråga sig: Varför skall jag vara tvungen att ta rulltrappan fyra våningar upp i ett varuhus för att få veta priset på den jacka jag har sett i skyltfönstret, när jag i Köpenhamn kan se priset direkt i fönstret? Varför skall man behöva avslöja sin fattigdom när man vill veta vad en vara kostar och ibland får ett litet förvånat eller nonchalant svar om man frågar i affären? Varför skall man behöva åka runt och fråga på en vara som man har sett i reklamen? Speciellt dyra varor prissätts ju mycket sällan i reklamen.

Vi vet att över 10 % av familjerna med två barn har bara 500 kr. per månad över när levnadskostnaderna enligt socialbidragsnormerna plus bostad och barnomsorg har betalats. Så det är faktiskt många i detta land som måste väga priset noga mot betalningsförmågan, och det finns många ungdomar med svag ekonomi, för att säga det milt.

Tyvärr har utskottet inte särskilt gått in på kravet på prisinformation vid reklam och skyltning. Det är faktiskt en fråga som har återkommit flera år i riksdagen och där utskottet tidigare år har uttalat en positiv inställning till

kravet, som tyvärr haft så svårt att få genomslag i verkligheten. Man frågar sig: Varför är utskottet så tyst i år? Vad vill man skall hända i framtiden med kravet på märkning i reklam och vid skyltning? Skall vi snart fira tioårsjubileum med positiva skrivningar om obligatorisk prisinformation, utan att någon förbättring har skett för konsumenterna på detta område?

Statsrådet sade i sitt tal här i dag att det finns viktiga punkter om konsumentpolitiska åtgärder när det gäller att komma åt marknadsekonomins brister. Det var för det första att hjälpa konsumenten att hitta rätt på marknaden, för det andra att ge konsumenterna möjligheter att välja bättre, därför att deras val i dag kanske var skenbart, och för det tredje att åtgärder som främjar priskonkurransen är mycket väsentliga.

Jag skulle vilja fråga statsrådet: Dessa tre saker, som alltså är så väsentliga, kan man inte använda dem direkt som argument för att införa obligatorisk prisinformation? Varför är det så svårt att följa mönstret från flera EG-länder? Jag förstår inte varför man i Sverige måste dölja priset så väl.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till motion 409 vid punkt 18.

Annars tycker jag att det är glädjande att en överenskommelse nu är på väg om att behålla prismärkningen på varorna där det finns datakassor, men saken är ju inte helt i hamn. Jag hörde nyligen på en sammankomst ICA:s marknadschef plädera för alla fröjder som en prisinformation i kassorna skulle medföra. Så jag håller tummarna för att överenskommelsen verkligen blir av.

Fru talman! Jag föredrar att se denna proposition som ett nytt steg i konsumentpolitiken och hoppas att det blir ett steg framåt, men det avhänger av vad regeringen och kommunerna kan göra för att ta steget fullt ut.

Anf. 47 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Grethe Lundblad har naturligtvis alldeles rätt i att prisinformation är en ytterligt betydelsefull del av hela konsumentpolitiken. Jag har understrukt det vid flera tillfällen, bl. a. i den aktuella propositionen. Utskottet har heller ingen annan mening.

När man gör internationella jämförelser måste man också se till vilka möjligheter konsumentverket har att för egen del företa undersökningar rörande priserna och att via lagstiftningen medverka till en god prisinformation. En god prisinformation består inte alltid i att bara sätta upp en skylt om vad en vara kostar. En information om en vara är naturligtvis någonting mycket mer än så.

Jag tycker emellertid att vi kan konstatera att vi i lagstiftningen har de instrument som behövs för att genom konsumentverket ge en tillfredsställande prisinformation. Jag tycker också att frågan om anslag i skyltfönstren om hur mycket en vara kostar kan överlämnas till de tillämplande myndigheterna, som efter diskussioner med producenter och säljare kan utforma erforderliga regler.

Anf. 48 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Fru talman! Jag är glad att höra att statsrådet är positivt till prisinformation.

Vi har år efter år motionerat om detta i riksdagen och, som jag sade, fått positiva skrivningar i utskottet. Varje år har man sagt att konsumentverket håller på att förhandla med handeln om denna fråga. Men ännu har vi inte fått någon obligatorisk prisinformation vid skyltning och vid reklam. Det är också mycket dåligt ställt med prisinformation vid skyltning.

Jag skulle vilja rekommendera statsrådet att gå runt på Stockholms gator och därefter besöka Köpenhamn för att göra en jämförelse. Det är en ganska klar skillnad. Jag som bor nära Danmark kan se vilken enorm skillnad det är bara mellan Helsingborg och Helsingör när det gäller den information man ger konsumenterna om priserna.

I ett läge där vi alla vill se till att det inte blir oberättigade prisökningar och när alla kämpar för att hålla inflationen nere, är konsumenterna viktiga, eftersom de själva med en ordentlig prisinformation kan kontrollera hur priserna ändras. Det är mycket svårare om man måste gå in i affären för att få veta hur priserna har ändrats.

Anf. 49 Statsrådet BENGT K. Å JOHANSSON:

Fru talman! Jag kan lova Grethe Lundblad att jag skall besöka Köpenhamn. Då skall jag titta på den här saken också.

Anf. 50 INGRID HEMMINGSSON (m):

Fru talman! Vad är det egentligen som vi politiker skall göra för att konsumenternas ställning på marknaden skall förbättras och för att konsumenterna på bästa sätt kunna utnyttja sina resurser utifrån sina *egna prioriteringar*. Lägg märke till att jag betonade orden "egna prioriteringar". Konsumentpolitiken skall ju syfta till att stärka konsumenterna och inte till att stärka myndigheter och stora centrala organisationer, för att dessa i sin tur skall föra konsumenternas talan.

Det är inte heller mängden beslut som påverkar konsumenternas ställning, utan det är beslutens innehåll. I betänkandet står det att en effektiv marknadsekonomi är av stor betydelse. Det har vi varit eniga om i dag under den här debatten.

Det var intressant att lyssna till det ansvariga statsrådet, Bengt K. Å. Johansson. Han uppehöll sig mycket vid marknadsekonomin och marknadsekonomins effekter. Han sade bl. a. att skiljelinjen mellan socialdemokratisk och borgerlig konsumentpolitik är att socialdemokraterna är mycket bättre på att korrigera marknaden. Moderaterna har inte särskilt stora insikter i marknadsekonomins brister, sade statsrådet. Statsrådet uttryckte sig litet värslöst då. Det fanns nämligen inte någon grund att tala om för det påståendet. Sedan fortsätter statsrådet att tala om alla grupper som har det besvärligt och att det är till dem konsumentpolitiska åtgärder riktas. Det är helt riktigt. Detta vill även vi göra, och jag återkommer senare till detta.

Statsrådet talade vidare om de familjer där pengarna var slut innan månaden var slut, och han lät påskina att det var marknadsekonomin som skulle göras ansvarig för detta. Men, Bengt K. Å. Johansson, vi har ju ett

skattesystem som gör att det inte går att leva på sin lön. Det är detta som är problemet. Vi har ett skattesystem som inte tar hänsyn till hur många som skall leva på inkomsten – och allra minst tar det hänsyn till om det råkar vara en inkomst.

I en marknad i fullständig harmoni skall producenterna tillverka bra varor som konsumenterna efterfrågar, och de skall utbjudas till lägsta möjliga pris. Konsumenterna skall ha fullständiga kunskaper om utbudet, om varors och tjänsters egenskaper, och utifrån detta skall konsumenterna kunna göra rationella val efter egna bedömningar. Denna idealsituation existerar inte. Därför måste konsumentpolitiska åtgärder sättas in, men de insatserna bör vara väl avvägda, och konsumentpolitiken bör få en praktisk avgränsning så att tillgängliga resurser kommer konsumenterna till del och inte förbrukas i allehanda utredningar och samråd på central nivå. Konsumentutredningen svävade ju ut ganska mycket i periferin, men utskottsbetänkandet har en snävare omfattning. Det finns emellertid fortfarande invändningar. En del konsumentpolitiska åtgärder vill jag dock beröra.

Den lagstiftning som vi har är naturligtvis viktig och bra, men vi har i dag också diskuterat att konkurrensen är nödvändig och grundläggande och till konsumenternas bästa. Jag vill dock påpeka att en viktig konsumentpolitisk åtgärd är att ge konsumenterna kunskaper. Att konsumenter är medvetna och kritiskt kan granska marknaden stärker först och främst deras egen situation, men det stimulerar också företagen att anstränga sig, vilket i sin tur medverkar till skärpt konkurrens.

Konsumenternas kunskaper kan stimuleras på många olika sätt. Det har tidigare här påpekats att den lokala rådgivningen är viktig. Vi skall satsa på lokal rådgivning. Den finns ju där de människor som efterfrågar den finns. Även budgetrådgivning har berörts här tidigare. Också detta är något som vi har stött i den moderata motionen. Det bör finnas ett bättre samarbete med socialtjänsten, för att redan på ett tidigt stadium kunna förmedla kunskaper. Också olika föreningar och andra organisationer har nämnts här i debatten. Det är nödvändigt att vi stimulerar lokala föreningar att göra olika utbildningsinsatser, för där kan mycket göras och det görs också. Det gäller Riksförbundet Hem och skola och husmorsföreningar och andra organisationer. Dessa föreningar för ut kunskaper som bidrar till att vi får medvetna konsumenter. Detta är viktigt!

När konsumentrådgivartjänsterna inrättades fanns inga särskilda krav på utbildning. De hade alltså väldigt olika utbildningar som bakgrund. Sedan berodde det litet på dem själva hur de lyckades skaffa sig kunskaper. Många av dem har lyckats mycket bra, medan andra kanske har lyckats litet mindre bra. Därför är det viktigt att konsumentrådgivarna får utbildning, så att de i sin tur kan föra vidare dessa kunskaper till lokala föreningar och enskilda människor. Av denna anledning kan vi minska anslagen till konsumentverket i stället för att öka verkets omfång. Båda förslagen har varit uppe till diskussion här i dag.

Vad är det egentligen konsumentverket skall syssla med? Vi måste prioritera. Verket skall naturligtvis ägna sig åt produktsäkerhet och åt att jämföra priser, varor, tjänster och kvaliteter. Konsumentverket skall i så stor utsträckning som möjligt köpa sina tjänster. Det behöver ju inte betyda att

man skall avstå från tjänsterna, som det har påståtts. Vidare är det självklart att konsumentverket skall se över de lagar och branschöverenskommelser som finns och se till att de efterföljs. Inte minst bör man få till stånd ett ökat samarbete med företagen. Det är ju till gagn för konsumenterna.

Både i utskottets betänkande och i utredningen efterlyses många utredningar och undersökningar som konsumentverket skulle göra. Men de utredningar och undersökningar som handlar om hushållens attityder i olika sammanhang kan man beställa på annat håll i samhället. Vi har också framhållit att högskolorna är väldigt bra på forskning och att det redan pågår konsumentforskning där. Det krävs ett samarbete, och naturligtvis är det konsumentverket som skall initiera detta. Likadant är det med läromedlen.

I vissa hänseenden är faktiskt det här betänkandet ett under av klarhet, till skillnad från den konsumentpolitiska utredningen. Man har rensat bort mycket som var svårförståeligt. Det kapitel i betänkandet som behandlar brukaraspekten utgör dock ett av undantagen. Något mera dunkelt får man nämligen leta efter. Majoriteten har anslagit extra pengar till detta ändamål. Jag försökte se efter i remissvaren vad man egentligen menade med att det skulle göras så många undersökningar om brukaraspekten. Jag hittade ett remissvar från konsumentverket i anslutning till utredningen. Där står att verket anser "att det är viktigt med nytänkande och nya metoder för att identifiera och beakta vad som är viktigt för konsumenterna".

Man kan ju fråga sig: Behövs det verkligen ett statligt verk som talar om för oss vad vi som konsumenter önskar oss? Vilken metodik tänker man då använda för att utröna detta? Jag har förståelse för och tycker att det är riktigt att man för vissa grupper med speciella behov – t. ex. grupper med fysiska handikapp – kan behöva titta närmare på brukaraspekten. Man får dock nästan en känsla av att konsumenter är en grupp för sig, som måste tas om hand och inte kan fatta egna beslut.

Vad vill då vi moderater i stället? Jo, vi vill stärka konsumenten, så att han eller hon själv kan fatta sina beslut i stället för att överlämna dem till andra, myndigheter, råd eller sammanslutningar på central nivå. Det är den stora skillnaden mellan moderat och s-märkt konsumentpolitik.

Vi vill i största möjliga mån se till att konsumenterna blir medvetna och kunniga, därför att detta i sin tur bidrar till konkurrensen mellan företagen. Företagen blir ju då tvungna att tillverka det som vi vill ha, och de satsar mycket på produktutveckling.

Ibland tycker jag mig förstå av debatten – senast när Inga-Britt Johansson talade – att somliga tar för givet att det finns en inbyggd motsättning mellan företag och konsumenter. I en eller annan form har detta framkommit från flera av de socialdemokratiska talarna.

Jag skulle också vilja säga några ord om konsumentutbildningen, eftersom den har nämnts en hel del. Utskottet säger i sitt betänkande att undervisningen i kost- och konsumentkunskap på gymnasieskolan ökar enligt det förslag som finns i den utredning som ÖGY nyligen har avlämnat. Jag delar inte utskottets uppfattning, efter att ha läst denna utredning. Det visar sig nämligen att alla möjligheter försvinner för en person som vill gå en kost- och matlagningskurs. De specialkurser på en och två terminer som i dag finns kommer inte att finnas kvar, därför att alla elever skall in på gymnasieskolans

linje, där man har ett tredje år som påbyggnad i just kost- och konsumentinformation. På det stora hela taget kommer den här utbildningen alltså att minska. ÖGY:s förslag är dock ute på remiss, och vi skall komma ihåg att det är ett tjänstemannaförslag. Det borde alltså finnas möjligheter att göra förändringar i det.

Utskottet behandlar vidare med utgångspunkt i några motioner frågan om statsbidrag till hemkonsulentverksamheten. Jag tyckte att Bengt Kronblad i en av sina repliker antydde att det skulle ligga politiska värderingar bakom valet av alternativ, dvs. att borgerliga kommuner skulle satsa på hemkonsulenter medan socialdemokratiska kommuner mera skulle satsa på kommunala rådgivare. Jag tror inte att det är så.

Bengt Kronblad sade också att hemkonsulenterna var ett bra komplement. Jag skulle vilja säga att hemkonsulenterna inte bara är ett komplement, utan de fyller helt enkelt en lucka i konsumentupplysningen. De hemkonsulenter som är anställda vid hushållningssällskapen sysslar i mycket stor utsträckning med frågor om kost och matkvalitet, och om det är någonting som man diskuterar i dag är det just frågorna om matkvalitet. Det finns faktiskt en hel del människor som sysslar med forskning inom detta område, men mycket få ägnar sig åt att föra fram fakta. Det är många som i stället i tidningsartiklar och på annat sätt spekulerar i människors rädsla. Jag tycker därför att det vore på sin plats att det lämnades mera information på detta område.

Också tillagningen av maten hör samman med frågan om matkvaliteten. Hur många är det inte som har förstört en mycket bra kvalitet på maten genom felaktiga matlagningsmetoder!

Sambandet mellan kost och hälsa har jag verkligen uppmärksammat. Olika grupper av forskare sysslar med den frågan. De av hushållningssällskapen anställda hemkonsulenterna är välutbildade och de är specialiserade just på detta område. Det är däremot inte konsumentrådgivarna, och de lär inte heller ha så mycket tid över till att ägna sig åt just dessa frågor. Därför tycker jag att man på sikt kunde diskutera om det inte borde utgå statsbidrag till denna verksamhet. Jag tycker att det är helt felaktigt, som utskottet gör i sitt betänkande, att jämföra detta med frivilliga organisationers arbete.

Jag vill avsluta med att säga att en moderat konsumentpolitik syftar till att stärka den enskilda människans-konsumentens situation. Därför behövs det satsningar som höjer kunskapsnivån och medvetandet hos konsumenterna, så att dessa skall kunna göra sina egna prioriteringar. Det behövs också en ständig dialog med och förbättrad information från företagen. Också centrala ämbetsverk, som t. ex. konsumentverket, bör arbeta i denna riktning.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 51 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Herr talman! Efter att nu från Ingrid Hemmingsson ha fått en ny föredragning med samma argument som tidigare har framförts av Ingrid Hemmingssons partikamrater hänvisar jag bara till vad Inga-Britt Johansson, Bengt K. Å. Johansson och jag själv har sagt.

Herr talman! Det var ganska trist att höra Ingrid Hemmingssons, som jag uppfattade det, lätt cyniska framställning om konsumentpolitiken. I Ingrid Hemmingssons värld är konsumenterna välinformerade och starka medan producenter och säljare alltid är välvilliga och förstående. Jag var tidigare litet osäker om hur man skulle uppfatta reservation 2, där moderaterna talar om marknadsekonomi och konkurrenspolitik – den är i viss mån dubbeltydig – men efter att ha hört Ingrid Hemmingsson är jag inte längre osäker på den punkten.

Anf. 53 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att statsrådet gör det litet för enkelt för sig när han säger att jag har en cynisk inställning till konsumentpolitik, att den egentligen inte skulle inrymmas i min föreställningsvärld. Den senare anmärkningen har vi fått höra tidigare i dag, och jag tror att det är något som man ofta tar till när andra argument saknas. Jag kan verkligen inte påstå att det är uttryck för en cynisk inställning, när jag säger att det som vi måste göra när det gäller konsumentpolitiska åtgärder är att stärka konsumentens ställning. Konsumenter är både vi som sitter här och alla andra människor i vårt land.

Det är faktiskt viktigt att vi stärker konsumentens ställning, och jag har nämnt olika sätt att göra det på. Det kan bl. a. ske genom att man gör konsumenterna medvetna, skaffar fler kunskaper och får till stånd en bättre information från företagen. Jag har också sagt att detta kan åstadkommas på många vis, bl. a. genom mängder med olika organisationer och genom större satsning på lokal rådgivning. Detta kallar jag inte att vara cynisk.

Jag vore däremot cynisk om jag sade att vi i stället skall satsa mer på konsumentverket, olika råd och de stora organisationerna – den glidningen finns i betänkandet – därför att de fattar mycket bättre beslut än de enskilda konsumenterna.

Anf. 54 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Om man värnar om den enskilde konsumenten, tycker jag inte att man kan karakterisera den inriktning av konsumentpolitiken som här föreslås på det sätt som Ingrid Hemmingsson gör. Vi använder de centrala resurserna, inte alls för samråd centralt, som Ingrid Hemmingsson påstår, utan för att ge stöd och hjälp, dels åt den enskilde konsumenten, dels för lokal verksamhet riktad just till den enskilde konsumenten.

Jag tycker att det är en vrågbild av konsumentpolitikens riktlinjer som Ingrid Hemmingsson presenterar, och jag beklagar det.

Anf. 55 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Statsrådet tycker att jag presenterar en vrågbild. Det kanske beror på att man i en sådan här lång debatt, när så mycket har sagts, inte för fram det som man är överens om. Stora delar av utskottets betänkande är vi ju ense om, och det finns många punkter där vi inte har avgett några reservationer. Det gäller t.ex. det förslag som statsrådet nämnde, nämligen satsningen på lokal information.

I en sådan här debatt får man titta på konsumentpolitiken också på lang

sikt. Därför har jag aktualiserat de punkter som jag tycker att man i debatten inte har tagit fasta på. Det är anledningen till att det har blivit denna inriktning av mitt anförande.

Det är enligt min mening mycket viktigt att markera att vi skall satsa på den enskilde konsumenten för att stärka hans ställning.

Anf. 56 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Ingrid Hemmingsson och jag har säkert olika uppfattningar om hur det skall ske. Jag tror att den enskilde konsumenten får stöd just genom att han ibland kan vända sig till ett organ, en myndighet, som kan ge den information och den hjälp som konsumenten stundtals behöver. Det är därför som jag tycker att det är så viktigt att vi nu kan bygga ut den kommunala konsumentverksamheten och att konsumentverket får resurser till sin verksamhet, som just syftar till att ge detta stöd.

Andre vice talmannen anmälde att Ingrid Hemmingsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 57 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av min motion nr 408, som handlar om den del av konsumentpolitiken som berör utbildning och fortbildning på olika sätt.

Om vi går tillbaka till den tid då man idkade byteshandel i Sverige, finner vi att det på många sätt var lättare att vara konsument. Kunskaperna gick i arv mellan generationerna, och man visste vilka resurser som hushållet hade. Och påverkan utifrån var av naturliga skäl begränsad. Likheten med dagens samhälle är väl främst att flertalet människor då hade, liksom de nu har, begränsade resurser. Detta faktum kräver medvetna konsumenter.

Dagens samhälle är kommersialiserat, och utbudet av varor och tjänster är stort. Samtidigt förvärvsarbetar de flesta vuxna och har ont om tid. Allt mindre arbete sker gemensamt i hemmet, och en stor del av det som förr producerades i hemmet köps i dag färdigt, vilket gör att många barn och ungdomar är hänvisade till skolan för att få tillräckligt med kunskap för att kunna välja rätt i det stora utbudet.

Hur ser då undervisningen i konsumentkunskap ut i dagens skola?

Konsumentkunskap ingår som huvudmoment i endast ett ämne, nämligen hemkunskap. Hemkunskapsundervisning bedrivs i dag med en veckotimme på mellanstadiet och fyra veckotimmar på högstadiet. Hemkunskap ingår dessutom som ett moment i orienteringsämnena på lågstadiet. Problemet är bara att klassläraren har rätt att undervisa i hemkunskap på låg- och mellanstadiet utan att – i de flesta fall – vara behörig i ämnet. Variationerna i landet är för övrigt stora både när det gäller kvaliteten på undervisningen och med avseende på hur mycket tid som avsätts för konsumentfrågorna.

Även om propositionen betonar UHÄ:s ansvar för konsumentkunskapens plats i lärarutbildningen, tar det lång tid innan alla lärare kommer att ha en bra grundutbildning i ämnet. Därför är det viktigt att fortbildningen av lärarna prioriteras av både SÖ och de lokala skolstyrelserna.

Det är naturligtvis bra, som utbildningsutskottet anför i sitt yttrande, att

prioriteringen sker lokalt. Det är ju där kunskapen om kommunerna finns. Men samtidigt ingår det så många viktiga delar i fortbildningen att centrala direktiv kan vara nödvändiga.

Konsumentekonomi är ett ämne som kan ingå som ett moment i många andra ämnen. En lärare på mellanstadiet arbetade i ämnet konsumentkunskap med att låta eleverna bilda en egen familj, göra upp budget, planera för inköp av möbler, m. m. Efter ett läsår upptäckte denna lärare att hon klarat av 31 övningsområden i ämnet svenska, 3 i engelska, 10 i bild, 17 i matematik, 7 i idrott, 20 i hemkunskap, 6 i slöjd och 2 i musik.

Detta är ett bra exempel på hur en för eleverna praktisk och verklighetsnära undervisning kan fungera. Redan Rousseau insåg det praktiska arbetets betydelse: "Vad du teoretiskt läser in under en dag, lär du dig om du arbetar praktiskt en timma."

Det är naturligt att eleverna förstår matematik bättre när de t. ex. står inför uppgiften att se vad lönen skall räcka till. De inser också att man måste kunna läsa för att t. ex. jämföra innehållsförteckningar.

Exemplet jag anförde är bra också när det gäller att visa hur undervisningen kan bedrivas på ett sätt som stämmer med läroplanen, som ju säger att en stor del av dagens undervisning skall bedrivas övergripande i t. ex. temaarbeten. Det visar också hur man kan få in ämnet i läroplanen utan stora förändringar som drabbar annan kunskapsinhämtning.

Men denna typ av undervisning kräver utbildade och fortbildade lärare, som ser fördelarna med helheten i undervisningen och som, vilket inte är minst viktigt, har tillräckliga kunskaper i ämnet.

En satsning på en bra konsumentutbildning på ett tidigt stadium i livet är en bra investering för samhället och individen. Samhället kan på sikt spara pengar genom att kunniga konsumenter inte behöver belasta sjuk- och socialvärden eller konsumentrådgivningen i samma utsträckning. Skolans konsumentutbildning är med andra ord ett bra sätt att tidigt nå också s. k. svaga grupper.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottet, men jag utgår från att de lokala skolstyrelserna prioriterar konsumentfrågorna i undervisningen och i fortbildningen i enlighet med propositionens intentioner, så att kunniga lärare låter konsumentfrågorna ingå i alla ämnen. Dessutom utgår jag från att utbildningsutskottet bevakar konsumentfrågornas roll i utbildningen vid framtida revideringar av läroplanen.

Anf. 58 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Den tekniska utvecklingen inom handeln sker i mycket snabb takt. Inom parthandelsledet började man redan på 1950-talet att ta datatekniken till hjälp för bl. a. lagerredovisning och beställningssystem.

Nu har en sammankoppling mellan stora delar av detalj- och parthandeln skett. Datoriseringen av utgångskassorna i dagligvaruhandeln innebär att stora delar av varusortimentet förses med en produktkod, den s. k. EAN-koden. Det är en streckkod som läses av i datakassan med hjälp av läspenna eller scanner. Datateknikens definitiva intåg i handeln kan medföra riskmoment då det gäller konsumenternas möjligheter att hävda sina rättigheter.

Att ersätta dagens prislappsmärkning med t. ex. hyllkantsetiketter skulle ur konsumentsynpunkt medföra många nackdelar. Det blir svårare att följa prisutvecklingen och besvärligare att kontrollera att det pris man fått betala i kassan stämmer med informationen. Konsumentgrupper som skulle drabbas särskilt negativt är naturligtvis de med lässvårigheter och rörelsehandikapp.

Det är emellertid inte bara synsvaga och rörelsehandikappade konsumenter som behöver och vill ha prislapparna kvar. Som framgår av utskottets betänkande visar en SCB-undersökning, som gjordes 1985 och som omfattade 18 butiker i vilka datakassor införts och i vilka prislappsmärkning ersatts av annan prisinformation, att något över hälften av konsumenterna var missnöjda med prisinformation, samt att nästan två tredjedelar av konsumenterna ville ha prislapparna tillbaka.

Enligt vår mening ger samtliga undersökningar som hittills genomförts i Sverige om prisinformation stöd åt vår uppfattning att klarprismärkningen bör bibehållas till dess att ett prisinformationssystem som stärker konsumenternas ställning har framtagits.

När vi behandlade prismärkningsfrågan förra året i riksdagen anförde utskottet bl. a. att "skulle det visa sig att det inte går att på frivillighetens väg få en tillfredsställande ordning till stånd, är det emellertid nödvändigt att regeringen tar upp frågan till behandling och därvid även prövar möjligheten till lagstiftning på området". Jag delar den uppfattningen.

I årets betänkande konstaterar utskottet att de undersökningar som gjorts 1985 talar för att prismärkningen på varorna bör bibehållas. Utskottet hälsar också med tillfredsställelse att det inom den närmaste tiden träffas en överenskommelse mellan konsumentverket och detaljhandeln om ett bibehållande av prislappsmärkningen. Vissa löften tycks ha givits i den riktningen.

Skulle en sådan snar överenskommelse komma till stånd är utskottets slutsats riktig, att de önskemål som framförts i min och Lars-Erik Lövdéns motion i huvudsak är tillgodosedda. Det bör emellertid i sammanhanget erinras om att de parter som diskuterat prismärkningsfrågan alltsedan 1979 inte har kunnat lösas uppgiften.

Jag utgår från att utskottets betänkanden 1984/85:39 och 1985/86:34, vilket vi nu behandlar, skall tolkas så, att om inte en snar överenskommelse träffas mellan berörda parter kommer utskottet att föreslå riksdagen att uttala sig för att regeringen tar upp frågan och prövar möjligheten till lagstiftning på detta område.

Eftersom utskottet ändå slår fast att man förväntar sig en snabb lösning, har jag, herr talman, inget särskilt yrkande, utan jag kommer vid voteringen att rösta för utskottets hemställan.

Anf. 59 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Det är min förhoppning att det beslut som riksdagen om en stund kommer att fatta om inriktningen av den framtida konsumentpolitiken skall medföra att vi får ett ökat engagemang och ett ökat medvetande om dessa frågor. Jag tycker att regeringens proposition och lagutskottets betänkande skapar bra förutsättningar för det.

Jag har med intresse lyssnat på debatten. Man kan säga att den har varit

lugn och samstämmig, även om vi på slutet fick känna en fläkt av den moderata konsumentpolitiken, vilken vi som har varit med och diskuterat konsumentfrågorna till en del känner till.

Debatten har inte belastats av att man i utskottet under någon månad – jag vänder mig till de moderata representanter som tidigare varit uppe och talat – har trängt djupare in i dessa frågor. Jag tycker nog att Ingrid Hemmingsson på många punkter har gjort det mycket enkelt för sig genom att bara komma med en del slagord. Hon nämnde någonting om att betänkandet var ett under av klarhet i jämförelse med utredningen. Jag ser gärna att Ingrid Hemmingsson närmare preciserar vad hon menar med det. En tredjedel av utredningsbetänkandet gäller en reservation som Industriförbundet har avlämnat, med instämmande av den moderata representanten. Är det kanske den tredjedelen som Ingrid Hemmingsson tänker på?

Ingrid Hemmingsson sade också att detta med brukaraspekter inte var någonting som man skulle syssla med. Vi tror på den enskilda människan och hennes möjligheter att orientera sig i tillvaron, sade hon.

I utredningen diskuterade vi ganska mycket även dessa frågor. Vi var tämligen överens om att alla i olika sammanhang är svaga konsumenter och att det kanske inte är så illa att det finns livbälten som fungerar, att det finns tvättmaskiner som inte tillåts på den svenska marknaden och att det finns braskaminer som faktiskt är mycket oekonomiska för det stora flertalet människor. Den enskilde konsumenten kan naturligtvis inte överblicka sådana här saker i alla sammanhang. Men tack vare den konsumentpolitik som förs i det här landet kan man ändå få råd och hjälp.

De uttalanden av Ingrid Hemmingsson som vi här fått lyssna till tycker jag ger uttryck för en hel del cynism – om vi nu skall tala om cynism.

I den här diskussionen har också sagts att det hade varit värdefullt om man i utredningen – dvs. i den konsumentpolitiska kommittén, där jag var ordförande – hade kunnat redovisa mera djupgående analyser av den hittills bedrivna konsumentpolitiken samt förutsättningarna för en mer framtidsinriktad analys. En del remissinstanser – det gäller några näringslivsorganisationer och något universitet – har framfört någonting liknande. Det hade alltså varit värdefullt om man hade preciserat sig något.

Vi i kommittén har haft en hel del kontakter med forskare, och vi har också haft särskilda symposier. Dessutom har vi gjort en ganska omfattande stencil. Men vi har ännu inte tryckt denna, och därför har den inte kommit vare sig utskottet eller regeringen till handa. Vi har nämligen analyserat möjligheterna för forskningen och konsumentpolitiken, och vi har då funnit – det är en av de stora bristerna i konsumentpolitiken under de senaste 10–15 åren – att det inte har utvecklats någon bra forskning på detta område. Här har vi alltså väldigt mycket att göra. Det gäller att utveckla metoder och instrument. När det gäller just dessa analyser, vilka jag tror att man efterfrågar, finns det förutsättningar att i en framtid få bättre möjligheter att tränga djupare in i vissa frågor.

Genom propositionen har den socialdemokratiska regeringen återigen satsat en del pengar på forskningen. På det sättet får konsumentverket ändå möjligheter att initiera en forskning som är relevant i just dessa sammanhang.

Det är nog litet av den obofärdiges förhinder att tala om att det borde göras mer analyser och undersökningar. Vad som nu behövs är handling, som jag har sagt i många sammanhang. Det ligger i sakens natur när det gäller sådana frågor som de konsumentpolitiska, därför att det är frågor som kräver ett brett engagemang för att få ett genomslag.

Vi är överens om att en utbyggnad av den kommunala konsumentpolitiken skall vara frivillig. Det är naturligtvis vår förhoppning att det nu, när riksdagen har fattat besluten i dag, skall hända en hel del ute i kommunerna, där det nu är otillfredsställande och ojämna förhållanden. I många kommuner – det har sagts många gånger tidigare i denna debatt – har det gjorts en alltför blygsam satsning på konsumentpolitiken, medan det finns åtminstone ett tjugotal goda exempel på att kommuner i landet har gjort verkligt bra insatser, vilka är mycket uppskattade av invånarna. Det har varit insatser där det inte har rört sig om så stora pengar, men det har funnits en politisk vilja att göra ordentliga insatser på detta område.

Alla har nu ett ansvar för att denna utveckling kommer i gång. Konsumentverket får ökade resurser för att stimulera det lokala engagemanget. Vi räknar med att Kommunförbundet engagerar sig och arbetar fram en ny rekommendation. Inte minst de politiska partierna har ett stort ansvar för att ta initiativ lokalt i syfte att förbättra konsumentpolitiken ute i kommunerna.

Herr talman! Jag har motionerat om en sak som jag oroar mig något över, därför att vi i dag inte har den tankemässiga beredskapen och kanske inte heller de instrument som skulle behövas för att lösa dessa frågor på ett tillfredsställande sätt. Det gäller de strukturförändringar som snabbt är på väg inom dagligvaruhandeln. Det kan komma att uppstå en hel del problem för stora grupper av människor, särskilt de äldre, barnfamiljer med begränsade tidsresurser, billösa m. fl.

Dessa strukturförändringar är mycket tveklaktiga ur konsumentsynpunkt. Det rör sig nämligen om att enbart flytta handel. I olika kommuner – som kanske redan har överetablering – etableras nu handel externt, i områden där människor inte bor, i form av stora livsmedelsbutiker, och stormarknader, och därmed dras handel från de butiker som finns i bostadsområdena.

Det är en avgörande skillnad mellan dessa förändringar och de strukturförändringar som tidigare skedde inom handeln, där det inte var tal om några allvarigare lägesförändringar på de lokala marknaderna – naturligtvis med undantag av de problem som skapats i glesbygden genom den kraftiga flyttningen från landsbygd till stad. Dessa förändringar tränger nu in också i tätorter och städer.

Det finns många samverkande faktorer, som det är viktigt att uppmärksamma. Det växer fram lågprisbutiker i gamla bilverkstäder och övergivna möbellokalor m. m., med ett mycket begränsat sortiment men som är bra ur svinnsynpunkt. Det växer fram stormarknader externt utanför stadsbebyggelsen som suger köpkraft ur ganska stora geografiska områden. Många av dem är inte helt lönsamma ur konsumentsynpunkt, eftersom det redan vid ett avstånd på 3–4 km är olönsamt för ett normalhushåll genom de ökade transportkostnaderna.

Det sker en ökande försäljning på bensinstationer, en försäljning som dock

ibland måste sägas rädda när servicen. Fyra och en halv miljoner människor åter varje dag ute, och under 1980-talet har livsmedelskonsumtionen via dagligvaruhandeln minskat. Detta är alltså en mängd samverkande faktorer som jag tycker det är viktigt att uppmärksamma.

Vad kan då göras? Jag har i den motion jag har skrivit pekat på kommunernas ansvar. De kan genom varuförsörjningsplaner, där konsumentintresset är utgångspunkten, på ett helt annat sätt planera varuförsörjningen ute i kommunerna. Vissa resurser ges nu också till konsumentverket, som därmed kan stödja kommunerna så att de får ett ökat kunskapsunderlag vid upprättandet av försörjningsplaner. Det är glädjande att lagutskottet vid behandlingen av min motion säger att det är "viktigt att också den kommunala konsumentverksamheten – konsumentvägledare eller konsumentnämnd – ges tillfälle att medverka i upprättande av planer eller åtminstone möjlighet att yttra sig över desamma eller på annat sätt påverka innehållet". Man skriver också: "Enligt vad utskottet erfarit har det inte sällan förekommit att varuförsörjningsplaner upprättats utan att konsumentorganen på något sätt haft inblick i arbetet." Det finns flera bra skrivningar som jag tycker är mycket viktiga och gärna vill kraftigt understryka.

Ändå känner jag en viss oro för att det kan ta litet tid innan ett konsumentinriktat tänkande slår igenom. Men jag vill hävda att det konsumentinriktade och mer socialt inriktade tänkandet fanns för tio år sedan, när den statliga distributionsutredningen var klar med sitt betänkande 1975. Det blev inte någon proposition bl. a. på grund av regeringsskifte. I utredningens betänkande fanns ändå ett socialt och konsumentpolitiskt tänkande i dessa frågor, och man föreslog bl. a. obligatoriska varuförsörjningsplaner. Man såg också hur viktigt det var att få balans. Alla människor bör ha tillgång till en livsmedelsbutik inom ett rimligt avstånd. Det är någonting som vi måste slå vakt om. Denna möjlighet skall inte bara tillkomma de resursstarka och de som har bil.

Här kan en hel del både för samhället och konsumenten olyckliga feletableringar göras. Eftersom jag tog upp den här saken vid konsumentvägledarnas konferens i Östersund vill jag också här säga att om trenden mot kraftiga överetableringar fortsätter – jag vet att stora planer på extern handel ute i kommuner är aktuella – måste kanske åtgärder av mer drastiskt slag övervägas. För att klara närbutikerna kan en begränsad affärstidslag införas, som innebär att varuhus, stormarknader och storlivsbutiker hålls stängda åtminstone under de flesta söndagar. Jag är väl medveten om att det kan röra sig om svåra gränsdragningsproblem. Men om man på det sättet kan rädda dagligvaruservicen i många bostadsområden och undvika att kommunen måste ställa kraftigt ökad service till förfogande, social hemtjänst, färdtjänst, hemsändning m. m., är det kanske en väg som måste prövas.

Herr talman! Jag har inga särskilda yrkanden. Men jag måste säga, som statsrådet gjorde från talarstolen, att lagutskottet har presenterat ett mycket bra och genomarbetat betänkande. Jag hoppas att det skall bli upptakten till ett ökat engagemang för konsumentpolitiken. Ett ökat engagemang är viktigt i näringslivet, i folkrörelserna och ute i kommunerna. Jag hoppas att konsumentpolitiken skall komma i centrum.

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m. m.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslutet redovisas efter debatten om lagutskottets betänkande 32).

Anf. 60 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera lagutskottets betänkande 32 om ändring i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m. m.

Upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m. m.

Anf. 61 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag ämnar i mitt anförande plädera för vpk-motionen L218 om visningsersättning för bild- och formkonstnärer.

För konstnärliga verk som finns i offentliga institutioners ägo och som visas för allmänheten eller används på annat allmännyttigt sätt utgår varje år en statlig visningsersättning. Införandet av visningsersättningen innebar ett steg framåt för konstnärerna. Därigenom kan konstnärerna principiellt betraktas på ett liknande sätt som andra som tillhandahåller tjänster till allmänheten. Tidigare bidragssystem har därigenom omvandlats till ett system som mer liknar betalning för utfört arbete.

Syftet med visningsersättningen var att konstnärerna skulle erhålla ersättning för det offentliga innehavet av bild- och formkonstverk och den därav följande rätten att visa dessa verk offentligt.

Men tre grundläggande frågor löstes inte vid tiden för beslutets fattande, nämligen att ersättningen skulle vara grundad på upphovsrätt, att ett beräkningssystem skulle utformas samt att förhandlingsrätt skulle tillerkännas konstnärerna genom deras fackliga organisation, KRO. Dessa tre frågor tillgodosågs således inte. I stället infördes ett budgetanslag till visningsersättning grundat på offentlighetsrättsliga principer. Riksdagen tog däremot inte ställning till beräkningssystem och förhandlingsrätt.

Herr talman! Visningsersättningen är att principiellt likställa med lön. Den är avsedd att ge yrkesverksamma konstnärer en viss grundtrygghet. Det är därför helt otillfredsställande – och det förekommer inte på något annat område – att ersättningen ensidigt bestäms av staten, utan ett beräkningssystem och utan att förhandlingar dessförinnan genomförs med KRO.

I det betänkande vi nu behandlar avstyrker utskottet vår motion med hänvisning till upphovsrättsutredningens pågående arbete. Men vårt parti anser att kraven på att ett beräkningssystem utarbetas liksom att en förhandlingsrätt för konstnärernas fackliga organisation införs är så pass självklara att vidare utredning är helt överflödigt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-motionen.

Anf. 62 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till lagutskottets hemställan i betänkande 1985/86:32 och avslag på den motion som Alexander Chrisopoulos nyss yrkade bifall till.

De propositioner som lagutskottet behandlat och som redovisas i utskotts-

betänkandet innebär i korthet en avsevärd förbättring inom det kulturella området ur upphovsrättssynpunkt.

Skyddstiden för de s. k. närstående rättigheterna förlängs från 25 till 50 år. De utövande konstnärerna och fonogramproducenterna får rätt till ersättning när ljudinspelningar används offentligt i förvärvssyfte, något som blir allt vanligare t. ex. i varuhus, på diskotek och på restauranger. Vidaresändning av radio- och TV-program via kabel får nu en upphovsrättslig reglering.

Inställningen från regeringens och även det eniga utskottets sida har alltså varit att vi vill förbättra skyddet för upphovsrätten till litterära och konstnärliga verk. Som utskottet har påpekat, kommer upphovsrättsutredningen i sitt arbete att ta upp de frågor som Alexander Chrisopoulos har aktualiserat.

När utredningen i sitt arbete skall ta ställning till ersättningen vid utlåning från offentliga bibliotek vad gäller litterära och musikaliska verk, skall också frågan om visningsersättning övervägas. Utskottet har därför inte ansett det nödvändigt med ett uttalande från utskottets sida utan tycker att det är lämpligt att invänta upphovsrättsutredningens förslag.

Med den motiveringen har utskottet avstyrkt motion L218.

Anf. 63 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Mig veterligt förekommer det ingenstans att ersättning för ett arbete som utförs av en grupp människor bestäms ensidigt av staten utan något beräkningssystem och utan att dessa människors fackliga organisation har möjlighet att förhandla i frågan.

Utskottet hänvisar till en pågående utredning, men samtidigt klargör inte utskottet huruvida utredningen skall bestämma om det över huvud taget skall utarbetas ett beräkningssystem, om utredningen skall utreda ifall det skall finnas rätt till förhandlingar för den fackliga organisationen eller om utredningen skall diskutera och utreda hur ett sådant förslag skall läggas fram.

Jag ser det fortfarande som en rättighet för de fackliga organisationerna att förhandla om visningsersättning. Jag anser också att det skall finnas ett beräkningssystem. Det är så pass självklara rättigheter att varje utredning på detta område borde vara helt överflödiga.

Anf. 64 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Upphovsrättsutredningens arbete har hittills präglats av en vilja att förbättra det upphovsrättsliga skyddet för konstnärer, producenter och radio- och TV-företag. Det kan vi se på de förslag i propositionen som vi har haft att behandla och som ligger till grund för utskottsbetänkandet.

Vi kan förmoda att samma positiva inställning skall kvarstå när utredningen i en kommande etapp skall behandla visningsersättningen. Vi brukar inte föregripa utredningar som redan arbetar. Jag och utskottet som helhet anser att vi skall invänta utredningens förslag på detta område.

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

*Upphovsrätt till litterära
och konstnärliga
verk, m. m.*

Anf. 65 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Det här är inte fråga om välvilja eller inte utan det handlar om ett principiellt ställningstagande, som går ut på att konstnärernas fackliga organisation skall ha möjlighet att förhandla om den eventuella ersättning som bild- och formkonstnärer skall ha för offentlig visning av deras verk. Staten skall inte ensidigt fatta beslut i den frågan utan något beräkningssystem. Det är den principiella fråga som vi anser att det inte finns någon som helst anledning att utreda. Det borde vara självklart också för utskottsmajoriteten.

Anf. 66 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Det är naturligt att en utredning tar upp sådana viktiga saker som Alexander Chrisopoulos pekar på, men för den skull kan inte utskottet ta upp principförslag i sitt betänkande, utan vi måste invänta utredningens förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Lagutskottets betänkande 34

Mom. 1 (allmänna synpunkter)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 236 röster mot 70 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Per-Olof Strindberg m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 2 (marknadsekonomi och konkurrenspolitik)

Först biträdades reservation 3 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson med 46 röster mot 35 för reservation 4 av Martin Olsson och Kersti Johansson. 227 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 2 av Per-Olof Strindberg m. fl. med 70 röster mot 47 för reservation 3 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson. 191 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 157 röster mot 71 för reservation 2 av Per-Olof Strindberg m. fl. 81 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (decentraliserad produktion)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 44 för hemställan i reservation 5 av Martin Olsson och Kersti Johansson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 6 av Per-Olof Strindberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 4 (konsumenterna och den offentliga sektorn)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 149 för reservation 7 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Mom. 5 (regleringar inom den offentliga sektorn)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 8 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (konsumentråd med forum för folkrörelser)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 9 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (frivillig konsumentverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 50 för reservation 10 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson.

Mom. 8 (stöd till frivillig konsumentverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (stöd till hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 48 för reservation 12 av Martin Olsson och Kersti Johansson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (undervisning i konsumentfrågor i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Martin Olsson och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (förlängning av konsumtionslinjen)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 80 för reservation 14 av Ulla Orring m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 15 (ökat ekonomiskt stöd till studieförbundens utbildning av förtroendevalda)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 147 för reservation 15 av Per-Olof Strindberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 16 (produktion av läromedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (konsumentverkets varuprovningsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (prismärkning på varor)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 22 för motionerna 409 av Grethe Lundblad m. fl. i motsvarande del, L225 av Kurt Ove Johansson och Lars-Erik Lövdén, L234 av Grethe Lundblad m. fl. samt L250 av Nils Berndtson och Torc Claeson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 19 (livsstilsreklam)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 150 för reservation 18 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Mom. 21 (medel till utredning om könsdiskriminerande reklam)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (kommersialiseringen av julfirandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion L204 av Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (forskning vid universitet och högskolor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (rådet för frågor om handel och distribution)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (varuförsörjningsplaner m. m.)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 191 röster mot 118 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 22 av Per-Olof Strindberg m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 31 (stöd till kommersiell service i glesbygd)

Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 96 för reservation 23 av Ulla Orring m. fl.

Mom. 32 (brukaraspekter på produktutformningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (stöd till utbyggnad av den lokala konsumentverksamheten)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 16 för motion 406 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 37 (rådgivning till enskilda konsumenter)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 25 av Per-Olof Strindberg m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd med konsumentverket)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 70 för reservation 26 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Sammanträdet
fredagen den 30 maj

Mom. 43 (partssammansatt råd knutet till allmänna reklamationsnämnden)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 149 för reservation 27 av Per-Olof Strindberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 44 (anslag till allmänna reklamationsnämnden)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 150 för reservation 28 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Mom. 45 (höjning av reklamskatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 406 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (anslag till konsumentverket)

Först biträdde reservation 29 av Ulla Orring m. fl. – som ställdes mot reservation 30 av Per-Olof Strindberg m. fl. – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 159 röster mot 143 för reservation 29 av Ulla Orring m. fl. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 32

Mom. 1 (visningsersättning)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 16 för motion L218 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 2–5

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Sammanträdet fredagen den 30 maj

Anf. 67 ANDRE VICE TALMANNEN:

Med hänsyn till kammarens stora arbetsbelastning kommer ärendehan-
dlingen vid sammanträdet fredagen den 30 maj att fortsätta till kl. 16.00.

6 § Föredrags

Lagutskottets betänkande

1985/86:33 Flygfraktförarens ansvar för passagerare och gods (prop.
1985/86:119)

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1985/86:33 om anslag till polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m. m. (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 68 CIIRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Jag kommer att yrka bifall till motionen. Däremot kommer jag inte att begära votering.

Jag har vid flera tillfällen framfört kritik mot att rikspolisstyrelsen fått regeringens tillstånd att sälja datasäkerhetstjänster, framför allt till svenskt näringsliv men också till utländska myndigheter. Verksamheten sker i en särskild enhet, RPS-Konsult. Min kritik har jag upprepat i en motion som behandlas i detta betänkande. Där sägs det att utskottet har informerat sig om den här uppdragsverksamheten vid ett studiebesök hos rikspolisstyrelsen. Det är naturligtvis bra. Men av utskottets skrivning att döma resulterade visiten inte i några som helst klarlägganden när det gäller de principiella invändningar som framförts i debatten. Framför allt gäller det frågan om polisen över huvud taget skall tillåtas ta betalt för en viss del av sin brottsförebyggande verksamhet. Såvitt jag kan förstå är det nämligen precis detta det är fråga om.

När upphör polisens skyldighet att enligt polislagen informera om säkerhetshotande verksamhet? När övergår den skyldigheten till att bli en rent kommersiell angelägenhet, då polisen kan skicka räkning för sina tjänster?

Enligt vår polislag är det en grundläggande och primär uppgift för polisen att förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen och säkerheten och att lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen.

Det kan omöjligen, herr talman, ha varit lagstiftarnas mening att vissa av dessa grundläggande och primära uppgifter skall vara förbehållna dem som är beredda att betala för tjänsterna.

Om inte de här inledande frågorna kan få ett tillfredsställande svar – och det får de inte i utskottsbetänkandet – är det skäl nog för att den här verksamheten borde upphöra.

Enligt min uppfattning finns det fler betänkligheter.

Att idén med RPS-Konsult, med rent kommersiell inriktning, över huvud taget väcktes borde ju betyda att det finns överskott på resurser inom den här sektorn hos polisen.

Enligt de uppgifter jag har är det precis tvärtom. Resurserna är mycket begränsade, och tillgången på dataexperter är minst sagt knapp. I en sådan situation måste det finnas en klar risk att det blir rikspolisstyrelsens kommersiella intressen som avgör hur informationsresurserna inom säkerhetsavdelningen skall fördelas. Enligt min uppfattning är det helt otillfredsställande, och det borde det vara för utskottet också.

Ytterligare några frågetecken som utskottet borde ha rätat ut:

Hur klarar man konkurrensneutraliteten?

RPS-Konsult är integrerat med rikspolisstyrelsen. De anställda har

formella tjänster inom styrelsen. Hur olika typer av kostnader tas ut går inte att helt klarlägga. Utvecklingskostnaderna har redan tagits ut av skattebetalarna. Mot den bakgrunden är det i det närmaste omöjligt att undvika otillbörliga konkurrensfördelar gentemot de företag som redan finns på marknaden.

Vad säger utskottet om det argument för RPS-Konsult som går ut på att det ger en möjlighet att inom styrelsen behålla skickliga yrkesmän. Såvitt jag kan förstå innebär det att polisen med hjälp av ren affärsverksamhet kan skaffa sig större resurser än vad regering och riksdag ansett motiverat och beviljat pengar till. Har den centrala frågeställningen över huvud taget diskuterats i utskottet?

Slutligen en stilla undring: Vid studiebesöket har polisen tydligen sagt att den här verksamheten inte tar resurser i anspråk från den övriga polisverksamheten. Det står faktiskt så i betänkandet. Förmodligen är det många med mig, inte minst inom andra myndigheter, som är intresserade av att få veta hur man plockar bort kvalificerade tjänstemän inom ett område där man har brist på resurser, utan att det får några följder för verksamheten i övrigt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion Ju216.

Anf. 69 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! På justitieutskottets vägnar ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på Christer Eirefelts här framställda yrkande.

Ett enigt utskott står bakom detta betänkande. Som Christer Eirefelt redan har angett har utskottet inhämtat utredningsmaterial i denna fråga. Men utskottet har också vid ett studiebesök hos rikspolisstyrelsens säkerhetsavdelning informerat sig om den aktuella uppdragsverksamheten. Mot den bakgrunden och med tanke på det material i övrigt som varit tillgängligt för oss har vi kunnat konstatera att den här uppdragsverksamheten inte tar resurser i anspråk från den övriga polisverksamheten.

Den här verksamheten är noggrant redovisad. Justitieministern får varje månad redovisning om uppdragsverksamheten. Dessutom granskas frågor om prissättning, redovisningsteknik m. m. av riksrevisionsverket.

Denna uppdragsverksamhet grundar sig på en särskild förordning (1984:731), där det uttryckligen anges vad för slags uppdragsverksamhet rikspolisstyrelsen får bedriva. Det rör sig om försäljning av programvara för automatisk databehandling, om konsultverksamhet i fråga om användning av automatisk databehandling med särskild inriktning på datasäkerhet samt om konsultverksamhet i fråga om säkerhetsskydd i övrigt.

Dessa arbetsuppgifter utförs av fem personer som har arvodestjänster och som är avdelade för denna verksamhet.

Uppdragsverksamhet av detta slag bedrivs inte bara av rikspolisstyrelsen utan också inom andra sektorer i samhället.

Från rikspolisstyrelsens sida har man förklarat att den här verksamheten har full kostnadstäckning och att den inte inkräktar på annan verksamhet.

När det gäller gränsdragningsfrågorna vill jag erinra om att riksdagen tidigare har uttalat att det är angeläget att en tydlig gräns dras mellan den här formen av verksamhet och rikspolisstyrelsens administrativa och polisiära

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Viss uppdragsverksamhet hos rikspolisstyrelsen

myndighetsåtaganden. Det gäller bl. a. den brottsförebyggande verksamheten.

Utskottet anser alltså att det inte föreligger något hinder för rikspolisstyrelsen att på lämpligt sätt och i lämplig omfattning ställa sina specialkunskaper till förfogande för den här typen av uppdragsverksamhet. Det är enligt utskottets mening ett allmänt intresse att säkerheten exempelvis inom ADB-verksamheten höjs så att sårbarheten i samhället minskar. Någon anmärkning från konkurrenssynpunkt har inte framkommit, och motionären har inte heller kunnat påvisa några konkreta missförhållanden utan har endast talat i allmänna termer om detta.

Anf. 70 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Utskottets talesman lyckas, lika grundligt som utskottet självt, undvika att över huvud taget beröra den principiellt intressanta frågan, dvs. frågan om det skall vara tillåtet för polisen att ta betalt för vissa av sina tjänster men inte för alla. Var går den gränsen? När kommer polisen att begära att få ta betalt för andra av de tjänster som den skall utföra?

Hans Göran Franck upprepar en del av underligheterna i utskottstexten. Det är bl. a. att utskottet uppger att "uppdragsverksamheten inte tar resurser i anspråk". Hur går det till att från ett verksamhetsområde, där man vet att polisen har få experter, ta ut fem tjänstemän utan att det märks, utan att resurserna försämrats? Det är naturligtvis fullkomligt omöjligt.

En annan underlighet som Hans Göran Franck upprepar är följande mening i utskottets text: "Därvid kan exempelvis pekas på att det är ett allmänt samhällsintresse att säkerheten i ADB-systemen höjs så att sårbarheten i samhället minskar."

Utskottet säger alltså att detta är ett allmänt samhällsintresse, och för att klara det allmänna samhällsintresset låter man polisen ta betalt. Den repliken borde egentligen vara min, Hans Göran Franck.

Får jag sedan peka på hur konkurrensneutraliteten blir ett problem. För ett tag sedan kunde man i en stor annons från Ericsson läsa följande:

"Rikspolisstyrelsen har sedan många år arbetat med säkerhetssystem för ADB-miljö. En del av detta kunnande har nu, i samarbete med Ericsson, omsatts i en 'civil' produkt."

I ett annat stycke i annonsen heter det:

"Allt som du betraktar som konfidentiell information eller rena företags-hemligheter, kan du nu skydda även mot den mest avancerade form av 'industrispionage'."

Denna annons borde ge anledning till eftertanke. Ingår t. ex. inte skydd mot avancerat industrispionage i det uppdrag som polisen har och som vi betalar skatt för? Och framför allt: Hur kan man klara konkurrensneutraliteten, när det skattefinansierat tas fram en produkt som sedan säljs på den öppna marknaden?

Det finns fortfarande så många frågor när det gäller detta betänkande att utskottet borde ha ägnat litet större intresse åt det än man nu har gjort.

Anf. 71 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Christer Eirefelt har inte i två inlägg här i kammaren och i motionen kunnat precisera eller exemplifiera sina påståenden om att missförhållanden skulle råda på området. I avsaknad av exempel på konkreta missförhållanden är det justitieutskottets mening att denna verksamhet kan fortsätta, dvs. den verksamhet som är preciserad i den särskilda förordning som jag redan har berört.

Anf. 72 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Det är anmärkningsvärt att utskottets talesman fortfarande undviker den principiella frågan, som för mig är den mest intressanta, dvs. polisens möjligheter att ta betalt för sina tjänster över huvud taget.

Jag vet inte vad Hans Göran Franck har för anspråk på att vara konkret. Jag läste upp en konkret annons, där det klart framgår att ett företag har utnyttjat en produkt som skattefinansierat har tagits fram för att sedan säljas på den öppna marknaden i konkurrens med andra företag. Det är alltså inte fråga om något specifikt kunnande. Det finns företag som arbetar med dessa saker även i öppen konkurrens.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2 (uppdragsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Ju216 av Christer Eirefelt – bifölles med acklamation.

8 § Justitieutskottets betänkande

1985/86:34 Tjänsteansvaret m. m. (prop. 1984/85:117 delvis)

Kulturutskottets betänkande

1985/86:24 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Vad utskotten hemställt bifölles.

9 § Viss grundläggande högskoleutbildning

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkanden

1985/86:22 om anslag till utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken (prop. 1985/86:100 delvis).

1985/86:23 om anslag till utbildning för vårdyrken, m. m. (prop. 1985/86:100 delvis).

1985/86:24 om anslag till utbildning för undervisningsyrken m. m. (prop. 1985/86:100 delvis) samt

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

*Viss grundläggande
högskoleutbildning*

Anf. 73 ANDRE VICE TALMANNEN:

Utbildningsutskottets betänkanden 22, 23, 24 och 25 debatteras i ett sammanhang.

Anf. 74 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Vi har ifrån utbildningsutskottets sida, för att bidra till rationaliseringen av verksamheten här i riksdagen, gått med på att debattera inte mindre än fyra betänkanden samtidigt. De rör utbildningen för administrativa, ekonomiska och sociala yrken, vårdyrkesutbildningen, utbildningen för undervisningsyrken och utbildningen för kultur- och informationsyrken. Därigenom hade vi hoppats att vinna tid åt kammaren, och samtidigt hoppades vi naturligtvis också på att kanske kunna få en intressantare debatt. Det ser nu ut som om den skulle bli styckad likafullt, och det är klart, herr talman, att entusiasmen hos talarna av det skälet kanske är något begränsad.

Jag fick häromdagen i min hand en rapport från UHÄ som hette Vad är det för fel med högskolans utbildningslinjer? Det var ett underlag som hade tagits fram på basis av de rapporter som tidigare har framställts inom UHÄ och, som det hette i förordet, nu tycktes tiden vara mogen för en förändring av studieorganisationen. Det här är en intressant läsning. Det är en god sammanfattning av kritiken mot de allmänna utbildningslinjerna. Det är framför allt sex faktorer som anförs.

För det första talar man om de många studieavbrott som vi har på linjerna. Det förekommer att hälften av de studerande avbryter sina studier. Ger man dem ytterligare ett par terminer på sig är det mellan en fjärdedel och hälften som likafullt avbryter.

För det andra pekar man på att de specifika yrkestekniska kunskaperna får breda ut sig på bekostnad av de fördjupade ämnesstudierna; detta i en tid då kvalifikationskravens utveckling är osäkrare än någonsin.

Frågan om vi skall utbilda generalister, specialister eller några slags varelser mitt emellan har väckts av bl. a. Kenneth Abrahamsson, som slagit fast: "Oavsett vilken princip som väljs bör man motverka enkelspåriga och förutsagda utbildningsvägar. En viktig uppgift är därför att återupprätta den brokighet och de individuella variationer som kännetecknade den äldre generationen av högskoleutbildade."

För det tredje nämns i kritiken mot utbildningslinjerna att det är alltför få som bedriver fördjupade ämnesstudier. Detta leder i sin tur till sämre kunskaper, vilket också i sin tur påverkar rekryteringen till forskarutbildningen. Det skadar också institutionen. Vi får en fragmentering av utbildningen, och vi har fått ett splittrat utbud rent allmänt.

För det fjärde pekas det också på att linjestudierna leder till en överdriven homogenitet. Alla linjestuderande stöps i samma form, någonting som kritiserats bl. a. av den förutvarande universitetskanslern Hans Löwbeer.

För det femte nämns i sammanhanget att linjeutbildningen leder till en komplicerad och tungrodd planering på alla nivåer.

För det sjätte konstateras att institutionerna splittras och att vissa discipliner utarmas.

Linjeutbildningen har alltså, herr talman, inte visat sig vara särskilt bra. Detta gäller i första hand det filosofiska fakultetsområdet. Men i avvaktan på att man inom regeringen någon gång skall komma till skott, att vi äntligen får en avveckling av den del av högskoleverksamheten som kan sägas vara klart misslyckad, får vi laga och lappa på det bristfälliga system som vi har.

De betänkanden som nu ligger framför oss spänner ju, som så ofta här i riksdagen, över stora principer och dessutom små detaljer. Jag skulle väl rent generellt kunna kosta på mig det konstaterandet att vi här i riksdagen alltför ofta talar om alltför många detaljer. Jag skulle önska att vi kunde få det därhän att riksdagen debatterar och beslutar om de stora principerna, medan alla de här små detaljerna överlämnas åt underordnade instanser. Jag tror att det skulle vara en stor vinst om så kunde ske.

Om jag emellertid ser på de reservationer som finns, kan konstateras att några av dem rör själva dimensioneringen av högskoleutbildningen. Där har vi moderater varit angelägna om att ytterligare dra ner sådana linjer som framför allt vetter mot den offentliga sektorn. Det kan inte vara rimligt att utbilda för arbetslöshet. Vi har fortsatt konsekvent motsatt oss en utbyggnad av YTII-utbildningen, eftersom vi avvaktar den utredning som har aviserats om hur denna utbildning i framtiden skall gestalta sig.

Vi motsätter oss en utbyggnad av ekonomutbildningen i Skövde. Vi tror inte på detta system med basblock. Erfarenheterna har visat att det på många av de här små högskoleorterna saknas lärare som är kompetenta att ge en effektiv utbildning. Vi motsätter oss inrättandet av en hotell- och restaurangekonomisk linje på sätt som har föreslagits i propositionen. Det är självfallet angeläget att få en bättre utbildning när det gäller hotell- och restaurangekonomin. Det är däremot mycket svårt att förstå varför just denna trots allt smala sektor skall ha en egen utbildningslinje. Vi vill för vår del förorda att hotell- och restaurangekonomin i stället kommer in som ett fördjupningsalternativ på den ekonomiska linjen.

Vi förordar en större resursförstärkning när det gäller ekonom- och juristutbildningen, liksom vi menar att det är nödvändigt att förstärka den internationella ekonomlinjen. Det har föreslagits att den skall byggas ut till 160 poäng. Som det nu är, kommer bl. a. ett sådant viktigt ämne som handelsrätten helt bort i hanteringen.

När det gäller vårdyrkesutbildningen vet vi att vi utbildar tandläkare för arbetslöshet. Vi har därför velat följa det förslag som har lagts fram från UHÄ om att dra ned antalet nybörjarplatser med ytterligare 40. Vi finner det däremot högst ologiskt att, som har föreslagits, dra ned på sjukgymnastutbildningen på den statliga sidan, eftersom vi har brist på sjukgymnaster i landet. Man har i propositionen i stället velat satsa på en utökning av den landstingskommunala utbildningen av sjukgymnaster, något som vi inte heller kan biträda eftersom vi tvärtom menar att vi bör eftersträva ett statligt huvudmannaskap för alla de medellånga vårdutbildningarna. Verksamheten skulle på så sätt bli betydligt effektivare.

När det gäller undervisningsyrkena vet vi att vi kommer att ha ett överskott på lärare framöver. Det är därför angeläget att minska antalet nybörjarplat-

ser. Vi har också kunnat se hur man har direkta rekryteringssvårigheter, bl. a. när det gäller förskoleläraryrket, särskilt i Stockholm. Här är det många gånger fråga om att direkt utbilda för arbetslöshet.

En fråga tas upp i två olika sammanhang, nämligen frågan om utbildningsarvoden. De togs bort för ett par år sedan när det gäller lärare i industri- och hantverksutbildning. Man har på sina håll förordat att de skall återinföras. Vi moderater menar att denna fråga bör lösas i samband med exempelvis frågor om utbildning av bibliotekarier. Det är angeläget att man en gång för alla kommer fram till hur man skall lösa frågan om studiefinansieringssituationen för dem som antingen har omfattande studier bakom sig eller också har en omfattande praktisk erfarenhet av olika slag.

Ett annat ärende som har tagits upp gäller musikerterapeuter. Man har i Stockholm anfört att man vill dra in några befintliga utbildningsplatser och i stället bygga upp en musikerterapeutisk utbildning. Vi vänder oss emot att departementet vill ta de platserna och förlägga utbildningen till Luleå. Dessa platser kan säkert behövas i Luleå. Det har vi i och för sig inte ifrågasatt, men vi anser att universiteten och högskolorna generellt sett skall få bestämma sådana saker själva. Vill man göra omprioriteringar skall man få göra det utan att drabbas på detta sätt. Vi har tyvärr inga pengar för att lägga en sådan utbildning i Luleå. Annars skulle vi gärna ha biträtt förslaget.

I ett särskilt yttrande berör vi också montessoriuutbildningen. Utbildningen av montessorilärare har länge varit eftersatt här i landet. Nu har det antytts att man skall komma i gång med en sådan utbildning på olika ställen. Vi hälsar det med tillfredsställelse, men vi kommer nogsamman att följa vad som i själva verket händer.

Vidare vill jag beröra den alternativa journalistutbildningen, en gammal bekant. UHÄ har föreslagit att man på försök skall införa en 40-poängsutbildning ovanpå fullföljda högskolestudier på låt oss säga 120 poäng. Vi tror att detta vore lämpligt och att man på det sättet skulle få naturvetare, humanister, samhällsvetare och andra med gedigen kunskapsbakgrund att stå på. Detta skulle säkert leda till att vi fick bättre journalister, något som man många gånger har en känsla av att det här landet skulle behöva. Vi vill alltså tillstyrka att man försöksvis går in för en sådan påbyggnadsutbildning.

Detta, herr talman, är som alltid ett litet smakprov på de olika förslag som återfinns i de aktuella betänkandena – stora principer och en del mindre frågor.

Jag skall be att få yrka bifall till samtliga reservationer där det finns moderata reservanter.

Anf. 75 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Några av de utbildningar som vi i dag diskuterar anslagen till tillhör dem där kvalitetsproblemen är mest uttalade. Jag tänker t. ex. på juristlinjen, ekonomlinjen och kulturvetarlinjen.

Det finns inte någon anledning att nu upprepa de principiella resonemang som jag förde för folkpartiets vidkommande i en högskoledebatt för någon vecka sedan här i kammaren, men jag vill påminna om att vår viktigaste synpunkt när det gäller högskolepolitiken är att det nu behövs en rejäl kvalitetssatsning på högskolan. Det är inte kvalitet när studenterna på

juristlinjen träffar en lärare ett par timmar per vecka och i övrigt är hänvisade till självstudier.

Det ger inte kvalitet i framtida forskning när man stoppar intagningen av forskarstuderande vid sociologiska institutionen i Lund, som jag läst om i dag, i brist på pengar. Statsrådet är väl medveten om dessa kvalitetsbrister. Han skriver i propositionen apropå AES-sektorn att det är uppenbart att resurserna totalt inom den sektorn är små i förhållande till antalet studerande. Men det påslag som han föreslår med anledning av det konstaterandet är enligt vår uppfattning otillräckligt.

Vi har i motioner och reservationer föreslagit större satsningar på sektorn för utbildning till administrativa, ekonomiska och sociala yrken samt till yrken inom kultur- och informationsområdet. Vi föreslår också en särskild satsning på danshögskolan.

I mitt anförande här den 16 maj omnämnde jag den diskussion som förs på högskoleorterna och bland andra intresserade om socialdemokraternas attityd till högskolefrågorna. Det spekuleras ju livligt om en omsvängning i den socialdemokratiska attityden. Den diskussionen har väl fått ytterligare näring efter en stor artikel i Dagens Nyheter häromdagen om LO:s syn på högskolefrågorna. Det måste vara något fel på högskolan när man drar sig för att skicka sina egna barn dit – så låter det nu enligt den här initierade artikeln bland ledande LO-personer. Jag tycker att det snart är dags att se konkreta resultat av den omsvängning som det finns tecken på.

Utöver de generella kvalitetspåslag som jag har nämnt, har vi tagit upp kvalitetsaspekter i ett par särskilda sammanhang. Birger Hagård har redan berört dem här. En av dem gäller den internationella ekonomutbildningen. Denna linje påminner mycket om den vanliga ekonomlinjen. Skillnaden är att det på den internationella linjen också ingår ganska mycket språkundervisning. De studenter som har gått ut den linjen känner att de har otillräckliga kunskaper på de traditionella ekonomområdena. Det har lett till att man har förespråkatt utbildningen på den linjen skall förlängas. Vi tror att det skulle vara en värdefull kvalitetsförstärkning, och därför har vi biträtt den åsikten.

Journalistutbildningen har utretts vid flera tillfällen. Jag är inte säker på att det på den här punkten behöver finnas några åsiktskillnader mellan folkpartiet och socialdemokraterna. Om jag har förstått saken rätt har också utbildningsminister Lennart Bodström starkt understrukt sitt eget intresse av att få bättre journalister här i landet. Primärt handlar det egentligen inte om utbildningens kvalitet utan om journalisternas kvalitet. Jag tror det skulle vara värdefullt med en journalistutbildning som byggde på att de blivande journalisterna, innan de genomgick den utbildningen, hade skaffat sig någon annan högskoleutbildning. Då skulle vi få journalister som hade grundliga fackkunskaper på olika områden och som därtill hade en grundläggande journalistutbildning. Vi har redan tidigare tagit ställning för detta och därför fullföljt det i en reservation. Jag hoppas att den beredning av den här frågan som nu pågår i utbildningsdepartementet kommer att leda till att också regeringen föreslår ett införande av denna typ av alternativ journalistutbildning.

De utbildningar som behandlas i betänkandena 23 och 24, dvs. utbildning-

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

*Viss grundläggande
högskoleutbildning*

ar till undervisningsyrken och vårdyrken, finns det i flera fall en ganska bekymmersam bakgrund till, nämligen att det är svårt att rekrytera kvalificerade sökande till dem. Det gäller flera vårdutbildningar, t. ex. sjuksköterskeutbildning. I flera år har det också gällt förskollärarytbildningen, även om det enligt uppgift under innevarande år tycks ha skett en viss ökning av antalet sökande där.

Jag skall inte ta upp diskussionen om hela bakgrunden till det här problemet, men den ligger naturligtvis i de finansieringsproblem som den offentliga sektorn har och det faktum att den offentliga sektorn har svårt att betala konkurrenskraftiga löner, något som ju också illustreras av den nu pågående arbetsmarknadskonflikten. Här ställs man inför en målkonflikt, när det är ett område som man i och för sig tycker är angeläget, t. ex. att förbättra sjukvården, men där man kan konstatera att det inte finns tillräckligt med sökande. Vilken slutsats skall man då dra som utbildningspolitiker? Vi har för vår del när det gäller förskollärarytbildningen valt att stödja den marginella neddragning som regeringen har föreslagit, med hänvisning till det minskade antalet sökande.

I fråga om tandläkarlinjen är bakgrunden däremot litet annorlunda. Att arbetsmarknaden för tandläkare har blivit sämre beror framför allt på minskad efterfrågan på tandvård. Det är en mycket omstridd fråga vilka slutsatser man skall dra när det gäller kapaciteten för utbildning av tandläkare. Vi har för vår del försökt granska argumenten för och emot ganska omsorgsfullt, och vi har kommit till övertygelsen att den dimensionering av tandläkarutbildningen som regeringen föreslår fortfarande är något för stor, även om vi beklagar att den neddragning som hittills har skett så ensidigt har drabbat Malmö.

Den stridsfråga vi har när det gäller utbildning av sjukgymnaster är väl av det slaget som Birger Hagård menar att vi egentligen inte borde behöva diskutera här i kammaren. Det är en ganska liten fråga – antalet platser som oenigheten berör är bara 20 – men den har en viss principiell bakgrund i det att vi för vår del inte har velat biträda ett avskaffande av det statliga huvudmannaskapet för sjukgymnastutbildningen.

När man överför ett antal tjänster från statligt huvudmannaskap till landstingskommunalt, kan det möjligen tolkas som första steget mot en utveckling i den riktningen. Vi menar att ett sådant ställningstagande inte är tillräckligt förberett.

Därtill kommer den omständigheten att vi under behandlingen av ärendet fick klart för oss att de landstingskommunala platser som den här operationen förutsatte inte skulle tillkomma i praktiken. Det gjorde det ännu lättare för oss att yrka avslag på förslaget och föreslå att platserna i stället bibehålls med statligt huvudmannaskap.

Frågan om utbildningsarvoden kommer nu av allt att döma delvis att lösas genom att majoriteten i utskottet enats om att av regeringen begära ett konkret förslag i fråga om sådana arvoden för industri- och hantverksyrken, och det tycker jag är värdefullt. Att avskaffa utbildningsarvodena var en gång i tiden en spariidé som genomfördes, och tanken att spara skattepengar var möjligen god, men redan när beslutet fattades fanns det farhågor att det skulle leda till en nedgång i antalet studerande i de här utbildningarna. Det är

precis vad som har skett, och det är nödvändigt att rätta till detta.

Vi beklagar på sätt och vis att uppgörelsen i utskottet inte kom att omfatta också handels- och kontorsyrken samt vårdyrken. Även där är avskaffandet av utbildningsarvodena ett problem. Vi kan inte underlåta att notera att det ur jämställdhetssynpunkt är litet olyckligt att man prioriterar industri- och hantverksyrken, eftersom de studerande på dessa utbildningslinjer huvudsakligen är män. Andelen kvinnor är betydligt högre inom de andra utbildningarna. Men jag vill också påpeka att utskottet har en mycket tydlig skrivning: man förväntar sig att departementet så småningom, när frågan har utretts av studiestödsutredningen, skall återkomma med förslag som löser frågan om studiefinansieringen för dem som skall genomgå utbildning för handels- och kontorsyrken samt vårdyrken.

Några ytterligare frågor helt kort.

När det gäller musikterapi kan jag väl för min personliga del säga att jag inte är övertygad om att musikterapi är något som kan ge goda resultat inom den psykiatriska vården. Det är emellertid en annan bakgrund till att vi inte velat följa propositionen på denna punkt, nämligen den mer principiella, som Birger Hagård anförde, att det är litet farligt om man intar den attityden till högskolor som vill experimentera, att så fort de föreslår en neddragning på ett håll för att kunna satsa på ett annat, säger regering och riksdag ja till neddragningen men nej till satsningen. Detta är tydligen en verksamhet som man vid musikhögskolan i Stockholm vill satsa på, och då tycker vi att det är olyckligt att på detta sätt dra undan resurser. Av det skälet säger vi nej till förslaget att flytta dessa resurser från Stockholm.

Utskottet har haft en omfattande diskussion i frågan om en idrottshögskola. Det är uppenbart att det i samband med högskolereformen 1977 skedde något av ett misstag, då gymnastik- och idrottshögskolan inte fick de forskningsresurser som var avsikten. Dessa resurser kom i stället att läggas på annat håll. Vi tycker att det är olyckligt, och vi anser att det är bra att utbildningsutskottet har enat sig om att föreslå ett tillkännagivande att regeringen bör studera det problemet och försöka finna en lösning på det. Däremot är vi för vår del inte beredda att ta ställning till upprättandet av en ny idrottshögskola; vi tror för vår del att de förbättringar som på detta område behövs kan ske vid gymnastik- och idrottsutbildningen inom ramen för lärarhögskolan i Stockholm.

Herr talman! Mot bakgrund av vad jag här anfört vill jag yrka bifall till de reservationer i dessa fyra betänkanden som folkpartiet har biträtt.

Anf. 76 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! En hel del av reservationerna i dessa betänkanden är gemensamma. Eftersom de har kommenterats mer utförligt av de föregående talarna, kommer jag att gå relativt snabbt fram i det avseendet.

Betänkande 22 handlar ganska mycket om kvalitetsfrågor. Vi har i ett antal reservationer pekat på behovet av kvalitets- och resursförstärkningar. Vi säger t. ex. att man bör anslå mer pengar till en kvalitetsförstärkning när det gäller ekonom- och juristutbildningen. Vi tycker att det är rimligt att förlänga den internationella ekonomutbildningen, så att också den kommer att omfatta 160 poäng. Det blir i så fall en kvalitetsförstärkning som motsvarar

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

*Viss grundläggande
högskoleutbildning*

vad vi redan åstadkommit för den allmänna ekonomlinjen. Vi anser också att det är rimligt att förlänga den kommunala ADB-linjen till 80 poäng. Också det innebär en kvalitetsförstärkning.

Betänkande 23 handlar i sin tur huvudsakligen om dimensioneringsfrågor. Vi har där föreslagit ett återupptagande av tandläkarutbildningen i Malmö. Vi gör det emellertid inom ramen för en oförändrad dimensionering, på så sätt att vi föreslår att 20 platser tas från Göteborg och 40 platser från Stockholm för att på det sättet kunna anta 60 elever i Malmö läsåret 1986/87.

Vidare säger vi nej till regeringens förslag om att minska antalet platser på sjukgymnastutbildningen, eftersom vi vet att det finns ett stort behov av utbildade sjukgymnaster. Över huvud taget är vi tveksamma till förslagen om att dra ned omfattningen av de kommunala yrkeslinjerna – i det här betänkandet handlar det också om påbyggnadsutbildningen för äldre sjuksköterskor –, eftersom vi vet att det finns eftersatta behov. Detta leder oss i sin tur fram till ett annat synsätt än det regeringen redovisar i budgetpropositionen. I den utgår regeringen ifrån att man, när det inte finns tillräckligt antal sökande till utbildningsplatserna, helt enkelt minskar antalet utbildningsplatser utan att se efter om det finns behov av fler utbildade människor. Vi menar att den naturliga vägen i stället borde vara – i det fall man har rekryteringsvärigheter – att stimulera rekryteringen så att man kan fylla tillgängliga utbildningsplatser och på det sättet bättre motsvara det behov som finns i samhället.

Vi tycker också att det nu kan vara dags att ompröva nedläggningen av förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna i Borås och Uppsala. Om regeringen menar allvar med sina planer på att bygga ut barnomsorgen, vilket har förespeglats, så finns det skäl för regeringen att återkomma i detta ärende. Vi antar att så också kommer att bli fallet.

Vi är också mycket tveksamma till regeringens förslag om att minska intagningen på ämneslärarlinjen. Det här hänger samman med vårt annorlunda synsätt beträffande kvalitetsfrågorna i skolan, där vi menar att om skolan får behålla de resurser som nu frigörs genom den allt hastigare tilltagande elevminskningen, så kommer det att gå åt fler lärare än vad utskottsmajoriteten anser.

I reservation 11 har det dykt upp en ny fråga som tidigare kommenterades litet grand av Lars Leijonborg, och den frågan gäller möjligheten till högskoleutbildning för fysisk fostran och idrott, en form av idrottens högskola. Om man vill bli idrottslärare och tjänstgöra i skolan, är utbildningsvägen given. GIH i Stockholm och Örebro ger den utbildning som ger formell kompetens. Under senare år har utbildningen utvecklats. Bl. a. kommer den nu att vara treårig från att tidigare ha varit tvåårig. Vidare kan den ingå i en tvåämneskombination. Vid GIH i Stockholm finns även en speciell idrottslärarlinje inriktad mot anställning inom idrottsrörelsen. Vid sidan av utbildningen vid GIH finns på några högskolor lokala linjer omfattande 60 till 100 poäng, vilket ger fördjupad insikt i delar av det som ryms inom begreppet idrott. Vid högskolorna i Halmstad och Umeå är inriktningen pedagogik och i Gävle friskvård.

På folkhögskolenivå erbjuds kortare och längre utbildningar som är idrottsrelaterade. Bosöns folkhögskola är den viktigaste, och efter hand har

åtskilliga elever genomgått den längre utbildningen. Även om den inte direkt är avsedd som en yrkesutbildning, ger den arbete inom idrotten och fritidssektorn. Andra folkhögskolor ger liknande kurser, om än något mer specialiserade. Exempel på detta är folkhögskolan i Lillsved, gymnastik, Stensund, frisksport, samt Hålland och Stenungsund inom friskvården.

Om man gör en jämförelse med våra nordiska grannländer skall man finna ett helt annat synsätt. I Finland och Norge har under de senaste 20 åren utbildningen i idrott omstrukturerats. I Norge valde man att etablera en självständig högskola med kompetens att erbjuda alla inriktningar och nivåer av utbildning, inkl. doktorsexamen i idrott. I teoretiska liksom i praktiska fack finns professurer. I Finland valde man att inrätta en fakultet för idrott och hälsa vid det nystartade universitetet i Jyväskylä. I uppläggningsen i övrigt finns flera likheter med idrottshögskolan i Oslo både vad gäller de utbildningsvägar som erbjuds och de examina som kan tas. I Danmark finns utbildning i idrott både vid Köpenhamns och Odenses universitet. Tittar man sedan ut i övriga Europa och på öststaterna, kan man konstatera att de ligger hästlängder före oss.

Vi kan alltså konstatera att de utbildningar som Riksidrottsförbundet och framför allt specialförbunden ger är bra både när det gäller kvalitet och när det gäller omfattning. Speciellt om folkhögskolornas verksamhet inräknas, fylls behoven av frivilliga ledare inom idrotten. Utbildningen vid GIH i Stockholm och Örebro fyller behovet av lärare i idrott i skolsystemet. De speciella idrottslärlinjerna vid GIH i Stockholm ger en bas att arbeta inom idrotten som utbildningskonsulent och som administratör inom idrotts- och fritidssektorn.

Däremot saknas möjligheterna till uppföljning av idrottsutövare såväl psykiskt som fysiskt och medicinskt. Den tillämpade forskningen inom idrottsområdet är begränsad. Struktureringen av befintliga resurser för idrottsforskning underlättar inte för tvärvetenskapliga projekt. Och inte minst: utbildning av instruktörer och tränare på kvalificerad nivå saknas helt i Sverige.

Mot denna bakgrund anser vi att det hade varit rimligt att regeringen på ett förutsättningslöst sätt hade prövat vad som skulle kunna vara en rationell högskoleorganisation inom detta område, men där blev vi tyvärr ensamma.

När det slutligen gäller journalistutbildningen kan jag i stora delar instämma i det som Lars Leijonborg sade. Jag begränsar mig därför i detta anförande till att yrka bifall till samtliga centerreservationer.

Anf. 77 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Såväl Birger Hagård som Lars Leijonborg snuddade vid en del av de intressanta frågor som tas upp i diskussionen om vår nya högskolas framtid. Vi kanske inte har tillfälle eller tid att nu närmare gå in på detta. Om mitt minne inte helt slår fel var det dock ändå så, herr talman, att såväl folkpartiet som moderaterna hade en del av ansvaret för utbildningsväsendet i vårt land mellan 1976 och 1982. Det låter inte alltid så när dessa partiers representanter är uppe och diskuterar de här frågorna.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till några få bemärkningar till de betänkanden från utbildningsutskottet som vi här behandlar.

Jag tycker det är bra att utbildningsutskottet positivt har behandlat vpk:s förslag att utbildningsarvode skall återinföras för blivande lärare inom industri- och hantverksyrken. Utskottet gör nu ett tillkännagivande till regeringen, som är så otvetydigt att det inte kan stå länge på innan förslag kommer från regeringen om ett återinförande av utbildningsarvodet. Blivande vårdlärare och lärare för handels- och kontorsyrken står också på tur.

Med risk för att ännu en gång irritera de borgerliga partierna vill jag påpeka att skrivningarna i betänkandet är ännu en positiv konsekvens av den uppgörelse om den högre utbildningen som ingåtts i utskottet mellan socialdemokraterna och vpk.

Herr talman! Budgetpropositionen innebär en påtaglig nedskärning av planeringsramarna för vårdyrkesutbildningen. Vi i vpk kan inte acceptera denna nedskärning. Utskottet säger ju också helt riktigt att det föreligger behov av att utexaminera fler. Men det är svårt att få tillräckligt med studerande, och det löser man självfallet inte enbart genom att vidga planeringsramarna. Skall vi inte riskera att så småningom få ett sammanbrott inom vårdsektorn, tror jag i alla fall det krävs en uppvärdering av vårdyrkena, inte minst lönemässigt. Sjuksköterskornas usla arbets- och löneförhållanden uppmuntrar t. ex. inte precis till kostsam vidareutbildning. Därför måste också det studiesociala systemet radikalt förbättras.

Från vpk:s sida förordar vi också att all vårdyrkesutbildning inom högskolan skall ha statligt huvudmannaskap, vilket faktiskt inte är någon renodlat teknisk fråga. Utbildningsutskottet har ju också tidigare framhållit att starka principiella skäl talar för statligt huvudmannaskap för de i dag landstingskommunala eller kommunala medellånga vårdyrkesutbildningarna. Det gör det lättare att få all utbildning likvärdig. Det skulle också kunna garantera god forskningsanknytning, och det garanterar också på ett bättre sätt de studerandes inflytande. Alla dessa goda principiella skäl kan inte bara viftas bort med sedvanliga hänvisningar till statsfinanserna. Huruvida vi betalar dessa utbildningar via statsskatten eller via kommunalskatten kan ju ändå inte vara avgörande.

I betänkande nr 23 behandlas också tandläkarutbildningen. Vpk har tidigare motsatt sig nedläggningen av tandläkarutbildningen i Malmö. De prognoser som gjorts om ett minskat behov av utbildning av tandläkare är mycket tvivelaktiga. Utskottet konstaterar också att prognoser och framskrivningar är behäftade med stor osäkerhet, och UHÅ har påpekat att avgången ur tandläkarkåren på grund av pensioneringar kommer att leda till behov av kraftiga dimensioneringsökningar redan i början av 1990-talet.

Nu säger Birger Hagård att vi utbildar tandläkare för arbetslöshet. Detta är ett argument som vi ständigt har fått höra från tandläkarskråets sida, och jag misstänker att det har samband med tandläkarnas lönefrågor och löneförmåner.

Vi i vpk tror att det inom några år kommer att bli nödvändigt att på nytt ta upp tandläkarutbildningen i Malmö. Men det gör man verkligen inte över en natt, om man slagit sönder organisationen i Malmö. Personalen vid tandläkarhögskolan i Malmö måste därför ges garantier för framtiden. Forskningsorganisationen måste bevaras. Riksdagen bör därför ge långsiktiga garantier för att forskningsorganisationen vid Malmöfakulteten bevaras,

så att den kvalitetsmässigt kan behållas på nuvarande höga nivå.

Herr talman! Det fattas närmare 300 000 daghemsplatser för förskolebarnen i förhållande till ett läge, där varje barn kan garanteras en plats inom barnomsorgen. I stället för krafttag för att bygga bort bristen får vi nu bevittna hur det skärs ned på barnomsorgen på många håll i landet och hur kvaliteten försämras. Vi läser i pressen nästan dagligen om strejker och protestaktioner från såväl daghemspersonal som föräldrar. För att klara en nödvändig utbyggnad måste vi se till att det utbildas personal inom barnomsorgen. Men inte heller här sker en utbyggnad. I stället reduceras antalet nybörjarplatser på förskollärlinjen. Precis som inom vårdsektorn hänvisar utskottsmajoriteten till rekryteringssvårigheter. Här krävs motmedel av samma slag som inom vårdsektorn.

Då det gäller utbildningen anser vi i vpk att man skall avskaffa nuvarande ordning med två personalkategorier för arbete i barngrupp. Vi är således anhängare av en enhetlig utbildning för barnomsorgspersonalen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 4, 7 och 8 vid utbildningsutskottets betänkande nr 23. Jag yrkar vidare bifall till reservationerna 2 och 3 vid betänkandet nr 24.

Vad gäller vpk-reservationen i betänkande nr 25 hänvisar jag till ett anförande som kommer att hållas under morgondagen av Paul Lestander.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

10 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1985/86:175 Nyhetsförmedling till begåvningshandikappade

11 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1985/86:35 Förnyad behandling av anslag för budgetåret 1986/87 till statens arbetsgivarverk (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:37 Anslag till oförutsedda utgifter för budgetåret 1986/87 (prop. 1985/86:100 delvis)

Justitieutskottets betänkande

1985/86:38 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utrikesutskottets betänkande

1985/86:32 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utbildningsutskottets betänkanden

1985/86:31 Vissa för forskning och forskarutbildning gemensamma frågor (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:32 Anslag till humanistiska fakulteterna m. m. (prop. 1985/86:100 delvis)

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

*Viss grundläggande
högskoleutbildning*

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Meddelande om frågor

1985/86:33 Anslag till forskningsrådsnämnden, m.m. (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:34 Anslag till investeringar m.m. (prop. 1985/86:100 delvis)

Trafikutskottets betänkanden

1985/86:22 Vissa förslag om telekommunikationer (prop. 1985/86:125 delvis)

1985/86:28 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Jordbruksutskottets betänkande

1985/86:25 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Näringsutskottets betänkanden

1985/86:22 Lag om näringsförbud, m.m. (prop. 1985/86:126)

1985/86:23 Statlig reglering gentemot näringslivet (prop. 1985/86:142)

1985/86:24 Statliga företag (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:25 Vissa kärnbränslefrågor m.m. (prop. 1985/86:100 delvis och 1985/86:132)

1985/86:31 Ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713), m.m. (prop. 1985/86:162)

1985/86:33 Allmänna pensionsfonden (skr. 1985/86:164)

1985/86:34 Varvsindustrin (prop. 1985/86:120 och 1985/86:125 delvis)

1985/86:35 Vissa anslag m.m. på tilläggsbudget III inom industridepartementets område (prop. 1985/86:125 delvis)

1985/86:36 Vissa oljebolagsfrågor (prop. 1985/86:139)

1985/86:37 Åtgärder med anledning av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl

1985/86:38 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1985/86:14 Arbetsmarknadsverkets ansvarsområde m.m. (prop. 1985/86:138)

1985/86:18 Sysselsättningsåtgärder i Malmöregionen (prop. 1985/86:125 delvis)

12 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 27 maj

1985/86:597 av *Mats O Karlsson* (s) till jordbruksministern om förbud mot vissa kemikalietester:

LD-50-tester av kemikalier och preparat har länge kritiserats, dels för att de anses ovetenskapliga och därför ger osäkra resultat, dels av etiska skäl, då de är mycket plågsamma och kräver ett stort antal försöksdjur.

Den svenska kemikalieinspektionen i samarbete med OECD har nyligen anordnat ett seminarium om kemikalietester med 140 deltagare från 16

länder. Seminariedeltagarna var enligt pressreferat helt överens om att man nu kan sluta använda LD-50-testet i nuvarande form.

Mot bakgrund härav vill jag fråga jordbruksministern:

När kan LD-50-tester helt förbjudas i Sverige?

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Meddelande om frågor

1985/86:598 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utrikesministern om stöd åt den politiska oppositionen i Chile:

Vad kan och vill den svenska regeringen göra för att stödja oppositionen mot Pinochets militärjunta i Chile?

1985/86:599 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till statsrådet Mats Hellström om planerna på viss vapenexport till Indonesien:

Enligt olika marina uppslagsböcker har Indonesien beställt åtta stycken snabba attackfartyg från det västtyska varvet Lürssen. Enligt flera olika uppgifter skall fartygen bestyckas med Boforskanoner.

Fartygstypen är ny för Indonesien, och det finns alltså inga borgerliga kanonleveranser att "fullfölja".

Kommer regeringen att bevilja export av Boforskanoner till Indonesien, avsedda för de västtyska attackfartygen, trots att dessa fartyg inte berörts av de borgerliga regeringarnas utförseltillstånd?

1985/86:600 av *Karl-Erik Persson* (vpk) till försvarsministern om upprättelse åt vissa under andra världskriget internerade personer:

Under andra världskriget internerades flera hundra människor i särskilt upprättade militära läger, s. k. arbetskompanier. Nu har det gått så lång tid att dessa människor borde få upprättelse och offentligen kunna konstatera att det rörde sig om politisk åsiktsförföljelse av människor som enbart utnyttjat sin demokratiska rätt att uttrycka sin mening.

Är försvarsministern nu beredd att medverka till att de som satt i arbetskompanierna får upprättelse?

1985/86:601 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Mats Hellström om vapenexporten till Indonesien:

Statsrådet Hellström har i massmedia motiverat regeringens uppfattning att fortsatt vapenexport till Indonesien är möjlig bl. a. med att förekommande strider på Östra Timor skulle ske i bergs- och djungelområden och fartyg bestyckade med Boforskanoner därför inte kan komma till användning. Befrielse rörelsen FRETILIN:s utrikespolitiska talesman Jonsé Ramos Horta har vid sitt aktuella besök i Stockholm angett att det tvärtom förekommer strider vid kusten och att de indonesiska styrkorna därvid använder sig av fartyg för beskjutning.

Hur påverkar dessa uppgifter om förekomsten av artilleribeskjutning från fartyg i striderna på Östra Timor regeringens syn på vapenexporten till Indonesien?

Meddelande om frågor

Är statsrådet beredd vidta åtgärder så att de vilka av säpo betraktas som säkerhetsrisker och av detta skäl diskvalificeras från vissa tjänster får besked om säpo:s underlag?

1985/86:603 av *Ann-Cathrine Haglund* (m) till socialministern om behörigheten att utprova och ordinera synhjälpmedel:

Endast legitimerade optiker med särskild av socialstyrelsen utfärdad behörighet och läkare äger att utprova, tillpassa och tillhandahålla kontaktlinser.

När det gäller att utprova och ordinera vanliga glasögon finns inga särskilda föreskrifter, utan det förekommer att detta ombesörjs av personer som varken är legitimerade optiker eller läkare. I motsats till de legitimerade optikerna omfattas inte dessa personer av tillsynslagen.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att rätten att utprova och ordinera synhjälpmedel begränsas till legitimerade optiker resp. läkare?

1985/86:604 av *Wiggo Komstedt* (m) till justitieministern om inskränkning i rätten att försälja handbojor:

Är justitieministern beredd att ta initiativ till att i lag förbjuda försäljning i öppna handeln av handbojor?

1985/86:605 av *Mona Sahlin* (s) till socialministern om åtgärder mot användningen av vissa dopingpreparat:

Enligt flera uppgifter förekommer det s. k. dopingpreparat, anabola steroider m. m. på s. k. gym, främst i våra storstäder. Dessa preparat har utan tvivel förts in i landet illegalt, då receptutskrivningen av dem har minskat kraftigt under senare år. På de s. k. gymmen kommer de inte enbart vältränade idrottsmän till del, utan även ungdomar i växande ålder. Dessa kan påverkas rent fysiskt mycket skadligt av användande av dessa preparat.

Dessutom vittnar många om att priserna för preparaten ligger långt över vad de kostar på apoteken, vilket antyder att det finns starka ekonomiska intressen bakom.

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att förhindra såväl införsel som försäljning av dessa preparat på s. k. gym?

1985/86:606 av *Bertil Måbrink* (vpk) till socialministern om åtgärder mot vissa nedskärningar inom sjukvården:

Det finns en uppenbar risk för att 175 tjänster under de närmaste tre åren försvinner vid Gävle sjukhus. Detta innebär att personal för första gången på mycket lång tid hotas av uppsägning. Dessutom blir konsekvensen att väntetiderna förlängs ytterligare för vårdbehövande.

En av de motiveringar som framförs för dessa drastiska åtgärder är besparing.

Jag vill fråga:

Avser regeringen att vidta åtgärder för att avvärja det hot nämnda nedskärningar utgör mot de hälso- och sjukvårdspolitiska målen och mot innehållet i hälso- och sjukvårdslagen?

1985/86:607 av *Karl-Erik Persson* (vpk) till kommunikationsministern om förbättrade kommunikationer i Bergslagen:

Enligt utsago från industriministern är järnvägar och vägar dåligt utbyggda och bristfälliga i Bergslagen. Om kommunikationsministern delar denna uppfattning, uppstår frågan vilka åtgärder som kommer att vidtas för att förbättra dessa och när.

Är kommunikationsministern beredd att snabbt medverka till att kommunikationerna förbättras i Bergslagen?

1985/86:608 av *Ingrid Ronne-Björkqvist* (fp) till socialministern om förekomsten av dödshjälp åt gravt handikappade barn:

I ett TT-meddelande den 20 maj 1986 anges: "Metoden att beröva svårt skadade barn livet genom att byta näringslösning mot enbart vatten och låta dem svälta ihjäl har länge påståtts användas utomlands i försök att kringgå lagar mot aktiv dödshjälp. – Nu vet jag att det förekommer också på svenska sjukhus, säger till *Göteborgs-Posten* Göteborgsläkaren Johan Holmdahl, som är mycket kritisk och anser det inhumant."

Under 25 års yrkesverksamhet inom sjukvården har jag aldrig hört talas om detta. Min bestörtning och förundran inför uppgiften verkar delas av i massmedia intervjuad sjukvårdspersonal.

Har sjukvårdsministern erfarit att gravt handikappade barn blir föremål för aktiv dödshjälp på svenska sjukhus?

1985/86:609 av *Alf Svensson* (c) till jordbruksministern om förtroendet mellan lantbrukare och myndigheter:

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl har hittills drabbat de svenska bönderna hårdast. Många, bl. a. chefen för Lantbrukshälsan, Stig Larsson, anser att det uppstått en förtroendekris mellan lantbrukare och myndigheter. Lantbrukarna är oroliga för hälsan för både människor och djur. De klagar över att många uppgifter från strålskyddsinstitutet och lantbruksstyrelsen varit motstridiga. Det har bl. a. gällt huruvida gräs som smittats av radioaktivitet men förklarats ofarligt ändå skall grävas ned på betryggande sätt på avskilda platser.

Vilka åtgärder har jordbruksministern för avsikt att vidta för att återställa förtroendet mellan lantbrukare och myndigheter?

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Meddelande om frågor

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

1985/86:610 av *Alf Svensson* (c) till utbildningsministern om avgångsbetygen i grundskolans högstadium och gymnasieskolan:

Meddelande om frågor

På den offentliga arbetsmarknaden pågår för närvarande en mycket uppmärksammas konflikt. Stridsåtgärder har vidtagits från såväl arbetstagarer som arbetsgivare. En yrkesgrupp som drabbats av dessa åtgärder är högstadie- och gymnasielärare, trots att de själva inte är direkt indragna i de förhandlingar som konflikten gäller. Lärare på vissa skolor har då svarat genom att uttala att man kommer att vägra att sätta betyg. För berörda elever kommer detta, om intentionerna fullföljs, att få förödande konsekvenser då avgångsbetyg givetvis är nödvändiga för att söka vidare till gymnasium resp. högskola.

Planerar statsrådet att vidta åtgärder för att säkerställa att berörda elever får sina avgångsbetyg?

1985/86:611 av *Marianne Andersson* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om ökade medel till energiforskning:

Genom kärnkraftsolyckan i Tjernobyl har vi blivit påmind om det storskaliga energisystemets sårbarhet och framför allt om kärnkraftens risker. Centern har med anledning av olyckan på nytt krävt att Ringhals 2-beslutet omprövas och att avvecklingen av kärnkraften inleds med Barsebäcksverket. Vidare måste en avvecklingsplan för övrig kärnkraft snarast tas fram.

Det är nödvändigt att den beslutade avvecklingen av kärnkraften påskyndas. Detta förutsätter bl. a. att betydande resurser avsätts för introduktion av och forskning kring effektivare energianvändning och inhemsk förnybar energi. Det är särskilt viktigt att forskningen nu intensifieras, och det är olyckligt att resurserna till gällande energiforskningsprogram dragits ned.

Det föreliggande förslaget till nytt energiforskningsprogram för den kommande treårsperioden prioriterar forskning kring energitillförsel.

Enligt min mening måste i det kommande energiforskningsprogrammet en större del av de resurser som avsatts användas för att stimulera forskningsinsatser som syftar till att använda producerad energi på ett effektivt sätt.

Jag vill därför fråga:

Avser energi- och miljöministern att vidta åtgärder för att öka medlen till energiforskning, med särskild betoning på användarsidan?

1985/86:612 av *Göthe Knutson* (m) till justitieministern om åtgärder mot användningen av fängsel vid brottslig verksamhet:

I söndagskvällens Rapport i TV berättades att handbojor, s. k. fängsel, numera framgångsrikt används av rånare vid olika rånkupper. Av TV-reportaget framgick att handbojor av samma slag som polisen använder finns att köpa i många affärer. Det hävdas vidare att efterfrågan är betydande. Även fotbojor finns att köpa.

Det är naturligt att man nu frågar sig om de som köper dessa fängsel använder dem till något legitimt eller "bara på skoj". Att en del av köparna

använder handbojorna vid rånkupper tycks emellertid vara klarlagt. Och uppenbarligen är handbojorna ett utmärkt hjälpmedel i den brottsliga gärningen.

Även om man, som jag, är angelägen om att minska förbuden och restriktionerna i vårt land, måste saluförandet av s. k. fängsel ifrågasättas. De enda legitima behoven torde finnas inom polisen och på kriminalvårdsanstalterna – möjligen kan fängslen också behövas i en teaters rekvisita.

Med tanke på möjligheterna att inköpa fängsel i utlandet är det givet att ett eventuellt försäljningsförbud också måste kompletteras med förbud mot innehav av alla slags hand- och fotbojor.

Regeringen har uttalat att brottslighetsbekämpningen är angelägen. Vilka åtgärder avser justitieministern att vidta i syfte att förhindra användandet av s. k. fängsel vid rån och annan brottslig verksamhet?

1985/86:613 av *Elver Jonsson* (fp) till finansministern om beskattningen av förmån av tjänstebil:

1978 tillsattes den s. k. förmånsbeskattningskommittén med uppgift att se över beskattningen av naturaförmåner. I massmedia har på senare tid hävdats att förmånsbeskattningen av tjänstebil skall ändras så att skatten fördubblas. Sker så, skulle detta innebära en kraftig ekonomisk försämring för en stor grupp människor. Särskilt anmärkningsvärd skulle en sådan skatteskärpning vara då nio av tio tjänstebilar torde kunna klassificeras som arbetsredskap.

Har finansministern för avsikt att lägga fram ett förslag om skärpt beskattning av tjänstebil?

13 § Kammaren åtskildes kl. 17.59.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren

Prot. 1985/86:152
27 maj 1986

Meddelande om frågor

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Tisdagen den 27 maj

Talmannen 16
Förste vice talmannen 65
Andre vice talmannen 84, 89, 94
Carlström, Marianne (s) 78
Chrisopoulos, Alexander (vpk) 84, 85, 86
Eirefelt, Christer (fp) 90, 92, 93
Franck, Hans Göran (s) 91, 93
Hagård, Birger (m) 94
Hammar, Bo (vpk) 101
Hemmingsson, Ingrid (m) 73, 77
Hestvik, Inger (s) 4, 84, 85, 86
Johansson, Bengt K. Å., statsråd 41, 47, 49, 72, 73, 77, 78
Johansson, Inga-Britt (s) 32, 39, 41, 53, 54
Johansson, Kersti (c) 57, 65, 68
Johansson, Kurt Ove (s) 79
Johansson, Larz (c) 99
Jonsson, Elver (fp) 8
Knutson, Göthe (m) 6
Kronblad, Bengt (s) 61, 67, 69, 76
Leijonborg, Lars (fp) 96
Lundblad, Grethe (s) 70, 73
Möller, Ewy (m) 49, 54, 65, 68
Olson, Bengt Harding (fp) 55, 64, 67
Olsson, Martin (c) 25, 37, 46, 48
Orring, Ulla (fp) 20, 37, 40, 46, 48, 66, 69
Petersson, Hans, i Hallstahammar (vpk) 28, 38, 40
Petersson, Karl-Anders (c) 3
Strindberg, Per-Olof (m) 16, 36, 45
Sundgren, Roland (s) 80